

Žil Vern

20.000 MILJA POD MOREM

Preveo Pavle Simić

POKRETNNA STIJENA

Godinu 1866. zapamtiše svi po jednom čudnom događaju, jednoj neobjašnjivoj pojavi. Više puta brodovi su nailazili u moru na neko "ogromno čudovište", neki dugačak predmet sabljastog oblika, koji je svijetlio s vremena na vrijeme, a bio je nesrazmjerno veći i brži od kita.

To čudovište svuda uđe u modu. O njemu se pjevalo po kafanama, a novine su o njemu pisale nadugačko i naširoko. Negdje su ga upoređivali sa čuvenim bijelim kitom, strašnim "Mobi Dikom" iz Ledenog mora, drugi su govorili da je to neko natprirodno čudovište, koje svojim ogromnim kandžama može da obuhvati najveći brod i da ga odvuče u dubine okeana.

Početkom 1867. godine izgledalo je da je "čudovište" već zaboravljeno i da više nikada neće ni doći na dnevni red, kad se desiše događaji koji dovedoše u opasnost prekookeanski saobraćaj. Sad već više

to nije bio naučni problem koji je trebalo riješiti, nego opasnost koju je trebalo ukloniti. To čudovište je sad postalo neko ostrvo, stijena ili greben, ali ovoga puta pokretno, neobjašnjivo, neshvatljivo.

Na dan 5. marta 1867., brod "Moravijan" Montreal okean kompanije na 27° 30' širine i 72° 15' dužine udari u neku stijenu koja nije bila obilježena ni na jednoj karti. Zahvaljujući povoljnom vjetru i odličnoj konstrukciji, brod je uspio da se spase.

Slučaj se desio oko pet časova izjutra kad je već bilo počelo da sviće. Oficiri pojuriše na tu stranu lađe i pregledaše okean s najvećom pažnjom, ali ne vidješe ništa. Samo su mogli da primijete neki veliki vrtlog, kao da je neko jako mutio vodu. To mjesto zabilježiše na mapi, ali niko nije znao da li je lađa udarila u neku podvodnu stijenu ili na kakvu ogromnu olupinu. Samo kad su pregledali brod, vidjeli su da je hrbat slomljen.

I taj bi događaj bio ubrzo zaboravljen, da se poslije tri nedjelje nije ponovio. 13. aprila 1867. engleski brod "Skotija" nalazio se na 15° 37' dužine i 45° 37' širine. Išao je brzinom od trinaest čvorova na sat. U četiri sata i sedamnaest minuta poslije podne, dok su putnici uživali u velikom salonu, jedan jedva osjetan udarac zatrese brod. Bilo je očevidno da "Skotija" nije udarila ni u kakav predmet, nego je bila udarena, i to nekim ostrim, prodornim predmetom. Udarac je izgledao tako neznatan i niko ne bi ni obratio pažnju na to, da magacineri ne dotrčaše na palubu vičući: "Tonemo! Tonemo!" Putnici se uplašiše, ali ih kapetan brzo umiri, jer opasnost nije bila tako velika, pošto je brod bio podijeljen na sedam dijelova koji nisu popuštali, pa je brod mogao da izdrži jedan sloj vode. Kapetan odmah siđe na dno lađe i vidje da u peti međuprostor ulazi voda tako naglo, da je došao do zaključka da je rupa morala biti dosta velika. I odista, jedan ronac siđe i izmjeri rupu; bila je široka dva metra. Brod je imao tri dana zadocnjenja, ali ipak stigao srećno do prve luke. Kad je izvučen na suho, inženjeri nisu mogli da vjeruju svojim očima: na dva i po metra do gasne cijevi zjapila je rupa u obliku ravnokrakog trougla. Predmet koji je to napravio morao je biti od nepoznatog metala, kad je mogao tako lako da rasiječe korito broda, debelo četiri centimetra, a poslije toga da se povuče natrag na neki neobjašnjiv način.

Od toga dana svi brodolomi i nesreće na moru, kojima se nije znao uzrok, zapisivani su u grijeh ovom čudovištu. Ta fantastična životinja

morala je da primi odgovornost za oko dvije stotine brodoloma. Pod takvim okolnostima saobraćaj između kontinenata postajao je sve opasniji i publika zatraži najenergičnije da se more oslobodi te strašne nemani.

Baš u doba kad su se odigravali ti događaji, ja sam se bio vratio s jednog naučnog istraživanja u Sjedinjenim Američkim Državama. Francuska vlada me je bila poslala u tu ekspediciju, kao profesora prirodnih nauka u Parizu. Pošto sam proveo šest mjeseci u Nebraski i snabdio se dragocjenom zbirkom rijetkih životinja, otišao sam u Njujork krajem marta. Trebalo je da se vratim u Francusku početkom maja. Dotle sam htio da sredim to svoje mineralno, botaničko i zoološko bogatstvo. Ali, onda se desi događaj sa "Skotijom". I mene je zagolicala ta tajna. Nisam znao šta da mislim o tome. Pretpostavka o plovećem ostrvu morala je biti odbačena, jer kako bi to ostrvo moglo da se kreće tako nevjerovatnom brzinom, osim ako nije pokretano motorom!

Ostale su moguće samo dvije pretpostavke: jedni su vjerovali da je to neko čudovište natprirodne snage, a drugi su, opet, mislili da je to kakva podmornica sa beskrajno jakom pokretnom snagom. Naposljetku, ova druga pretpostavka je odbačena, poslije svestranog ispitivanja po svim zemljama i kontinentima.

Kad sam stigao u Njujork, naučnici htjedoše da čuju moje mišljenje kao pisca čuvenog djela: "Tajne morskih dubina", pa sam morao da objavim jedan članak u "Njujork heraldu", u kome sam dao približan opis te nemani, kako sam je ja zamišljao: to mora da bude nešto nalik na narvala, ribu koj a ima oštru dugačku testeru, tvrdu kao čelik, samo deset ili više puta veću i jaču, pa prema tome, mora i mnogo brže da se kreće.

Sjedinjene Američke Države, pod pritiskom javnog mnjenja, spremiše jednu ekspediciju, da goni tog narvala. Fregata "Abraham Linkoln" ubrzo je spremljena i naoružana za borbu. Ali, kao za pakost, i kao što to uvijek biva, puna dva mjeseca prodoše a čudovište se nigdje ne pojavi, kao da je osjetilo da se protiv njega sprema zavjera. Brod, snabdjeven najsavršenijim sredstvima za lov na kitove i druge morske životinje, nije znao na koju stranu da pođe. Međutim, drugog jula javiše da je jedan brod vidio čudovište prije tri nedjelje u sjevernom dijelu Tihog okeana. Uzbudenje je bilo tako veliko da je brod morao odmah da krene.

Na tri časa prije polaska broda, ja sam dobio ovo pismo:

"Gospodinu Aronaksu, profesoru prirodnih nauka u Parizu.

Ako hoćete da učestvujete u ekspediciji "Abraham Linkolna" vlada Sjedinjenih Američkih Država biće vrlo zadovoljna što će i Francuska biti zastupljena vašom ličnošću. Komandant broda Faragat stavlja vam jednu kabinu na raspolaganje.

Dž. B. Hobson ministar mornarice."

Sekund prije nego što sam dobio pismo od Hobsona, ni na um mi ne bi palo da gonim čudovište a sekund docnije učini mi se da je jedini cilj moga života da gonim tu neman i da oslobodim čovječanstvo od nje.

– Savjete! – viknuh nestrpljivo.

Savjet je moj sluga, jedan odani momak koji me je pratio na svim mojim putovanjima i koga mnogo volim. Po prirodi ravnodušan, tačan iz načela, vrijedan po navici, gotov na sve što ga snađe u životu, vrlo vješt i okretan, i, što je najglavnije, uprkos svog imena, nikad nije davao savjete – čak ni kad mu ih čovjek i traži.

Pošto je bio stalno u krugu naučnika, on je postao pravi vještak u sređivanju biljaka i životinja.

Do sada se Savjet nikada nije dvoumio da me prati na bilo kome putu, pa bio on ma kako dugačak ili zamoran, pa makar išli u Kinu ili u Kongo. Doduše, bio je odličnog zdravlja, čeličnih mišića, ali bez živaca uopšte, razumije se, u prenesenom smislu. On ima trideset godina, dok je meni četrdeset.

Ja mu naredih:

– Spremaj stvari! Putujemo kroz dva sata.

– Kako hoće profesor, – odgovori mirno Savjet.

– Samo brzo! Spakuj sve što treba za put: odijela, košulje, čarape, svega što više možeš.

- A zbirke?
- Sve ćemo poslati u Pariz.
- Zar mi nećemo u Pariz? – upita Savjet.
- Hoćemo, samo... ovaj... malo docnije.
- Kako hoćete...
- Znaš, Savjete, idemo "Abraham Linkolnom".
- Kako hoćete – odgovori mirno Savjet.
- Neću da ti krijem. Idemo na put sa koga se ne vraća uvijek.
- Kako hoćete...

Za četiri časa sve je bilo spakovano, a poslije nekoliko minuta već smo bili na keju pored koga je "Abraham Linkoln" iz dva ogromna dimnjaka puštao guste crne oblake dima.

Na brodu nađoh komandanta, koji je već bio obaviješten o mome dolasku, i on mi ljubazno pokaza moju kabinu.

Brod je bio odlično spremljen za ekspediciju. Mogao je da dostigne srednju brzinu od 18 milja i tri desetine čvorova na sat, što je prilična brzina, ali nedovoljna da se bori sa ogromnim čudovištem.

Pošto sam ostavio Savjeta da uredi kabinu, izađoh na palubu gdje je kapetan Faragat već davao znak za polazak. Da sam došao samo četvrt sata docnije, brod bi otišao bez mene i ja bih propustio tu čudnovatu i nevjerovatnu ekspediciju, u čiju će istinitost, svakako, neko posumnjati.

Brod pođe u tri časa praćen burnim usklikima i topovskom paljbom, a u osam časova uveče već je svom brzinom sjekao talase Atlanskog okeana.

Komandant Faragat je dobar mornar, dostojan fregate kojom komanduje. On i brod bili su jedno biće. On je bio duša, a brod – tijelo. Što se tiče čudovišta, on nije o tom gajio ni najmanju sumnju i nije

dozvoljavao nikome na brodu da o tome diskutuje.

Svi oficiri i posada bili su istog mišljenja i jedva su čekali da ugledaju to čudovište, da ga ulove, iznesu na brod i sekciraju. Svi su uporno buljili u morske dubine, tim prije što je komandant govorio o nagradi od dvije hiljade dolara onome ko prvi ugleda čudovište.

Na brodu je, pored najboljeg lovačkog pribora i topova, imao nešto još dragocjenije: Ned Lenda, kralja okeanskih lovaca. To je Kanađanin rijetko vješte ruke, kome nije bilo ravna u njegovom zanatu, ne samo po vještini i hladnokrvnosti nego i po smjelosti i lukavosti, tako da bi kit trebalo da bude veliki obješenjak pa da umakne njegovom harpunu.

Bio je četrdesetih godina, visok, snažno građen, ozbiljan, ćutljiv, ponekad nagao i naprasit. Padao je u oči svojom pojavom, a njegov pogled je isticao ionako upadljivu fizionomiju. Mislim da je kapetan Faragat vrlo pametno učinio što je i njega poveo, jer je vrijedio više nego cijela posada u pogledu oštine oka i vještine ruke.

Primijetih da je Kanađanin osjećao naklonost prema meni, tako da sam imao prilike da slušam njegove avanture u polarnim krajevima. On je pričao o svojim lovovima i borbama vrlo poetično, tako da mi se činilo da slušam nekog kanadskog Homera kako pjeva Ilijadu Ledenog mora.

Samo, moram da priznam da Ned Lend nije nimalo vjerovao u mog narvala i da jedini na brodu nije dijelio opšte mišljenje, i izbjegavao je da o tome govori. Imao sam muke prvo da ga natjeram da o tome govori, ali nikakvim dokazima nisam mogao da ga ubijedim da ta neman može i mora da postoji.

U POTJERI

ZA MORSKIM ČUDOVIŠTEM

Dosta dugo smo plovili bez ikakvih događaja. Međutim, pruži nam se jednog dana prilika da vidimo sjajnu vještinu Ned Lenda. Na dan 30. juna fregata srete neke brodove koji su lovili kitove. Oni nam rekoše da nisu vidjeli nikakvog narvala, ali kapetan broda, znajući da je Ned Lend na brodu, zatraži njegovu pomoć da ulove jednog kita. Komandant Faragat dozvoli Ned Lendu da pređe na lovački brod i slučaj tako dobro posluži Kanadanina, da ulovi ne samo toga kita nego poslije nekoliko minuta još jednog. Ja pomislih; ako čudovište bude imalo da se bori sa njegovim harpunom, ne bih jamčio za njegovu kožu.

Najzad poslije višednevnog putovanja, 7. jula mi zaplovismo u vode Tihog okeana.

– Otvori dobro oči! Gledaj dobro! – ponavljali su mornari.

I buljili su koliko god su mogli, zasjenjeni naročito izgledom na dvije hiljade dolara. I danju i noću gledalo se u Okean. Ja, iako me nije nimalo privlačila ta suma od dvije hiljade dolara, nisam bio manje revnostan od ostalih.

Posvećivao sam svega nekoliko minuta objedima, nekoliko sati snu i, ravnodušan prema suncu ili kiši, nisam silazio sa palube nego sam buljio u more dokle god je dopirao vidik. Koliko sam se puta uzbudio kao i ostali kad bi neki kit pokazao svoja crna leđa!

Onda bi se paluba začas načičkala mornarima i oficirima. Svi bi zadihani, već zamućenog pogleda, posmatrali kretanje kita. Ja sam gledao toliko da mi se činilo da ću oslijepiti, a Savjet mi je govorio:

– Kad bi profesor htio manje da širi oči, sigurno bi vidio više!

Svakako, takvo uzbuđenje svršavalo se nestankom kita i kišom psovki na njegov račun.

Vrijeme nas je odlično služilo i mi smo plovili mirno, bez drugih uzbuđenja.

Ned Lend je i dalje bio tvrdoglav u svome ubjedenju da moj narval ne postoji i nije htio ni da gleda u more – osim, razumije se, kad bi se

ukazao kakav kit. Po čitave sate on je čitao ili spavao u svojoj kabini. Kad sam mu zbog toga prebacio, on mi je odgovorio:

– Pa, i da postoji to čudovište, kako možete misliti da ćemo naići na njega? Zar ne idemo nasumce? Kažu da su tu neman vidjeli u sjevernom dijelu Tihog okeana. Dobro! Ali od toga ima već dva mjeseca, a kako sami kažete, taj vaš narval ne voli da se zadržava na jednom mjestu. On je nevjerovatno brz i, prema tome, ko zna gdje je on sad, ako uopšte postoji.

Dvadesetog juna mi se uputismo ka ekvatoru. Komandant je mislio da je bolje da idemo tamo gdje je okean najdublji, a da se udaljimo od svakog kopna, jer je izgledalo da čudovište izbjegava svaki dodir sa zemljom "jer tamo sigurno nema dosta vode za njega", kako je govorila posada.

Najzad se uputismo u Kineska mora. Tamo se čudovište posljednji put pojavilo. Na brodu se više nije smjelo ni disati. Srca su lupala kao čekići, svi su živci bili pretjerano napregnuti. Puna tri mjeseca, tri mjeseca čiji je svaki dan bio dug kao godina, "Abraham Linkoln" je obilazio sjeverni dio Tihog okeana, i ništa! Samo beskrajna pučina i talasi! Ništa, što bi ličilo na nekog ogromnog narvala, niti na podmorske stijene, niti na ostatke brodoloma, ni na neko ploveće ostrvo, niti na ma šta što bi bilo natprirodno!

Svi se obeshrabriše i počеше da se stide svoje lakovjernosti. Svi su se pitali kako su mogli biti tako glupi da povjeruju u nešto što ne postoji i bili su bijesni što su tako uludo trošili vrijeme, gladni i neispavani. Onda svi počеше da misle samo na to da se što više najedu, napiju i naspavaju. Oni koji su bili najviše zagrijani za narvala sada padoše u drugu krajnost i samo da kapetan Faragat nije bio tako tvrdoglav, brod bi se svakako odmah vratio.

Međutim, to uzaludno traganje nije moglo još dugo da traje. "Abraham Linkoln" je učinio sve što je bilo u njegovoj moći i ništa mu se ne bi moglo prebaciti. Svi predložiše komandantu da se vratimo i on nije imao kud nego da, kao Kolumbo kad je pronalazio Ameriku, zatraži još tri dana strpljenja. Ako se za tri dana ne pojavi čudovište, lađa će se uputiti prema Evropi. To je bilo drugog novembra. Ljudi dobiše novu nadu i snagu i opet počеше da rone pogledima u okeanske dubine. Dogledi opet živo proradiše.

Prodoše dva dana. "Abraham Linkoln" je bio usporio brzinu. Upotrebljavali smo sva moguća sredstva da privučemo pažnju čudovišta ili da ga izvučemo iz ravnodušnosti ako se slučajno nalazi u blizini. Pustismo grdne komade slanine u more, na veliku sreću ajkula. Dođe i veče četvrtog novembra, a ta se podmorska tajna ne rasvijetli. Sutradan, petog novembra u podne, isticao je rok, poslije koga bi brod zauvijek napustio sredinu Tihog okeana. Mi smo se nalazili na 31° 42' istočne dužine. Japan je bio najmanje dvije hiljade milja daleko. Mrak počeo da pada. Veliki oblaci su pokrivali mjesec u prvoj četvrtini, koji bi samo pokatkad provirio i za trenutak bi mirni okean zablještao u svjetlosti, a onda bi opet sve potonulo u još gušći mrak. Ja sam, kao i ostali, bio na palubi i buljio u mrak koliko sam mogao. Pored mene je stajao Savjet. Posada načičkana svuda po brodu, posmatrala je vidik koji se sve više sužavao. Oficiri su uporno okretali svoje poglede na sve strane.

Ja pogledah Savjeta i učini mi se da ni on nije ništa manje uzbuđen od ostalih. Možda su njegovi živci prvi put zatreperili pod uticajem opšteg uzbuđenja i radoznalosti.

– Hajde, Savjete, – rekoh mu – ovo ti je posljednja prilika da zaradiš dvije hiljade dolara.

– Što se mene tiče, ja na to nisam računao.

– Imaš pravo, Savjete. Ovo je sve vrlo glupo i nije trebalo da se tako nepromišljeno upustimo u jednu ovakvu avanturu. Koliko smo samo vremena i živaca izgubili! Otkad bismo već bili u Francuskoj...

– U malom stanu, u muzeju. I ja bih dosada već sredio sve vaše fosile i složili bismo našu rijetku zbirku životinja, pa bismo privukli puno Parižana.

– Tako je, Savjete, a što je najgore, ko zna koliko će nam se rugati!

– Razumije se – odgovori mirno Savjet, – sigurno će se rugati profesoru, i – smijem li da kažem?

– Smiješ, Savjete!

– E pa, profesor je to i zaslužio.

– Istina je!

– Kad je neko naučnik kao vi, taj se ne upušta...

Savjet ne uspije da dovrši svoj kompliment. U opštoj tišini ču se Ned Lendov uzvik:

– Ej, eno čudovišta, tamo!

Pri tom uzviku svi potrčase na palubu: i komandant, i oficir, i mornari, pa čak i inženjeri napustiše mašine i ložači kazane. Odmah sam se čudio Kanadaninu kako je uopšte mogao nešto da vidi. Srce mi je lupalo da iskoči. Ubrzo svi opazismo predmet koji nam je pokazivao Ned Lend: čudovište je bilo izronilo i bacalo je vrlo jasnu, ali neobjašnjivu svjetlost, o kojoj su govorili mnogi izvještaji zapovjednika brodova. Osvijetljen dio je imao ovalan oblik, a u sredini je bio izvor svjetlosti. Čudovište počeo da se miče i pođe na nas. Svima se ote krik:

– Mir! – povika kapetan Faragat. – Nazad!

Fregata se brzo udalji od one tajanstvene svjetlosti, ali natprirodna životinja pojuri za njom. Mi se više iznenadismo, nego što se uplašismo. Životinja se igrala s nama. Ona napravi krug oko nas, zatim se udalji na dvije-tri milje ostavljajući za sobom svijetao trag sličan varnicama ekspresa. Odjednom se sa mračnog horizonta ustremi na nas strahovitom brzinom i na dvadeset stopa od nas odjednom se zaustavi i ugasi. Onda se pojavi s druge strane broda. Svakog trenutka je mogao da nastane sudar, koji bi bio koban po nas.

Međutim, fregata je bježala, umjesto da napada. Ja to primjetih kapetanu, a on mi odgovori:

– Profesore Aronakse, ja ne znam sa kakvim čudom imam posla i neću da žrtvujem fregatu usred ove tame. Čekajmo da svane, pa ćemo vidjeti kako ćemo se boriti.

– Šta mislite o toj životinji?

– Izgleda da je to neki ogromni narval, ali električni narval, i lako može da raspolaže jakom električnom snagom.

Oko ponoći čudovište nestade, odnosno ugasi se, ali oko jednog časa začu se neko zaglušno šištanje, slično šumu jakog mlaza vode koji naglo izbija. Oko dva sata izjutra sjajna svjetlost se opet pojavi na pet milja od broda.

I pored velike daljine, jakog vjetra i udaranja talasa, jasno se moglo čuti strahovito udaranje životinjskog repa o vodu i njeno jako disanje. Mi pripremismo sve za borbu. Ned Lend uze svoj harpun.

Oko šest časova poče da sviće i na prvim zracima zore nestade električne narvalove svjetlosti. Oko osam časova gusta magla, kroz koju se ništa nije moglo vidjeti, poče da se razilazi. Odjednom se začu Nedov glas:

– Eno čudovišta pozadi!

Na milju i po od fregate neko dugačko crno tijelo plovilo je nad vodom. Njegov rep je strahovito udarao u vodu. Fregata mu se približi i ja ocjenih da je životinja dugačka otprilike dvije stotine pedeset stopa. Odjednom životinja izbacila dva ogromna mlaza vode koji dostigoše četrdeset metara visine. Dakle, disala je kao kit.

Kapetan naredi da se brodu da puna para. Čas za borbu je došao. Fregata se zatrese i ogromni gusti oblaci dima pokuljaše iz dimnjaka. Mi poletjesmo pravo na životinju. Ona nas pusti mirno da joj se približimo na stotinu metara, ali onda poče da bježi održavajući uvijek isti razmak. Gonili smo je tri četvrti časa i najzad uvidjesmo da je ne možemo stići. Komandant Faragat je bijesno grickao bradu. Mi povećasmo brzinu na više od osamnaest milja, ali je prokleta životinja išla istom brzinom. Još cio sat smo tako jurili bez uspjeha. Posada je psovala od bijesa. Komandant izdade američansku zapovijest:

– Povećajte napon na deset atmosfera!

– Savjetuje, – rekoh svome sluzi – znaš li da ćemo sigurno odletjeti u vazduh!

– Kako profesor hoće! – odgovori mirno Savjet.

Katarke na "Abrahamu Linkolnu" su se tresle pod jakim naponom. Pođosmo brzinom od devetnaest milja i tri desetine, ali izgleda da i narval

dade još veći napon i dok smo mi jurili maksimalnom brzinom, on se igrao s nama i obigravao nas. Dođe i podne. Onda komandant naredi da se napuni top. Jedan vješt mornar uspije da pogodi narvala, ali metak skliznu po njegovoj glatkoj površini i nestade ga u moru.

– Pa ta je prokleta životinja, izgleda, oklopljena najdebljim čelikom!
– povika bijesno komandant.

Komandant riješi da juri životinju najvećom brzinom, pa makar fregata otišla u paramparčad. I noć pade u toj jurnjavi. Oko jedanaest časova neobjašnjiva svjetlost se opet pojavi na tri milje od fregate. Narval je izgledao nepomičan. Komandant naredi da se brod oprezno približi životinji, da je ne bi probudio. Kanadanin zauze svoje mjesto sa harpunom u ruci. Kad dođosmo na dvadeset stopa od životinje, on baci harpun. Ču se metalan zvuk kao da je harpun udario u neko gvožđe. Električna svjetlost se odjednom ugasi i dva ogromna mlaza vode se sručiše na palubu obarajući ljude i lomeći sve. Nisam imao vremena ni da trepnem, a kamoli da pomislim da se zadržim, kad se nađoh u moru.

ZAGONETKA SE OBJAŠNJAVA

Kad sam izronio, vidjeh da se "Abraham Linkoln" udaljava. Počeh da vičem za pomoć. Odišlo mi nije dozvoljavalo da plivam i već sam počeo da se davim, kad čuh poznati glas:

– Ako profesor hoće da bude ljubazan da se osloni na moje rame, moći će mnogo lakše da pliva.

– Šta! Ti si to Savjete! Je li i tebe onaj udarac bacio u more?

– Nije. Ali pošto sam u službi profesora, ja sam pošao za njim.

– A fregata? – upitah.

– Čuo sam kad su viknuti: "Elisa i krma su slomljene".

Bilo je jasno da nam "Abraham Linkoln" ne može pomoći. Savjet dohvati nož i rasiječe moje i svoje odijelo, tako da smo mogli lakše da plivamo, da bismo se što duže održali na vodi, očekujući spasenje, jer čovjek nikada ne gubi nadu. A priznajem, da sam htio silom da padnem u očajanje, ne bih mogao. Plivali smo tako do jedan poslije ponoći. Najzad osjetih da gubim snagu i htjedoh da vičem, ali ni glasa nisam uspio da pustim. I Savjet je bio na izmaku svojih snaga, ali uspije da vikne: "U pomoć!" Čusmo neki ljudski glas. Savjet se malo podiže i pogleda oko sebe.

– Vidio sam... – promuca on – vidio sam... ali ne govorimo o tome...

Tek onda se sjetih čudovišta. Zatim izgubih svijest. Kad sam došao sebi, ugledah Savjeta i još jedno lice koje odmah poznadoh. Bio je to Ned.

– Je li i vas onaj udarac bacio u more, Nede? – upitah ga.

– Jeste, samo što sam se ja skoro odmah našao na jednom plovećem ostrvu.

– Na ostrvu?

– Da, ili, ako hoćete, na vašem ogromnom narvalu.

Pogledah oko sebe i vidjeh da se nalazimo na nekom tvrdom predmetu koji je virio iz vode. Bilo mi je jasno da je ta životinja, to čudovište, koje je uzбудilo cio svijet, još čudnovatije nego što se mislilo, jer je djelo ljudskih ruku. Ned nam reče da se podmornica nije ni makla s mjesta otkako je on na njoj.

Odjednom, na zadnjoj strani podmornice elisa poče da se kreće. Mi se čvrsto uhvatismo za podmornicu. Srećom, ona nije išla velikom brzinom.

– Dok bude plovila nad vodom, biće dobro, ali ako joj padne na

pamet da zaroni, ne dam ni pet para za svoju kožu – reče Ned.

Trebalo je što prije stupiti u vezu s bićima u toj spravi. Morali smo čekati jutro da bismo vidjeli postoji li kakav otvor. U zoru, Nedu dosadi i on poče da lupa svom snagom u čelik koji je odjekivao. Začu se škripanje brave. Jedan poklopac se diže i neki čovjek se pojavi, uzviknu i nestade ga. Ubrzo zatim pojaviše se neki ljudi i odvukoše nas unutra.

Nađosmo se u najgušćem mraku i potpuno sami. Ja pođoh nekoliko koraka pipajući i naiđoh na zid načinjen od najtvrdog čelika. Zatim se vratih i udarih ujedan drveni sto oko koga je bilo nekoliko stolica. Pod je bio zastrt. Prođe tako više od pola časa, kad nas iznenada obasja vrlo jaka svjetlost. Nikakav šum se nije čuo. Izgledalo je kao da je sve mrtvo u toj proklesoj mašini. Nevidljiva vrata su bila hermetički zatvorena. Odjednom se vrata otvoriše i u sobu uđoše dva čovjeka. Jedan je bio malog rasta, snažan, širokih ramena, velike glave. Imao je gustu crnu kosu, velike brkove, živ i prodoran pogled. Drugi mi odmah uli povjerenje. Bio je visok, otmjenog držanja; njegove crne oči gledale su sa nekom hladnom sigurnošću i prodirale su čak u dušu. Odavao je vrlo energičnog i hrabrog čovjeka. Izgledao je gord; čelo mu je odavalo visoke misli i veliku otvorenost. Nisam mogao da ocijenim da li ima trideset ili pedeset godina. Bilo je očigledno da je on šef na podmornici. On nas je pažljivo posmatrao, pa se onda okrete svome pratiocu i poče s njim da govori na nekom meni potpuno nepoznatom jeziku. Onda se okretoše meni i nešto me upitaše. Ja im na francuskom odgovorili da ih ne razumijem.

– Neka samo profesor ispriča našu avanturu. Možda će ova gospoda ipak nešto razumjeti, – reče Savjet.

Ja tako i učinih i objasnih im ko smo. Čovjek sa blagim i tihim pogledom me je pažljivo slušao, ali ni po čemu nisam mogao da primjetim da me razumije. Kad završih svoju priču, on ne reče ni riječi. Onda Ned Lend ispriča otprilike isto na engleskom jeziku, ali ni on ne prođe bolje od mene. Zatim Savjet poče da priča na njemačkom, ali ni njemački nemade uspjeha. Naposljetku, ne ostade mi ništa drugo, nego da im se obratim na latinskom. Rezultat ostade isti. Poslije ovog posljednjeg pokušaja ta dva nepoznata čovjeka izmjeniše nekoliko riječi na nama nepoznatom jeziku i iziđoše ne osvrnuvši se na nas.

Ned je bio bijesan i poče da grdi iz sveg glasa, pa čak i da prijeti, jer je bio gladan kao pas, a to ili nisu razumjeli ili nisu htjeli da razumiju. Dok je on grdio, otvoriše se vrata i uđe neki sluga noseći odijela načinjena od neke materije za koju nikako ne bih mogao da kažem od čega je načinjena. Dok smo se mi oblačili, sluga postavi sto i iznese sve sama riblja jela. Primjetih da je na posudu bilo urezano:

MOBILIS IN MOBILI

Pokretno u pokretnom elementu! To je bila deviza podmornice, a ono "N" je sigurno bilo inicijal zagonetnog komandanta. Pošto smo utolili glad, obuze nas san i mi se pružismo po tepihu i čvrsto zaspasmo.

Mora da sam dugo spavao, jer kad se probudih osjetih da mi nedostaje vazduha. Bilo je jasno da trošim posljednji kiseonik koji se nalazio u sobi. Odjednom osjetih čist, pomalo slan vazduh. Podmornica je izronila da bi uzela vazduha. Svjež vazduh probudi i Neda i Savjeta. Svi osjetismo glad, jer smo izgleda spavali dvadeset četiri sata. Ned Lend opet poče da grdi i više prijeteći da će izliti svoj gnjev na prvoga ko naiđe. Onda poče da kroji plan kako da pobjegne u slobodu. Mislio je da pobije sve na podmornici i da zagospodari njome, ali da bi ona tako savršeno funkcionisala, moralo je biti zaposleno mnogo ljudi na njoj. Prošla su još dva puna časa, a nikakav se šum nije čuo. Svuda oko nas vladala je neka jeziva tišina. Ja počeh da zaboravljam lijep utisak koji je na mene ostavio tajanstveni komandant podmornice i počeh da ga zamišljam kao nemilosrdnog i grubog čovjeka. Mora da je bez milosti, bez sažaljenja i sigurno gaji strašnu mržnju prema čovječanstvu, kad se odrekao zemlje i ljudi. Svakako nas je osudio da umremo od gladi. Najedanput, čusmo korake. Vrata se otvoriše i pojavi se sluga. Prije nego što sam mogao da učinim i jedan pokret da ga zadržim, Ned se baci na slugu i uhvati ga za gušu. Savjet i ja potrčasmo da otrgnemo jadnog čovjeka iz šaka ljutitog Neda, kad me ove riječi, izgovorene na francuskom, prikovaše na mjestu: – Smirite se, Lende, a vi, profesore, slušajte!

TAJANSTVENI ZAPOVJEDNIK

ČUDNOVATOG BRODA

To je bio glas komandanta. Ned se odmah podiže, a sluga jedva dišući, na znak svog šefa, iziđe posrćući.

– Čujte, – reče komandant – ja govorim i francuski, i engleski, i njemački i latinski. Ja sam mogao da vam odgovorim pri prvom susretu, ali sam htio da razmislim. Sigurno vam je bilo suviše dugo ovo vrijeme, ali sam ja morao zrelo da razmislim što sa vama da uradim. Dugo sam oklijevao. Vi ste u rukama čovjeka koji je prekinuo svaku vezu sa čovječanstvom. Došli ste da me uznemiravate...

– Nehotice, – rekoh.

– Nehotice? Zar me nehotice "Abraham Linkoln" juri po cijelom Tihom okeanu? Jeste li nehotice pošli u tu ekspediciju? Jeste li nehotice gađali moju podmornicu? Je li nehotice Lend gađao harpunom?

– Ali, vi sigurno ne znate da su sudari vaše podmornice sa mnogim lađama uzbunili cijelu Evropu i Ameriku. Stvorile su se najraznovrsnije pretpostavke da objasne tu pojavu čiju ste tajnu vi znali. Znate da je "Abraham Linkoln" mislio da goni strašno čudovište od koga je trebalo osloboditi okean.

– A da li biste smjeli, profesore, da tvrdite da vaša fregata ne bi gonila i osula paljbu i na podmornicu?

To me pitanje zbuni i ja neznadoh šta da odgovorim.

– Dakle, vidite da imam pravo da vas smatram kao svoje neprijatelje! Ja sam prekinuo veze sa cijelim društvom zbog jakih razloga. Mogao sam da vas vratim na leđa podmornice, pa da zaronim i da zaboravim da sam vas ikada vidio. Dugo sam oklijevao, ali sam riješio da vas zadržim na podmornici, pošto vas je sudbina bacila na nju. Vi ćete biti potpuno slobodni i ja ću vam postaviti samo jedan uslov. Neki nepredviđeni događaji će me natjerati neki put da vas za nekoliko sati ili, možda, dana zatvorim u vaše kabine, da bih vam na taj način onemogućio

da vidite nešto što ne treba da vidite. Pimate li taj uslov?

– Da. Dozvolite mi, da vam postavim samo jedno pitanje – rekoh komandantu. – Rekli ste da ćemo biti slobodni na podmornici. Kako vi zamišljate tu našu slobodu?

– Pa, moći ćete da se krećete svuda, da vidite sve šta se na njoj dešava, osim u izvjesnim rijetkim prilikama.

– Znači da se moramo odreći zauvijek naše otadžbine, rođaka, prijatelja?

– Da. Ali nije to tako teško, kao što vi mislite, odreći se jarma na zemlji koji ljudi zovu slobodom.

– Taman posla! – reče Ned Lend. – Nikada vam ja neću dati riječ da neću kopati i rukama i nogama da pobjegnem!

– Ja vam i ne tražim riječ, Lende – odgovori hladno komandant.

– Gospodine, rekoh ja, – ne mogavši više da se savladam – vi zloupotrebljavate naš položaj! Vi ste strašni...

– Ne, ja sam i suviše blag! Ja sam vas zadržao na podmornici kad sam mogao da vas bacim u okean. Vi ste me napali! Vi ste doznali tajnu koju nijedan čovjek na svijetu ne smije da zna; vi još hoćete da vas vratim na zemlju; nikada!

Iz tih riječi ja osjetih da je prošlost ovoga čovjeka morala biti užasna.

Onda se blažim glasom obrati meni:

– Ja vas poznajem, Aronakse. Vi, možda, nećete imati toliko da se žalite na udes što vas je vezao za moju sudbinu. U mojoj biblioteci naći ćete i knjigu koju ste vi izdali o morskim dubinama. Vi ste u svojoj knjizi doprli do najdalje tačke koju vam je dozvolila zemaljska nauka. Ali vi ne znate sve, vi niste sve vidjeli. Vi sigurno nećete zažaliti za ovim vremenom koje provedete na mojoj podmornici. Putovaćete kroz začarane predjele. Stalno ćete biti iznenađeni i očarani. Od danas vi ulazite u jedan novi elemenat. Vidjećete ono što dosada ni jedan čovjek na zemlji nije vidio, i naša planeta će vam, zahvaljujući meni, otkriti

svoje posljednje tajne.

Pogodio je moju najslabiju žicu i ja mu odgovorili:

– Ako ste prekinuli svaku vezu sa čovječanstvom, vi se sigurno niste odrekli svakog ljudskog osjećanja. Mi smo brodolomci gostoljubivo primljeni u ovu podmornicu i mi to nećemo zaboraviti. Što se, pak, mene tiče, ako interesi nauke zahtijevaju čak i da se lišim slobode, ja ću to rado učiniti.

– Sad mi dozvolite da vam uputim posljednje pitanje?

– Govorite.

– Kako trebam da vas zovem?

– Ja sam za vas samo kapetan Nemo. Vaši drugovi i vi ste za mene samo putnici na "Nautilusu".

Kapetan dozva slugu i reče mu nešto na nerazumljivom jeziku, pa se onda okrete Kanađaninu i Savjetu:

– Čeka vas ručak u vašoj kabini. Pođite za ovim čovjekom.

Kad oni iziđoše, kapetan mi reče:

– A sada, Aronakse, naš ručak je gotov: Budite ljubazni, pa pođite sa mnom.

Mi iziđosmo u neku vrstu hodnika osvijetljenog električnom svjetlošću. Na dnu hodnika otvoriše se jedna vrata i ja uđoh u trpezariju koja je bila ukrašena i namještena po strogom ukusu. Na sredini je bio bogato postavljen sto.

Ručak su sačinjavala samo riblja jela. Bila su dobra, samo su imala neki naročiti ukus, na koji se brzo navikoh. Kapetan Nemo me je posmatrao. Ja ga nisam ništa pitao, ali on pogodi moje misli i odgovori mi na pitanje koje sam htio da mu postavim.

– Većina ovih jela vam je nepoznata, ali ih možete jesti bez bojazni. Ona su vrlo zdrava i hranljiva. Ja sam se odavno odrekao zamaljskih jela i

osjećam se vrlo dobro. Moja posada je vrlo snažna, a hrani se isto kao i ja. More zadovoljava sve moje potrebe; ono me i odijeva. Ove tkanine, od kojih je moje odijelo, napravljene su od konaca morskog bilja. I mirisi koje ćete naći na svom stolu napravljeni su destilacijom morskih biljaka. Vaš dušek je napravljen od najmekše morske trave. Vaše pero je od kitovog zuba, a mastilo je napravljeno od tečnosti koju izbacuje sipa.

– Volite more, kapetane?

– Da! Volim ga! More je sve. Ono pokriva sedam desetina zemljine lopte. To je ogromna pustinja u kojoj čovjek nikada nije sam jer uvijek osjeća život svuda oko sebe, ono je samo pokret i ljubav, to je živ beskraj, kako je rekao jedan naš pjesnik. Priroda se u njemu ispoljava u tri carstva; mineralnom, biljnom i životinjskom. Ovo posljednje je bogato zastupljeno sa četiri grupe zoofita, tri klase zglavkara, sa pet klasa mekušaca, sisarima, reptilima i bezbrojnim mnoštvom riba kojih ima trinaest hiljada vrsta. U njemu je uzvišena tišina. More zasad još ne pripada despotima. Na njegovoj površini oni još mogu da sprovode svoja nepravedna načela, da se tuku, da se proždiru, ali na trideset stopa ispod morske površine njihova moć prestaje, njihov se uticaj gubi i njihova vlast nestaje! Živite u moru! Jedino je tu nezavisnost! Jedino je tu sloboda! Tu ja ne priznajem nikakvog gospodara! Tu sam potpuno slobodan!

Kapetan Nemo ućuta usred tog oduševljenja koje je izbijalo iz njega. Nekoliko trenutaka se šetao sav uzbuđen, a zatim se njegovi živci postepeno umiriše, izraz njegovog lica dobi uobičajenu hladnoću i onda se okrete k meni:

– A sada, profesore, ako hoćete da pregledate "Nautilus", ja vam stojim na usluzi.

Kapetan Nemo ustade. Ja podoh za njim. Jedna dupla vrata udno sale se otvoriše i mi uđosmo u jednu sobu isto toliko veliku kao što je bila ona iz koje smo izišli. To je bila biblioteka. Namještaj je bio od crnog drveta sav u duborezu. Na širokim policama svuda oko zida bile su poredane knjige u skupocjenom povezu.

Na sredini sale su bili prostrani divani presvučeni kožom, a pored njih stolovi sa časopisima i raznim listovima. Sve se to kupalo u bogatoj električnoj svjetlosti koja je padala iz četiri lustera. Ja nisam mogao da

vjerujem svojim očima kako je lijepo i udobno bila namještena ta biblioteka.

– Kapetane Nemo, – reko, – ova bi biblioteka mogla da služi na čast mnogim palatama na kontinentu. Očaran sam kad pomislim da možete njom da se služite i na dnu okeana.

– Gdje se može naći više tišine, više samoće, profesore? – odgovori kapetan Nemo. – Zar vaš kabinet u muzeju može da pruži ovakav odmor?

– Ne, – odgovorih – i moram da priznam, mnogo je siromašniji od ovog. Vi ovdje imate sigurno sedam do osam hiljada svezaka...

– Dvanaest hiljada, Aronakse. To je jedina moja veza sa zemljom. Ali svijet je prestao za mene da postoji onog dana kad je "Nautilus" prvi put zaronio u vodu. Toga dana sam kupio posljednje knjige, posljednje časopise, posljednje novine i hoću da vjerujem da odonda čovječanstvo više nije ni mislilo ni pisalo. Sve ove knjige stoje vam na raspolaganju, profesore.

Ja mu se zahvalih i približi se policama. Tu je bilo najraznovrsnijih knjiga na svim jezicima i sve su bile poredane bez obzira na to na kome su jeziku pisane, tako da dođoh do zaključka da kapetan odlično zna sve jezike. Sve što je čovječanstvo dalo najbolje u istoriji, poeziji, romanu i nauci moglo se tu naći. Ali naročito je bila zastupljena nauka.

– Ova sala nije samo biblioteka – reče kapetan Nemo – nego i sala za pušenje.

– Kako? Zar se puši na podmornici? – iznenadih se ja.

– Pa razumije se.

– Onda sam prinuđen da vjerujem da vi ipak održavate vezu sa Havanom.

– Ni najmanje – odgovori kapetan. – Evo uzmite ovu cigaretu. Iako nije iz Havane, sigurno će vam se dopasti.

Ja zapalih cigaretu i požudno povukoh dim, pošto već dva dana

nisam pušio.

– Ovo je odlično – rekoh. – Samo to nije duhan.

– Ne – odgovori kapetan. – Taj duhan ne dolazi iz Havane ni sa istoka. To je jedna vrsta alge bogate nikotinom.

Kapetan Nemo onda otvori jedna vrata i mi pređosmo u jednu ogromnu i sjajno osvijetljenu salu dugačku deset, a široku šest metara. Tavanica, ukrašena arabeskama, bacala je jasnu, ali blagu dnevnu svjetlost na čuda skupljena u tom muzeju. Jer to je zaista bio muzej u koji je razumna i raskošna ruka pokupila sva prirodna i umjetnička blaga. Tridesetak majstorskih slika ukrašavalo je zidove. Mene poče da obuzima ono divljenje i zaprepašćenje koje mi je prorekao kapetan Nemo.

– Kapetane Nemo, – rekoh mu – vi ste umjetnik.

– Samo amater, profesore. Nekada sam volio da skupljam ta divna djela koja je stvorila ljudska ruka. Bio sam u tome neumoran i tako sam mogao da prikupim nekoliko djela od velike vrijednosti. To su posljednje uspomene na zemlju, koja je za mene umrla.

U jednom uglu salona nalazile su se orgulje. Na njima su bile razbacane kompozicije najslavnijih muzičara.

Počeh da razgledam sve oko sebe. Pored umjetničkih djela, tu je bilo i mnogo prirodnih rijetkosti, Najviše je bilo biljaka, školjki i drugih morskih životinja. Na sredini sale, jedna džinovska školjka, široka oko šest metara, primala je vodu iz vodoskoka bogato obasjanog električnom svjetlošću.

Oko te školjke u elegantnim vitrinama bili su izloženi najskupocjeniji primjerci koje je more ikada pružilo oku jednog prirodnjaka. Možete zamisliti moju radost. Malo dalje bile su poredane niske najljepšeg bisera, koji je plamtio pod jakom svjetlošću. Tu je bilo ružičastog bisera iz Crvenog mora, zelenog, žutog, plavog, crnog sve od neocjenjive vrijednosti. Neka zrna su bila veća od golubijeg jajeta i nije im bilo ravnih na cijelom svijetu. Procijeniti vrijednost cijele ove kolekcije bilo bi nemoguće. Kapetan Nemo je morao utrošiti milijarde dok je nabavio sve te primjerke, i ja sam se pitao odakle je crpio toliki novac da bi zadovoljio svoju strast sakupljača, ali me on prekide u

mislila:

– Vi gledate moje školjke, profesore. One mogu da interesuju jednog prirodnjaka, ali za mene one imaju još jednu draž više, jer sam ih sve ubrao svojom rukom i nijedno more nije izmaklo mojim istraživanjima.

– Ja potpuno razumijem, kapetane, zadovoljstvo koje ima čovjek kad gleda sve ovo bogatstvo. Nijedan muzej u Evropi nema tako bogatu i lijepu zbirku. Ali koliko se divim ovom bogatstvu, isto toliko izaziva moje divljenje i ova podmornica koja nas nosi. Ja ne bih htio da ulazim u vaše tajne, ali priznajem da me jako interesuje kako je napravljena podmornica, kakva je njena pokretna snaga, koji je aparati pokreću. Vidim na ovom zidu sprave koje ne poznajem. Možete li mi objasniti čemu služe?

– Profesore, rekao sam vam da ćete biti potpuno slobodni i da vam nijedan dio podmornice neće ostati nepoznat. Vi možete detaljno pregledati, i ja ću vam vrlo rado sve pokazati. Što se tiče ovih sprava, iste se takve nalaze i u mojoj sobi i tamo ću vam objasniti čemu služe, ali prvo pođite da vidite vašu kabinu.

Kapetan me uvede u jednu vrlo elegantnu sobu sa krevetom i svim potrebnim namještajem. Nimalo nije ličila na kabinu.

– Vaša soba je do moje, – reče kapetan otvarajući jedna vrata – i iz nje se ulazi u muzej.

Kapetanova soba bila je skromno namještena; jedan gvozdeni krevet, sto za rad, dvije stolice i umivaonik. Samo ono što je najnužnije.

CARSTVO ELEKTRIKE

– Profesore, – reče kapetan Nemo pokazujući mi instrumente koji su

zauzimali cio jedan zid sobe – ove sprave mi pokazuju tačan položaj i pravac moje podmornice u okeanu. Tu ima instrumenata koji su i vama poznati, ali imam manometar koji mi pokazuje tačnu dubinu u kojoj se nalazimo. Sad treba da vam objasnim jednu stvar. Postoji jedna moćna poslušna sila, brza, lako pokretna, koja se može upotrijebiti za sve svrhe i koja vlada na mojoj podmornici, nju upotrebljavam za sve: za osvjetljavanje, za zagrijavanje, a pored toga ona je duša mojih mehaničkih aparata. Ta snaga, to je elektrika.

– Elektrika! – uzviknuh ja iznenađeno.

– Da, profesore, moja elektrika nije kao ona na zemlji. Ja sam je mnogo usavršio i dobijam je iz mora.

Ja nisam mogao da dođem k sebi.

– Da profesore, zapamtite dobro, ja sve ovo dugujem okeanu. On proizvodi električnu snagu za "Nautilus", daje mu toplotu, svjetlost, pokret, jednom riječju: život.

– Samo ne vazduh – rekoh ja.

– A, kad bih htio, mogao bih i vazduh da dobijem iz kiseonika koji sadrži more, ali mi to nije potrebno, pošto mogu kad god hoću da se podignem na površinu. Ali zato ja imam snažne šmrkove koji skupljaju vazduh u naročitim rezervoarima i to mi dozvoljava da svoj boravak u okeanu produžim, ako je potrebno, koliko god hoću.

– Ja vam se divim, kapetane. Vi ste pronašli ono što će sigurno čovječanstvo jednog dana i samo pronaći; prvu pokretačku moć elektrike.

– Ne znam da li će je pronaći – odgovori hladno kapetan. – Pogledajte ovaj sat. On je električni i radi tačnije nego ma koji hronometar. Zatim, ova sprava pokazuje mi tačno brzinu "Nautilusa". Ona je vezana za elisu jednim električnim vlaknom i njena igla mi tačno pokazuje brzinu. Evo, vidite, sad idemo srednjom brzinom od petnaest milja na sat.

Kapetan Nemo me zatim povede na zadnji dio podmornice. Na sredini podmornice primjetih neku vrstu bunara. Jedne gvozdene ljestve

su vodile naviše. Kapetan mi objasni da te ljestve vode do čamca.

– Šta? Zar vi imate i čamac? – zapitah iznenađen.

– Razumije se. Odličan, lak čamac, koji ne može da potone i koji služi za izlete i lov.

– Ali kad hoćete da uđete u čamac, vi morate da izronite na površinu?

– Ne. Taj čamac je užlijebljen u gornji dio podmornice. Na dijelu koji je prionuo za podmornicu nalazi se otvor na čamcu i na podmornici. Ja uđem u čamac, zatim zatvorim otvor na "Nautilusu" pritiskom na jedno dugme na čamcu i izronim na površinu. Onda otvorim čamac i razvijem jedra ili uzmem vesla i šetam se.

– Ali kako se vraćate na "Nautilus"?

– Ne vraćam se. "Nautilus" dođe po mene.

– Na vašu zapovijest?

– Na moju zapovijest. Električna me vezuje za "Nautilus". Ja javim i "Nautilus" izroni.

Kapetan Nemo me onda odvede u kuhinju u kojoj se sve kuvalo na električni. Do kuhinje je bilo vrlo udobno kupatilo u koje je u svako doba bilo hladne i tople vode. Iza kuhinje se nalazila soba za posluhu, ali su vrata bila zatvorena i ja ne mogadoh doznati kolikim brojem ljudi podmornica raspolaže. Sva odjeljenja bila su odvojena jedno od drugog neprodirnim pregradama, tako da podmornica nikad ne bi mogla da dođe u opasnost kad bi se na nekom mjestu pojavio otvor. U dnu hodnika nalazila se još jedna pregrada koja ne propušta vodu. Ona je dijelila sobu za posluhu od odjeljenja u kome su se nalazile mašine. Jedna vrata se otvoriše i ja se nađoh u odjeljenju mašina koje su pokretale "Nautilus".

To odjeljenje, dugačko oko dvadeset metara, bilo je podijeljeno na dva dijela: u prvom se proizvodila električna energija, a u drugom su bile sprave koje su prenosile pokret na elisu.

– Vidite, – reče kapetan Nemo – ovim aparatima mogu da postignem

brzinu od pedeset milja na sat.

– Kapetane Nemo, – rekoh ja – sve ovo izaziva divljenje, ali nije dovoljno samo juriti tom brzinom. Treba vidjeti kuda se ide. Treba se moći kretati naprijed, natrag, naviše, naniže. Kako vi uspijevate da se spustite u velike dubine? Kako se vraćate na površinu okeana, i, najzad, kako se održavate u dubini na kojoj hoćete? Da li je to indiskretno pitanje?

– Ni najmanje, profesore, – odgovori kapetan – pošto vi nećete nikad napustiti ovu podmornicu. Pređimo u sobu za rad. Tamo ću vam sve objasniti.

Kad smo prešli u sobu za rad, kapetan raširi plan "Nautilusa" i počeo:

– Kao što vidite, naša podmornica ima oblik cigare. Dužina joj je je sedamdeset metara. "Nautilus" je oklopljen spoljnom i unutrašnjom pregradom, koje su spojene gvozdenim polugama u obliku slova T, koji mu daje savršenu otpornost, tako da postiže efekat kao da je sav pun i u unutrašnjosti. Oklopi su napravljeni od najtvrdjeg debelog čelika.

Zatim mi dade stručno objašnjenje, potkrijepljeno ciframa o cijelom sastavu i principima po kojima se kreće "Nautilus".

Na moje pitanje kako krmanoš može da zna pravac koji mu kapetan naredi, kapetan mi odgovori:

– Krmanoš se nalazi u jednom staklenom kavezu na leđima "Nautilusa", a iza toga kaveza je jedan vrlo jak reflektor čiji zraci osvjetljavaju more, na pola milje svuda okolo.

– A, sad mi je jasno – povikah ja – otkuda ta tajanstvena svjetlost tobožnjeg narvala, koji je doveo u zabunu sve naučnike na zemlji! Samo, recite mi, molim vas, da li je sudar "Nautilusa" sa "Skotijom" bio slučajan?

– Sasvim slučajan. Ja sam plovio na dva metra ispod morske površine kad osjetih sudar. Uostalom, ja sam odmah vidio da brod nije bio u opasnosti.

– Da, kapetane, ali susret sa "Abraham Linkolnom" ?

– Profesore, meni je žao što je nastradao jedan od najboljih brodova američke mornarice, ali mene su napali i ja sam se branio. Uostalom, ja sam samo onesposobio brod, da mi ne bi mogao naškoditi. On će biti lako popravljen u najbližem pristaništu.

– Ah, kapetane, – uzviknuh ja oduševljeno – vaš "Nautilus" je pravo čudo tehnike.

– Jeste, – reče kapetan Nemo – i ja ga volim kao kožu svoje kože. Na vašim brodovima sve predstavlja opasnost kad su ostavljeni milosti i nemilosti okeana, a na mom "Nautilusu" čovjek je potpuno siguran. Nema da se boji ničega, ni sudara, jer je oklop neprobojan; nema morske bolesti; nema jedara koja odnosi vjetar; nema kotlova koji eksplodiraju; požar ne može da se pojavi, pošto je brod sagrađen od čelika, a ne od drveta; nema uglja koji se može potrošiti, nego neiscrpna električna energija; nema da se plaši nikakvih susreta, pošto plovi sasvim sam kroz morske dubine; ne boji se čak ni bure, jer na nekoliko metara ispod uzburkane površine okeana nalazi se potpun mir. A ako je to tačno da inženjer ima više povjerenja u brod nego konstruktor, a konstruktor više nego i sam kapetan, onda možete zamisliti koliko povjerenja imam u svoj "Nautilus" kad sam ja u isto vrijeme i njegov kapetan, i konstruktor i inženjer.

– Znači da ste vi inženjer, kapetane? – upitah ga ja.

– Jesam. Studirao sam u Londonu, Parizu i Njujorku, kad sam bio na zemlji.

– Ali kako ste vi u tajnosti mogli da konstruišete ovaj divni "Nautilus"?

– Svaki njegov dio došao mi je sa različitih strana svijeta. Radionicu sam bio napravio na jednom pustom ostrvu, usred okeana. Tamo sam sa svojim drugovima sklopio "Nautilus".

– Znači da ova podmornica strahovito mnogo košta?

– Pa, četiri do pet miliona zajedno sa umjetničkim predmetima i

zbirkama.

– Posljednje pitanje, kapetane. Vi ste svakako vrlo bogati?

– Beskrajno bogat, i mogao bih bez po muke da platim cio dug Francuske.

PUTOVANJE

KROZ MORSKE DUBINE

– Profesore, – reče mi kapetan Nemo – možemo da odredimo tačno gdje se nalazimo u okeanu i da odredimo pravac našeg puta. Sad ćemo se popeti na površinu.

On pritisnu jedno dugme. Pumpe počеше da istjeruju vodu iz rezervoara i mi stadosmo da se penjemo. Ubrzo se zaustavismo.

– Stigli smo! – reče kapetan.

Popesmo se na leđa "Nautilusa". Ja primjetih da površina "Nautilusa" liči na krljušti morskih životinja. Postade mi jasno zašto je podmornica, gledana i kroz najbolje doglede, ličila na neku morsku životinju.

More je bilo divno, nebo čisto. Lagani povjetarac je malo nabirao morsku površinu. Oko nas je pukla pučina, nigdje kakve stijene, nigdje ostrva. Kapetan izmjeri geografsku dužinu i širinu i izračuna da se nalazimo na tri stotine milja od Japana.

– Danas, 8. novembra, u podne, počеće naše istraživačko putovanje kroz morske dubine – reče kapetan Nemo. – Sad vas ostavljam vašim studijama, profesore. Ići ćemo na sjeveroistok, na pedeset metara ispod

vodene površine. Biblioteka vam stoji na raspolaganju.

Rekavši to, povuče se. Ja ostadoh sam, udubljen u misli o kapetanu. Da li ću ikada doznati kojoj narodnosti pripada taj čovjek? Ko je izazvao kod njega tu mržnju prema cijelom čovječanstvu? Da li je on jedan od nepriznatih naučnika ili je neki politički događaj slomio njegovu karijeru? Mene, koga je sudbina bacila na njegovu podmornicu, dočekaao je hladno, ali gostoljubivo. Samo, još mi nije pružio ruku, niti je prihvatio moju kad sam mu je pružio.

Ned Lend i Savjet me prekinuše u tim mislima. Oni se zaprepastiše kad vidješe toliku raskoš pred svojim očima.

– Gdje se mi to nalazimo? – povika Ned začuđeno. – U muzeju u Kvebeku?

Savjet odmah priđe vitrinama i stade da razgleda i klasificira sve ove skupocjene rijetkosti.

Za to vrijeme Ned me je ispitivao o kapetanu Nemu. Ja mu rekoh koliko sam znao i upitah ga što je on vidio i primjetio.

– Niti sam šta vidio niti čuo – odgovori Kanadānin – Nisam čak vidio ni posadu podmornice. Da nije, možda, i posada električna? Da li, možda, vi znate koliko ljudi ima na ovoj napravi? Deset, dvadeset, pedeset, sto?

– Ne znam, Lende. Uostalom, ostavite sve te misli da se dokopate "Nautilusa" i da bježite. Ova podmornica je remek djelo moderne industrije i mogao bih samo da žalim da je nisam vidio. Mnogi bi ljudi vrlo rado pristali da se nalaze na našem mjestu, pa makar to bilo samo zato da se šetaju između ovih divota. Zato budite mirni i potrudite se da vidite šta se dešava oko nas.

– Da vidim! – uzviknu Ned Lend. – Ali ovdje ne može ništa da se vidi! Nikada ništa mi nećemo vidjeti u ovoj tamnici! Mi idemo, plovimo kao slijepi!

Odjednom nastade potpuni mrak. Mi ostadosmo nijemi, ne mičući se, ne znajući šta da očekujemo. U tom času začusmo kao neko klizanje.

– To je kraj, to je kraj – povika Ned Lend.

Najedanput se osvijetliše obje strane salona. Dvije kristalne ploče su nas razdvajale od okeana. Ja uzdrhtah pri pomisli da te dvije tanke staklene ploče mogu da prsnu, ali se sjetih da se to ne može dogoditi i umirih se. More se moglo jasno vidjeti na milju unaokolo. Kakav prizor! Ko bi to mogao ispričati? Ko bi umio da opiše svjetlosne efekte u tim prozirnim masama! Poznato je koliko je more prozirno. Na nekim mjestima u okeanu može se potpuno jasno vidjeti pijesak na sto četrdeset pet metara, a svjetlosna snaga sunčanih zraka prestaje tek na tri stotine metara dubine. Ali sada se svjetlost stvarala u samom moru i to više nije bila osvijetljena voda, nego tečna svjetlost. Mrak u sobi još više je isticao spoljašnju svjetlost i meni je izgledalo da je taj kristal kroz koji smo gledali staklo nekog ogromnog akvarijuma. Niko se od nas nije usuđivao da prekine tišinu. Najzad će Savjet:

– Htjeli ste da vidite, prijatelju Nede; eto vam, gledajte!

– Ovo je zaista čudnovato – ponavljao je Ned, koji je već bio zaboravio svoju srdžbu i planove za bjekstvo. – Ljudi bi silan novac platili da mogu da vide ova čuda.

– A ribe? Ja ne vidim ribe! – reče Kanadanin.

– Pa šta će vam – reče Savjet – kad ih ne poznajete?

– Ko? Ja ne poznajem ribe? Ja, lovac! – povika Ned Lend.

Tu nastade prepirka između njih. Svaki ih je poznavao, samo na svoj način. Pošto su se prijatelji sprijateljili, Savjet je htio da i Ned bude isto toliko učen kao i on, pa mu reče:

– Prijatelju Nede, vi ste vrlo vješt ribolovac. Vi ste već ulovili mnoštvo ovih interesantnih riba, ali kladim se da ne znate kako se one dijele po vrstama.

– Znam, dijele se u one ribe koje se jedu i one koje se ne jedu.

– Tako ih gurmani dijele – odgovori Savjet.

I onda poče da mu drži predavanje na koje se sve grupe dijele ribe.

Imali smo prilike da gledamo najrjeđe i najljepše ribe. Naše divljenje je stalno raslo. Neprekidno smo uzvikivali od uzbuđenja. Ned je izgovarao njihova imena, a Savjet ih odmah klasificirao. Ja sam bio zapanjen brzinom pokreta i ljepotom riba koje su oko nas promicale.

Odjednom se salon osvijetli, čelični oklopi se spustiše i čarobna slika se izgubi. Mi odosmo na spavanje.

Sutradan, devetog novembra, probudih se poslije dvanaest časova spavanja. Savjet dođe po svom običaju da me pita kako sam spavao i da mi bude na usluzi. Ja ga pustih da ćereta i gotovo mu nisam ni odgovarao, pošto sam stalno mislio na kapetana Nema. Nadao sam se da ću ga naći u salonu, ali je salon bio prazan. Prođe cio dan, a ja ne vidjeh kapetana. Sutradan, desetog novembra, isto tako ne vidjeh ni kapetana niti ikoga od posade. Ned i Savjet provedoše gotovo cio dan sa mnom. I njih je čudila ta neobjašnjiva odsutnost kapetanova. Da nije bolestan? Ili je, možda, htio da izmjeni svoju odluku o nama? U svakom slučaju, mi smo bili potpuno slobodni, odlično su nas hranili, pa nismo imali ni na šta da se požalimo.

Jedanaestog novembra ujutru osjetih svjež vazduh, što je bio znak da je podmornica izronila na površinu, da nabavi potrebne količine vazduha. Ja se popeh na platformu. Nadao sam se da ću tamo vidjeti kapetana, ali gore nije bilo nikoga. Ja sjedoh i počeh da udišem svjež vazduh i da posmatram veličanstven izlazak sunčev. U tom času začuh penjanje uz stepenice. Mislio sam da ću vidjeti kapetana, kad se pojavi njegov drug. On dogledom ispita cio horizont, onda priđe jednom otvoru i izgovori neke riječi, koje su se svakog dana ponavljale na nepoznatom jeziku. Onda siđe kao da me nije ni vidio.

Tako je prošlo pet dana. Svakog jutra sam se peo na platformu i isti čovjek je stalno ponavljao iste riječi. Kapetan Nemo se nikako nije pojavljivao.

Šesnaestog novembra, kad uđoh u svoju sobu sa Nedom i Savjetom, primjetih jedno pismo na mom stolu. U njemu je pisalo: "Profesoru Aronaksu, na "Nautilusu"

16. novembar 1867.

Kapetan Nemo poziva profesora Aronaksa u lov koji će se obaviti sutra u njegovim šumama ostrva Krespo. Nada se da ga ništa neće spriječiti da učestvuje, i biće mu milo ako mu se pridruže njegovi drugovi.

Komandant "Nautilusa" kapetan Nemo"

– Lov! – uzviknu Ned.

– I to u njegovim šumama na ostrvu Krespo – dodade Savjet.

– Pa taj, znači, izlazi na zamlju – reče Ned Lend.

– Iz pisma baš tako izgleda – potvrdih ja.

– E, pa da primimo poziv – reče Lend. – Kad već jednom budemo na čvrstom tlu, lako ćemo riješiti šta ćemo raditi. A meni baš ni najmanje neće biti krivo da pojedem malo svježe divljači.

Ja nađoh na karti ostrvo Krespo, izgubljeno negdje na sredini Okeana. Od nas je bilo udaljeno otprilike hiljadu osam stotina milja.

Sutradan, kad se probudih, osjetih da je "Nautilus" potpuno nepomičan. Ja se obukoh i uđoh u salon. Kapetan me je već čekao i upita me da li pristajem na njegov poziv. Ja odgovorili potvrdno.

– Samo, kapetane, – rekoh ja – htio bih nešto da vas zapitam.

– Pitajte, i ako mogu da vam odgovorim, odgovoriću vam.

– Kako to, kapetane, da vi imate šume na ostrvu Krespo, kad ste prekinuli svaku vezu sa zemljom?

– Profesore, moje šume ne dobijaju od sunca ni toplotu ni svjetlost. Tamo nema ni lavova, ni tigrova, ni pantera, niti drugih četveronožnih životinja. To nisu zemaljske šume, nego morske.

– Morske šume! – uzviknuh.

- Da, profesore.
- I vi me tamo pozivate?
- Da.
- Pješice?
- Pješice.
- S puškom u ruci?
- S puškom u ruci.

Ja pogledah sumnjivo u kapetana i pomislih da je sigurno duševno bolestan. Imao je napad koji je trajao osam dana i koji još uvijek traje. Šteta!

– Profesore Aronakse, – reče mi kapetan – molim vas da sada pođete sa mnom na ručak, jer u mojoj šumi nema restorana i sigurno ćete vrlo dockan večerati.

Dok smo jeli, kapetan mi reče:

– Profesore Aronakse, kad sam vam predložio da idemo u lov, vi ste smatrali da je to protivrječno s onim što sam dotle govorio. Kad sam vam kazao da su to podmorske šume, vi ste pomislili da sam lud. Nikad ne treba tako olako suditi o ljudima. Vama je svakako poznato da čovjek može da boravi pod vodom kad sa sobom ponese rezervni vazduh i specijalno gnjuračko odijelo. Samo što su gnjurci vezani jednom cijevi kroz koju dobivaju vazduh, a ja sam tu spravu usavršio tako da nećemo biti vezani za podmornicu, jer onda ne bismo mogli daleko da se udaljimo. Moj rezervni vazduh se nalazi na leđima kao vojnička torba. Moje snažne pumpe (a vi znate kako su one snažne po onim strašnim mlazevima koji su padali na "Abrahama Linkoln") sabiće u rezervoar vazduha za devet ili deset sati.

- A kako ćete osvjetljivati put?
- Jednom električnom lampom koju prikačim na grudi.

– A kako se može pucati iz puške u vodu?

– To nije puška sa barutom – odgovori kapetan. – To je puška sa komprimiranim vazduhom.

– Dobro, ali samo u toj tako gustoj tečnosti hici ne mogu da idu dosta daleko i ne mogu da budu smrtonosni.

– Profesore, sa tom puškom su baš svi hici smrtni i čim metak dodirne životinju ma i malo, ona padne na mjestu mrtva.

– Zašto?

– Jer to nisu obični meci, nego električni. Pri najmanjem dodiru metka njihov oklop prsne i ma kako snažna životinja bila, ona padne mrtva. U pušku može da stane deset metaka.

– Kad je tako, idem svuda za vama – rekoh mu ja.

Kapetan me povede u jedno odjeljenje na zadnjem dijelu podmornice, a ja usput pozvah Neda i Savjeta. U tom odjeljenju se nalazilo nekoliko pari gnjuračkog odijela. Kad ih vidje, Ned ne pokaza ni najmanje volje da obuče tako nešto.

– Ali, Nede, – rekoh mu – šume ostrva Krespo nalaze se pod vodom.

– Divno! – reče razočarani Ned, koji vidje da od svježe divljači nema ništa. – I vi ćete, profesore Aronakse, ući u to odijelo?

– Pa razumije se, Nede.

– Hvala, vi možete, – reče Ned slegnuvši ramenima, – ali ja neću ući, osim ako me silom uguraju unutra.

– Neće vas ugurati silom – reče kapetan Nemo.

– A Savjet?

– Ja ću pratiti profesora kud god on ide – odgovori Savjet.

Dva čovjeka nam pomogaše da obučemo ta teška odijela, koja ipak nisu sprečavala lakoću pokreta. Kapetan Nemo, jedan njegov drug, pravi

Herkul, koji mora da je nevjerovatno snažan, Savjet i ja navukosmo odijela. Ostalo je bilo još samo da uvučemo glave u jednu metalnu kuglu, ali ja zamolih kapetana da prethodno vidim pušku i da naučim njom da rukujem. Dok smo uvlačili glave u metalne lopte, čuh kako nam Ned dobaci ironično: "Srećan lov!" Metalna kugla je na tri strane imala stakla, tako da sam mogao da vidim svuda unaokolo samo kad bih okrenuo glavu u lopti. Staviše mi rezervoar s vazduhom na leđa i ja sam mogao sasvim slobodno da dišem. Spremih se da pođem, no kako je odijelo bilo teško, a donovi postavljeni olovom, to sam se vrlo teško kretao, ali osjetih kako me guraju u neko susjedno odjeljenje. Tu se zatvoriše vrata za nama i ostadosmo u potpunom mraku. Poslije nekoliko minuta čuh neko šuštanje i u isto vrijeme osjetih nešto hladno kako se postepeno penje od mojih nogu naviše. Bilo mi je jasno da su u sobu puštali vodu i uskoro se soba napuni. Onda se otvoriše druga vrata; sada smo bili u polutami i za tren oka se našdosmo na dnu mora.

ŠETNJA PO MORSKOM DNU

Riječi su nemoćne da opišu sva uzbuđenja i utiske sa tog putovanja po morskom dnu. Kapetan Nemo nas je vodio, a iza Savjeta i mene išao je onaj Herkul. Više nisam osjećao težinu ni odijela, ni obuće, ni rezervoara, ni težinu vodenog pritiska, i dosta sam se lako kretao. Iznenadi me jačina svjetlosti u toj dubini. Lako sam mogao da razlikujem predmete na sto metara. Te vodene mase koje su me okruživale bile su samo neka vrsta gušćeg vazduha i gotovo isto toliko prozirne kao vazduh. Iznad sebe mogao sam da vidim mirnu vodenu površinu. Išli smo po najfinijem pijesku, koji je nevjerovatnom jačinom odbijao sunčane zrake.

"Nautilus" je postepeno iščezavao u daljini, ali je njegov reflektor uveče trebalo da olakša naš povratak. Išli smo tako vrlo dugo i meni se činilo da je ta prostrana pješčana dolina beskrajna.

Uskoro se u daljini ocrtaše sjenke nekih predmeta. Ja postepeno vidjeh da su to stijene zastrte najljepšim primjercima životinja koje liče na biljke. Iznenadio me je njihov divan izgled. Bilo je deset časova. Sunčani zraci su padali dosta koso i u dodiru sa tom svjetlošću koja je prolazila kao kroz prizmu, cvjetovi stijene, školjke i polipi prelivali su se u svim duginim bojama. To je ličilo na neku čaroliju. Razne nijanse boja su se preplitale; to je bila prava kaleidoskopija, zelenog, žutog, narandžastog, ljubičastog, plavog i svih mogućih nijansa, koje nijedan umjetnik ne bi mogao da naslika. Što nisam mogao da saopštim Savjetu sve svoje utiske i osjećanja! Zato sam govorio sam sa sobom i vikao sam u metalnu kuglu koja mi je okruživala glavu.

Pri tom divnom prizoru, Savjet je bio zaostao kao i ja. Sigurno je pred tom zbirkom najljepših i najrjeđih primjeraka neumorno klasificirao. Po dnu je bilo puno polipa i beskičmenjaka. Razne morske životinje, koje su ličile na najljepše cvijeće, neke koje su ličile na pečurke, neke na loze, prelivale su se i kupale u moru i svjetlosti. Morske zvijezde i neke čipkaste životinje lelucale su se pri našim pokretima. Bilo mi je žao što sam morao da gazim te tako nježne i lijepe životinje. Iznad naših glava lebdjela su i plovila jata meduza i drugih riba koje bi svjetlucale da je bio mrak.

Tako smo četvrt milje putovali kroz te čarolije. Uskoro nađosmo na mulj, zatim na guste alge, tako meke pod nogama da im ni najdeblji persijski ćilim ne bi bio ravan. Ali i oko nas i nad nama su se ljućale morske biljke.

Već je bilo sat i po otkako smo pošli. Sunce je padalo uspravno i postepeno nestade one svjetlosne čarolije. Išli smo odmjerenim koracima koji su odjekivali nevjerovatnom jačinom. Najmanji šum se prenosio brzinom na kakvu uvo nije naviklo na zemlji. Voda mnogo brže i bolje prenosi zvuk nego vazduh.

Na dubini od tri stotine stopa sunčani zraci su bili slabiji. Mi smo se nalazili u nekom ružičastom polumraku, ali se ipak dosta jasno vidjelo. Kapetan Nemo stade i pokaza mi prstom neke nejasne mase. To je bila šuma ostrva Krespo.

Najzad smo stigli na ivicu ove šume, nesumnjivo jedne od najljepših na ogromnom posjedu kapetana Nema. On ju je smatrao kao svoju i

polagao je na nju ista prava koja su imali prvi ljudi prvih dana svijeta. Uostalom, ko bi mu osporavao posjedovanje ovog podmorskog imanja? Koji bi drugi vještiji pionir došao sa sjekirom u ruci da krči ovo mračno šiblje? Ova šuma se sastojala od ogromnog razgranatog bilja i čim smo prodrli u njene prostrane svodove, ja sam se zapanjio izvanrednim položajem njihovih grana. Trava koja je zastirala tle, a isto tako i nijedna grana, nije bila oborena ni savijena, niti se širila u horizontalnom pravcu. Sve je štrčalo prema površini okeana. Nigdje žilica, niti pantljike, pa ma kako ona tanka bila, koja se nije držala uspravno kao da je od gvožđa. Morska trava i drugo bilje raslo je u oštroj pravoj liniji, pod uticajem guste sredine u kojoj je izrasla.

Uskoro sam se navikao na ovaj čudnovati položaj kao i na polumrak koji nas je obavijao. Iz zemlje je na svakom koraku štrčalo oštro stijenje koje se moglo teško izbjegavati. Podmorska flora mi je izgledala bogatija i gušća, nego i u ledenim i žarkim predjelima. Biljke i životinje su tu toliko ličile međusobno, da ih gotovo nisam mogao razlikovati. Fauna i flora se tako blisko dodiruju u podmorskom svijetu. Primjetio sam da svi primjerci biljnog carstva dodiruju zemlju samo površno. Bez korijena, bilje je od tla, pijeska i školjki tražilo samo privremen oslonac, a ne životne uslove. Ove biljke postaju same od sebe i princip njihovog održavanja je voda koja ih održava i hrani. Ribe-mušice su letjele s grane na granu kao jato kolibrića.

Oko jednog časa kapetan Nemo daje znak da stanemo. Meni je to bilo dobro došlo. Mi se ispružismo ispod jedne ogromne biljke čiji su dugi kaiševi stajali kao strijele. Ovaj trenutak odmora mi se činio divan. Nedostajala nam je samo draž razgovora. Međutim, bilo je nemoguće da govorimo. Samo sam mogao da približim svoju veliku bakarnu glavu Savjetovoj glavi. Vidio sam oči ovog valjanog momka kako sijaju od zadovoljstva. U znak radosti on je u svome oklopu pravio najsmješnije grimase.

Poslije ove šetnje, koja je trajala četiri sata, čudilo me je što nisam osjećao glad, ali u naknadu za to osjećao sam tako jaku potrebu za snom, kao što se to dešava svima gnjurcima. Moje oči se brzo zaklopiše iza debelog stakla i ja padoh u nesavladljiv san, sa kojim se dotle mogao da bori samo neprestani hod naprijed. Kapetan Nemo i njegov snažni drug, opušteni u ovom bistrom kristalu, davali su nam primjer za spavanje.

Koliko sam spavao, ne mogu tačno da ocjenim, ali kad sam se probudio, izgledalo mi je da je sunce bilo na zalasku. Kapetan Nemo se već digao, a i ja sam počeo da protežem udove, kad nešto poče da mi se mota oko nogu. Na nekoliko koraka od mene jedan ogroman morski pauk, velik preko jednog metra, gledao me je svojim zrikavim očima, spreman da se baci na mene. Mada je moje gnjuračko odijelo bilo dosta debelo i bilo u stanju da me zaštiti od ujeda ove životinje, nisam mogao da zadržim jedan plašljivi pokret. Savjet i mornar sa "Nautilusa" podigoše se u tome trenutku. Kapetan Nemo pokaza svome drugu ovu ogromnu životinju, koji jedan udarac kundaka odmah obori i ja ugledah strahovite pipke ovog čudovišta kako se skupljaju u jezivim grčevima. Ovaj susret me nagna da mislim koliko drugih, mnogo strašnijih životinja mora da ima u ovom mračnom podzemlju, od kojih me moje gnjuračko odijelo ne može da zaštititi. Odlučih da se pričuvam. Pretpostavljam, uostalom, da je ovaj odmor značio kraj naše šetnje, ali sam se prevario. Umjesto da se vratimo na "Nautilus", kapetan Nemo produži u šetnju.

Zemljište se neprestano spuštalo i njegova padina nas je vodila u sve veće dubine. Moglo je biti otprilike tri časa kada dođosmo u jednu usku dolinu između visokih litica, na sto pedeset metara ispod morske površine. Zahvaljujući savršenosti naših aparata, prešli smo za dvadeset metara granicu koju, izgleda, da je priroda dozvoljavala dotada podmorskim šetnjama čovjeka. Kažem sto pedeset metara, mada nikakav instrumenat nisam imao da ocijenim ovu dubinu. Ali znao sam da ni u najprovidnijem moru sunčani zraci ne mogu da prodru dublje. Pomrčina postade potpuna. Nikakav predmet nije mogao da se vidi na deset koraka. Išao sam pipajući, kada odjednom ugledah nekakvu dosta živu bijelu svjetlost. Kapetan Nemo je bio stavio svoju električnu lampu u djeinstvo. Njegov pratilac učini isto. Savjet i ja sljedovismo njihovom primjeru. More se osvijetli na daljini od dvadeset pet metara. Kapetan Nemo nastavi da luta po mračnoj šumi čije je bilje bivalo sve rjeđe. Primijetio sam da je biljni život iščezavao mnogo brže nego životinjski.

Mislio sam da će svjetlost lampe privući koga stanovnika ovih mračnih skrovišta. Ali, iako bi nam se približili, oni su ostajali, na žalost, na daljini na kojoj ih nismo mogli uloviti. Više puta ugledao sam kako se kapetan Nemo zaustavlja i nišani, ali je poslije nekoliko trenutaka ustajao i produžavao put. Najzad, oko četiri sata, završismo ovu čudnu šetnju. Jedan zid od veličanstvenog stijena ukaza se pred nama. To je bila masa džinovskih granitnih stijena, puna mračnih pećina, uz koju se nije moglo

uspuzati. Tu je već bila zemlja.

Kapetan Nemo se iznenada zaustavio. Jednim pokretom nam dade znak da stanemo i ma koliko da sam želio da preskočim ove stijene, morao sam da stanem. Ovdje se završavalo carstvo kapetana Nema. S druge strane bio je dio zemljine lopte na koji on nije htio da zakorači.

Poče povratak. Kapetan Nemo je išao na čelu male grupe. Učini mi se da se ne vraćamo istim putem. Ovaj novi put, vrlo strm i težak, približi nas osjetno morskoj površini. Međutim, povratak u više slojeve nismo tako jako osjetili u promjeni pritiska, koji je koban za gnjurce. Svjetlost se naglo opet javi i kako se sunce već klonilo ka horizontu, prelamanje sunčevih zrakova uokviravalo je duginim bojama razne predmete.

Na dubini od deset metara išli smo okruženi rojem raznovrsnih sitnih riba, mnogobrojnijim nego što su ptice u vazduhu, a i pokretljivijim. Ali još ne ugledasmo nijedan vodeni plijen dostojan pušcanog metka.

Odjednom vidjeh kapetana kako nišani nešto između žbunova. Puška okinu; začu se neko slabo zviždanje i jedna životinja pade na nekoliko koraka od nas. To je bila neobično lijepa morska vidra, dugačka metar i po, čije je krzno vrlo skupocjeno. Po finoći i sjaju njenog krzna, morala je vrijedjeti bar dva miliona franaka. Ova skupocjena životinja, koju lovci toliko gone, postala je vrlo rijetka. Kapetanov drug uze životinju, prebaci je preko ramena i mi nastavismo put.

Pun sat smo išli kroz pješčanu ravnicu. Često se ona penjala na dva metra ispod morske površine i onda sam mogao da vidim našu sliku, samo izvrnutu, iznad naših glava. Izgledalo je kao da smo išli glavama dolje, a nogama uvis. Kroz prozirnu vodu vidjele su se ptice kako lete iznad morske površine. Ovom prilikom sam bio svjedok jednog od najljepših hitaca koje je ikada učinio jedan lovac. Jedna velika ptica, širokih krila, približavala nam se leteći. Drug kapetana Nema nanišani i opali kad je ptica bila na nekoliko metara iznad morske površine. Ptica pade gotovo pred noge vještog lovca i mi vidjesmo da je to bio najljepši primjerak albatrosa.

Još dva sata smo tako išli. Već sam bio sustao kad opazih neku nejasnu svjetlost koja je na pola milje raskidala mračni vodeni veo. To je

bio reflektor "Nautilusa".

Za dvadeset minuta bili smo na podmornici, gdje bih mogao slobodno da se nadišem. Jer je moj vazduh, izgleda, imao još malo kiseonika. Ali ja nisam računao sa nepredviđenim slučajevima.

Bio sam zastao jedno dvadesetak koraka, kad vidjeh kapetana Nema kako mi žurno prilazi. Svojom snažnom rukom on me naže k zemlji, a njegov drug to isto učini sa Savjetom. U prvom trenutku nisam znao šta da mislim o tom grubom napadu, ali se umirih kad i kapetan leže pored mene i ostade nepomičan. Nalazio sam se pored jednog žbuna. Podigoh glavu i primjetih neke ogromne mase kako prolaze svjetlucajući. Krv mi se sledi u žilama! Poznadoh strašne ajkule s ogromnim repovima, staklenog pogleda, koje izbacuju neku svjetlucavu tečnost kroz otvore oko čeljusti, tako strašne, da bi za tren slomile cijelog čovjeka svojim gvozdenim vilicama. Ne znam da li je Savjetu padalo na um da ih klasificira, ali ja sam posmatrao njihove srebrnaste trbuhe, ogromne čeljusti, pune zube na nimalo naučnički način: više kao žrtva nego kao prirodnjak.

Srećom, te životinje vrlo slabo vide. One prodoše i ne opaziše nas, iako su nas dodirnule svojim perajima. Tako izbjegosmo kao nekim čudom tu opasnost, mnogo veću nego kad čovjek u šumi naiđe na tigra.

Poslije pola sata stigosmo do podmornice. Spoljna vrata su ostala otvorena i kapetan Nemo ih zatvori čim uđosmo. Čuh kako pumpe rade i osjetih kako se voda spušta oko mene. Za nekoliko trenutaka soba je bila potpuno ispražnjena. Onda se otvoriše ona druga vrata i mi uđosmo u garderobu.

Tu s mukom svukosmo odijela. Ja se jedva doteturah do kreveta, i samo što se bacih na njega, zaspah tvrdim snom.

PROLAZE DANI I NEDJELJE

Sutradan, osamnaestog novembra, pošto sam se dobro odmorio od naporne šetnje, popeh se na krov, baš u trenutku kad je kapetanov drug izgovarao uobičajenu rečenicu. Onda se sjetih da se ona morala odnositi na stanje mora i značila je: "Nemamo ništa na vidiku".

I zaista, Okean je bio potpuno pust. Ništa se nije vidjelo. Ostrvo Krespo je iščezlo preko noći. Jutro je bilo svježije i divno okupano nekom neobičnom plavičastom svjetlošću. Upravo sam se divio tom prizoru, kad dođe kapetan Nemo. Kao da me nije ni vidio, počeo da posmatra dogledom i da vrši mjerenje.

U tom se pope jedno desetak mornara, i počeo da izvlače mreže koje su bili pustili da preko noći nalove riba. Bilo je očigledno da su svi pripadali raznim narodnostima. Svi su oni bili vrlo ćutljivi i između sebe su govorili samo onim nerazumljivim jezikom. Kad izvukoše mreže, vidjeh da su one pune najraznovrsnijih riba.

Tako su prolazili dani i nedjelje. Kapetana sam vrlo rijetko viđao. Savjet i Lend su najveći dio vremena provodili sa mnom. Savjet je bio ispričao Nedu našu podmorsku šetnju i Ned je žalio što nije išao s nama. Gotovo svakog dana smo imali prilike da kroz otvore na salonu gledamo tajne podmorskog svijeta.

"Nautilus" je stalno išao na jugoistok na dubini od sto do sto pedeset metara, ali jednog dana primjetih da se nalazimo na dvije hiljade metara dubine.

Dvadeset sedmog novembra, oko tri časa izjutra, "Nautilus" prođe pored Sandvičkih ostrva. Dotle smo bili prešli četiri hiljade osam stotina šezdeset milja od dana polaska. Prvog decembra predosmo polutar. Riblje carstvo se mijenjalo i mi smo imali prilike da vidimo gotovo sve moguće vrste riba. Gledali smo kako veće ribe jedu manje.

Jedanaestog decembra čitao sam u velikom salonu, Ned Lend i Savjet su posmatrali Okean kroz salonske prozore. "Nautilus" je stajao nepomičan na dubini od hiljadu metara. Tu nije bilo mnogo riba. Odjednom Savjet me prekide:

– Profesore, hoćete li da dođete na trenutak?

– Šta to ima?

– Samo da vidite.

Ja dođoh do prozora. Osvijetljena reflektorom jedna ogromna crnkasta nepomična masa stajala je u vodi. Pažljivo sam posmatrao da bih poznao koja je to ogromna riba, ali mi odjednom sinu jedna misao:

– Pa to je lađa – povikah.

To je zaista bila neka lađa koja je morala potonuti prije nekoliko sati. Prizor je bio tužan, ali je bilo naročito jeziva slika na palubi, gdje se još uvijek nalazilo nekoliko leševa. Bila su to četiri čovjeka koji su se nalazili u položaju u kome ih je zatekao brodolom. Krmanoš je još uvijek držao krmu, a malo dalje, jedna mlada žena držala je svoje dijete iznad glave. Mornari su izgledali strašno, okamenjeni u grčevitim pokretima, umrli u trenutku kad su pokušavali posljednjim naporom da spasu brod. Jedino krmanoš, s mirnim izrazom na licu i sa sijedom kosom koja mu se bila zalijepila na sljepočnice, izgledalo je kao da i dalje plovi kroz okeanske dubine!

Mi zanijemismo. Srce nam je lupalo pred ovim prizorom. Već sam vidio kako se ogromne ajkule približavaju, privučene ljudskim mesom. "Nautilus" obide oko potonulog broda i ja pročitah:

"Florina, Sanderland".

To je bio početak niza morskih katastrofa koje je "Nautilus" nalazio na svome putu...

Jednog dana mi reče kapetan da plovimo ka ostrvu Vanikoro.

– Da li ću moći da pogledam to ostrvo gdje su potonuli čuveni brodovi "Busola" i "Astrolab"? – upitah ga.

– Ako vam to čini zadovoljstvo, profesore – odgovori kapetan.

Kad smo stigli, ja izđoh s kapetanom na palubu. Na sjeveroistoku su virila iz vode dva vulkanska ostrva okružena koralnim grebenima. Mi

smo se nalazili pred samim ostrvom Vanikoro. Ostrvo je, izgleda, bilo pokriveno zelenilom od obale, pa sve do samih vrhova u unutrašnjosti. "Nautilus", pošto je prešao spoljni okvir koralnih litica kroz jedan mali kanal, nađe se između oštih grebena. Ja primjetih nekoliko divljaka koji su s najvećim iznenađenjem posmatrali naš dolazak.

Kapetan me upita što znam o brodolomu "Busole" i "Astrolaba". Ja mu ispričah koliko sam znao. Onda me kapetan povede u salon. "Nautilus" zaroni nekoliko metara ispod morske površine i ja pogledah kroz prozor. Kroz milijarde divnih riba, zapletenih u korale, opazih neke ostatke postradalih brodova, sada prekrivene živim cvijećem. Dok sam posmatrao tu sliku, kapetan mi reče:

– Komandant La Peruz pade 7. decembra 1785. godine sa svojim brodovima "Busolom" i "Astrolabom". Poslije dužeg putovanja, on naiđe na nepoznate grebene ostrva Vanikoro. "Busola" se nasuka. "Astrolab" joj dođe u susret, ali i on se nasuka. Prvi brod potonu gotovo odmah. Drugi se borio nekoliko dana. Mornari se nastaniše na ostrvo i sagrađiše jednu manju lađu sa ostacima svoja dva broda. Neki ostadoše na ostrvu, a ostali iznureni i bolesni, podoše sa La Peruzom ka ostrvu Salamonu i tu nastradaše.

– A otkuda znate sve to? – povikah ja iznenađeno, jer se na kontinentu mnogo manje znalo o tim nesrećama.

– Evo šta sam našao na mjestu ovog posljednjeg brodoloma.

Kapetan Nemo mi pokaza jednu kutiju. On je otvorio i ja vidjeh u njoj neku požutjelu hartiju, sa koje se još moglo čitati. To su bila uputstva ministra mornarice komandantu La Peruzu.

U noći između 27. i 28. decembra "Nautilus" napusti ostrvo Vanikoro. Mi pređosmo sedam stotina pedeset milja i stigismo na jugoistočnu tačku Papuazije.

Prvog januara 1868. rano izjutra Savjet me nađe na platformi "Nautilusa".

– Profesore, hoćete li mi dozvoliti da vam zaželim srećnu Novu godinu?

– Dabome, Savjete, ja primam tvoje čestitanje i zahvaljujem ti. Samo, šta ti podrazumijevaš pod "srećnom godinom"? Da li godinu koja će nas osloboditi ovog zatočeništva ili koja će produžiti naš čudnovati put?

– Pravo da vam kažem, ne znam. Pošto gledamo tako lijepe stvari, nama nije dosadno. I ako nastavimo da se zabavljamo ovako, ne treba da se smatramo nesrećnima. Nikada više ovakvu priliku ne možemo naći.

– Što se tiče kapetana Nema, – nastavi Savjet – on kao i da ne postoji. Prema tome, neka se profesor ne ljuti, ali ja mislim da će nam biti srećna ona godina koja dozvoli da sve vidimo...

– A šta o tome misli Ned Lend?

– On misli baš suprotno. On je realan čovjek i uz to veliki gurman. Njemu nije dosta da gleda i jede samo ribe. Nedostatak vina, mesa i hljeba nikako mu ne prija, pošto je naučio na bifteke i najjači crnjak. Prema tome, ako ova godina ne bude "srećna" za nas, biće srećna za njega, i obratno. Tako će se uvijek naći neko ko će biti zadovoljan ovom godinom.

Drugog januara mi smo već bili pred koralskim ostrvima na sjeveroistoku Australije, a poslije dva dana nađosmo se pred Papuazijom. Kapetan Nemo mi reče samo da namjerava da pređe u Indijski okean kroz moreuz Tores. Ned primi to sa zadovoljstvom, jer smo se na taj način približili evropskim morima.

"Nautilus" se, dakle, nađe na najopasnijem mjestu na zemaljskoj kugli, gdje najsmjeliji moreplovci sa strahom prolaze. Moreuz Tores je širok otprilike trideset četiri milje, ali je zakrčen bezbrojnim mnoštvom ostrva, poluostrva, stijena i podmorskih grebena, tako da je gotovo neprolazan. Kapetan je bio veoma oprezan. Podmornica je išla vrlo sporo. Moji drugovi i ja iskoristismo tu priliku i popesmo se na platformu. Učini mi se da za krmom sjedi lično kapetan Nemo. Oko "Nautilusa" more je bijesno urlikalo. Ogromni i vrlo brzi talasi razbijali su se o koralne stijene.

– Ala je more bijesno! – reče Ned. – Mora da je kapetan Nemo sasvim siguran, jer bi koralski sprudovi razbili ovu njegovu ljusku u

paramparčad, kad bi je samo dodirnuli!

Zaista, bilo je vrlo opasno, ali "Nautilus" je plovio između strašnih grebena, kao da ga je vodio mađioničarski štapić. On nije išao istim putem kojim su išli "Astrolab" i "Busola". Oko tri časa poslije podne mi stigismo tako do ostrva Geboroar. Išli smo na dvije milje od ostrva. Odjednom me jedan udarac obori. "Nautilus" je bio udario u jedan greben i zaustavio se. Kad se digoh, na platformi su bili kapetan Nemo i njegov drug. Oni su posmatrali položaj podmornice razgovarajući nešto na njihovom jeziku. Mi smo se bili nasukali na moru koje ima malu plimu, što je bilo vrlo nezgodno za "Nautilus". Međutim, podmornica nije pretrpjela nikakav kvar, zahvaljujući svom jakom oklopu, ali ako nije mogla da potone, mogla je zauvijek da ostane prikovana za te stijene i to bi bio njen kraj.

– Ovaj slučaj će vas, možda, natjerati da opet postanete stanovnik zemlje – rekoh kapetanu Nemu.

On me pogleda nekim čudnim pogledom i stavi mi do znanja da ga ništa ne može natjerati da opet stane na zemlju...

– "Nautilus" nije u opasnosti. On će vas opet odvesti u one divote u okeanu. Naš put je tek počeo. Danas je četvrti januar. Za pet dana biće pun mjesec. Onda će more podići moju podmornicu i ja ću moći da otplovim.

Zatim siđe u podmornicu. Čuvši kapetana što govori, Ned mi reče:

– Gospodine, možete biti sigurni da ovo parče gvožđa neće moći više da plovi ni na moru ni pod morem. Sad se može samo prodati kao staro gvožđe. Ja mislim da je došao čas da napustimo kapetana Nema.

– Dragi Nede, – odgovorili mu – ja još nisam izgubio nadu u "Nautilus". Sačekaćemo deveti januar, pa ćemo onda vidjeti šta će biti. A misao o bjekstvu bi se mogla uzeti u obzir samo slučajno kad bismo se nalazili blizu engleske ili francuske obale, a nikako na obalama Papuazije.

– A zar ne bismo mogli da obiđemo ovo ostrvo? – upita Ned. – Ovdje ima drveća, a pod njim sigurno da ima i životinja od kojih bi se

mogli napraviti fini kotleti.

– Ned ima pravo – reče Savjet. – Da li bi profesor bio ljubazan da zamoli kapetana za dozvolu da nas pusti na zemlju, makar samo zato da ne bismo zaboravili kako se ide po čvrstom tlu?

– Ja ću ga pitati, ali će on sigurno odbiti.

Na moje najveće iznenađenje, kapetan Nemo nam dozvoli. Čak mi ne zatraži riječ da ćemo se vratiti. Ali bjekstvo je ovdje bilo nemoguće i bilo je bolje biti zatvorenik na "Nautilusu" nego li pasti u ruke urođenicima Papuazije.

Sutradan, petog januara, stavljen nam je čamac na raspolaganje. U osam sati, naoružani električnim puškama i sjekirama, ja i Savjet zaveslasmo snažno, a Ned je upravljao. Kako je čamac bio lak, nije bilo teško provlačiti se između litica koje bi bile opasne za veći brod. Ned nije mogao da savlađuje svoju radost. Bio je kao robijaš koga puste sa robije i nije ni mislio na to da će se morati vratiti.

– Mesa! – vikao je on, – ješćemo mesa, i to kakvog mesa! Prave divljači! – Samo je pitanje da li tu nema divljači koja može da goni i samoga lovca, – rekoh ja Nedu.

– Vala, – reče Ned pokazujući mi svoje oštre zube – poješću i tigra ako nema druge divljači.

– Prijatelj Ned je vrlo opasan, reče Savjet – i nemojte se čuditi ako jednog jutra u našoj kabini nađete samo moje izglodane kosti.

Za pola časa mi se nađosmo na čvrstom tlu. Ned Lend je udarao nogom o tle kao da je htio da se uvjeri da je to zaista čvrsta zemlja. Već dva mjeseca smo zatočeni na "Nautilusu". Ostrvo je bilo pokriveno divnom šumom. Ogromno drveće, čija je visina poneki put dostizala po dvije stotine stopa, bilo je povezano vijencima puzavica. Ned opazi jedno kokosovo drvo, pa obori nekoliko oraha i mi sa slašću popismo njihovo mlijeko.

– Odlično! – rekoše u isto vrijeme Ned i Savjet.

– Ja mislim da kapetan Nemo neće imati ništa protiv toga da odnesemo nekoliko oraha na podmornicu.

– Svakako. Ali sigurno neće htjeti da ih proba.

– Utoliko gore za njega – reče Savjet.

– I utoliko bolje za nas – dodade Ned. – Ostaće nam više. Mi riješismo da u čamac ukrcao voća, povrća i divljači, mada još nikakvu životinju nismo bili spazili.

– Hajde da produžimo put, – rekoh ja – samo vrlo oprezno. Iako izgleda nenaseljeno, ipak se na njemu mogu naći neki neprijatni stanovnici.

Za dva sata obidismo cijelu šumu. Do podne smo uspjeli da nađemo dosta povrća i banana, kao i hljebno drvo, ali Ned nije bio zadovoljan.

– Od svega ovoga ne može se napraviti dobar ručak. To su samo sporedna jela i poslastice ali kamo pečenje?

– Zaista, Ned nam je obećao pečenje, što mi izgleda vrlo neizvjesno.

– Da, – reče Ned – naš lov se nije završio, nego je tek počeo. Samo strpljenja! Najzad ćemo sigurno naići na neku životinju, pa makar bila sa perjem.

– Ako ne naiđemo danas, naići ćemo sutra – reče Savjet. – Već je dockan, a mi treba da se vratimo na podmornicu prije nego što padne mrak.

Kad stigosmo na obalu, napunismo čamac našom berbom. Na podmornici nikoga ne vidjesmo.

Sutra ujutro, opet nigdje žive duše. Čamac je ostao na istom mjestu gdje smo ga bili ostavili. Mi riješismo da ponovo odemo na ostrvo. Kad smo stigli, pustili smo Neda da nas vodi. Opazismo neke ptice, ali one odletješe kad nas vidješe, tako da dođoh do zaključka da dobro poznaju ljude.

Pošto smo prošli kroz neko šipražje, opazismo vrlo lijepe ptice kako izlijeću. Njihova dugačka pera su ih primoravala da se kreću prema vjetru. Njihov lelujavi let i izvanredno šarenilo njihovih pera očaravali su oči. To su bile rajske ptice. Ja sam htio po svaku cijenu da uhvatim jednu.

Urođenici ih obično love nekim ljepkom, koji mi nismo imali, ili čak otruju izvore sa kojih one piju da bi ih uhvatili, jer su vrlo skupocjene. Mi potrošismo dosta metaka uzalud.

Najzad, oko jedanaest časova Savjet uspije da ubije dva goluba, koje odmah ispekosmo i pojedosmo.

– Šta vam sad nedostaje? – upitah Neda.

– Četvoronožna divljač, Aronakse, – odgovori Ned. – Ovo je samo predjelo i zavaravanje. Ja neću biti zadovoljan dokle god ne ubijem nekoliko kotleta.

– Ni ja, dok ne uhvatim rajsku pticu, – reče Savjet.

Počesmo da se vraćamo, jer smo se bili mnogo udaljili od obale, gdje se nalazio naš čamac. Odjednom se Savjet saže i pusti jedan pobjedonosni krik. U njegovim rukama se nalazila divna rajska ptica. Ja počeh da mu čestitam, ali mi on reče:

– Ako profesor hoće da je pogleda izbliza, vidjeće da tu nema moje zasluge.

– Zašto, Savjete?

– Zato što je ova ptica pijana kao zemlja.

– Pijana?

– Da, profesore, od ovih orašćića koje je jela. Vidite li, druže Nede, strahovite posljedice pijanstva, – našali se Savjet.

To je bila jedna vrsta najrjeđih rajskih ptica. Bila je dugačka otprilike trideset centimetara i njeno perje je predstavljalo najljepši sklad boja i nijansa. Urođenici su je s pravom nazivali "sunčana ptica".

– Zar je ta ptica tako rijetka? – upita Ned videći moje oduševljenje.

– Vrlo rijetka, a naročito je teško uhvatiti je živu. Pa čak i mrtvu, te su ptice veoma skupocjene.

Oko dva sata Ned imade sreću da ubije neku vrstu šumske svinje.

On se jako ponosio svojini lovom. Mi je odmah pripremismo i pojedosmo, pa nastavismo lov. Ned i Savjet ubiše čitavo tucе neke vrste kengura koji su malog rasta, ali im je meso jako cijenjeno. Ned je skakao od radosti.

– O, profesore, ala je ovo sjajno! Ala ćemo se častiti na "Nautilusu". I kad samo pomislim da ćemo ih sve pojesti, a one budale na podmornici ih neće ni okusiti.

Ned se spremao da dođe i sutra na ostrvo, na kome se spremao da poubija sve četveronošce, ali ne reče "akobogda".

Čim smo se vratili na obalu, Ned počе da sprema večeru. Ubrzo kotleti zamirisaše, tako da i meni pođe voda na usta. U slast smo pojeli jela koja dva mjeseca nismo okusili na podmornici.

– Šta mislite, da se večeras ne vratimo na podmornicu? – reče Savjet.

– Kako bi bilo da se uopšte više ne vratimo? – predloži Ned.

U tom trenutku jedan kamen pade pred nas. Mi pogledasmo ka šumi. Još jedan kamen doletje i izbacі jedan oвеći komad mesa iz Savjetove ruke.

Mi skočismo i dohvatismo puške.

– Da nisu majmuni? – upita Ned.

– Otprilike tako nešto, – reče Savjet – to su divljaci.

– Brzo na čamac – rekoх ja.

DIVLJACI DOLAZE

Dvadesetak urođenika naoružanih lukovima i praćkama pojavi se na ivici šume na sto koraka od nas. Oni počеше polako da se približuju. Na licu im se nije moglo pročitati ni najmanje prijateljsko raspoloženje prema nama. Kamenje i strijele su pljuštali kao kiša.

Ned Lend nije htio da ostavi svoj lov, pa i pored velike opasnosti uze svinje na jedno rame, kengure na drugo i pobježe.

Za dva minuta smo bili na obali. Čamac je za tren oka bio u vodi i jedva smo odmakli nekoliko metara, kad stotinu divljaka uđe u vodu do pojasa, urlajući i mašući rukama. Ja pogledah da li će njihova pojava izmamiti nekoga na platformu "Nautilus", ali tamo ne bješe ni žive duše. Siđosmo u podmornicu. Ja uđoh u salon, odakle se čula neka muzika. Kapetan Nemo se bio zanio muzikom na svojim orguljama.

– Kapetane – zovnuh ga.

On me ne ču. Ja ga zovnuh još jedanput i dotakoh ga po ramenu. On se trže i okrete se:

– A to ste vi, profesore. Pa jeste li imali dobar lov?

– Jesmo, kapetane, ali smo privukli čitavu četvu dvonožaca, čije mi susjedstvo ne izgleda nimalo prijatno.

– Kakve dvonošce?

– Divljake.

– Divljake! – reče kapetan ironično. – I vi se čudite, što ste na ovom dijelu zemljine kugle naišli na divljake? Pa gdje nema divljaka? Pa, uostalom, jesu li ti koje vi nazivate divljacima gori od ostalih? Boga mi, profesore, ja sam svuda nailazio na njih.

– E pa, ako nećete da vam učine posjetu na "Nautilusu", treba da preduzmete neke mjere.

– Umirite se, nisu potrebne nikakve mjere.

– Ali ima ih vrlo mnogo.

– Koliko?

– Stotinu najmanje.

– Profesore Aronakse, – odgovori kapetan – kad bi se svi urođenici Papuazije skupili na obali, "Nautilus" se ničega ne bi imao da boji.

I on se opet zanese u muziku.

Ja se popeh na platformu. Noć je već bila pala. Na obali opazih mnogobrojne vatre. Ostao sam tu dugo misleći na urođenike i diveći se divnoj tropskoj noći.

Noć prođe bez događaja. Papuanci su se svakako bojali čudovišta, jer su mogli slobodno da uđu u "Nautilus". U šest časova ujutro osmog januara ja se popeh na platformu, ali ih je sada bilo pet-šest stotina. Neki su se bili, zahvaljujući oseci, približili na četiri stotine metara, tako da sam mogao da ih razlikujem. To su bili lijepo razvijeni ljudi. Tijelo im je bilo crno i sjajno. O ušima su im visile koščane minduše. Vođi su imali oko vrata polumjesec i đerdane od crvenog i bijelog stakla. Gotovo svi naoružani lukovima, strijelama i praćkama, imali su o ramenu neku vrstu mreže u kojoj su nosili kamenje. Jedan od vođa, koji se bio dosta približio "Nautilusu" pažljivo ga je posmatrao. Mogao sam lako da ga ubijem, ali sam pomislo da je bolje sačekati napad. Oni su stalno obilazili oko "Nautilusa". Često sam čuo da izgovaraju riječ "ase". Po njihovim pokretima primjetih da su me pozivali da odem na zemlju, ali ja sam se čvrsto držao "Nautilusa".

Toga dana nismo mogli da idemo na ostrvo, na veliku Nedovu žalost. Kad pade mrak, divljaci se povukoše na obalu, ali ih je bilo sve više i više. Izgleda da su dolazili i sa susjednih ostrva.

Pošto nisam imao šta drugo da radim, ja pozvah Savjeta da mi pomogne da lovimo ribe. Lov je trajao dva sata, ali ne ulovismo ništa naročito. Međutim, u trenutku kad sam se najmanje nadao, naidoh na jedno prirodno čudo, na koje se vrlo rijetko može naići. Savjet je baš bio izvukao mrežu. Zavukoh ruku u nju, izvadih jednu školjku i uzviknuh iz svega glasa.

– Šta je! – povika Savjet. – Da vas nije nešto ujelo?

– Nije, Savjete, ali bih vrlo rado žrtvovao jedan prst za ovu dragocjenost.

Zatim mu pokazah školjku.

– Pa to je obična školjka. I on je odmah klasificira.

– Da, rekoh mu ja – samo što nije obična, jer vidiš, umjesto da je zavijena zdesna nalijevo, njeni uvoji idu slijeva nadesno.

– Nije moguće – povika Savjet. – E, još nikad nisam bio ovoliko uzbuđen – reče Savjet i uze školjku da bi je bolje vidio.

Poznato je da u cijelom sunčanom sistemu i na cijeloj zemlji vlada zakon desnice. Zvijezde i njihovi pratioci se okreću zdesna nalijevo, pa se i priroda vladala po tom zakonu pri skoturavanju školjaka. I kad se nađe jedna čije spirale idu slijeva nadesno, to prirodnjaci plaćaju zlatom.

Mi smo se bili zadubili posmatrajući kad jedan kamen doletje i razbi školjku. Ja kriknuh očajnički. Savjet dohvati moju pušku i nanišani jednog urođenika koji je taman bio zapeo praćku na desetak metara od nas. Htjedoh da ga zadržim, ali on već okide i slomi narukvicu oko urođenikove ruke.

– Savjete, – povikah – Savjete!

– Pa zar profesor ne vidi da je ovaj ljudožder počeo da napada?

– Ali jedna školjka ne vrijedi ljudski život!

– Nevaljac jedan! Više bih volio da mi je slomio ruku.

Mi smo bili primjetili da je dvadesetak čamaca opkolilo "Nautilus". Čamci su bili izdubljeni u drvetu, dugački i uski, tako da su vrlo lako i brzo mogli da se kreću. Bilo je očevидno da su oni već dolazili u dodir sa Evropljanima i da su poznavali njihove lađe. Pa ipak taj dugački ovalni predmet, bez jedara i dimnjaka, u početku ih je bio uplašio, ali videći da stoji nepomično, ohrabрили su se i pošli da ga bolje upoznaju. Naše oružje koje nije pucalo, nije ih moglo zaplašiti. Čunovi se približiše i kiša strijela

poče da pada na nas.

Ja siđoh brzo da obavjestim kapetana. U salonu nije bilo nikoga. Ja se usudih da zakucam na kapetanova vrata. Kad uđoh, kapetan se bio zadubio u neke račune.

– Izvinite, ja sam vas uznemirio.

– Jeste, ali sigurno imate za to jake razloge – reče kapetan.

– Vrlo jake – rekoh mu. – Urođenici na čamcima su nas opkolili i za nekoliko minuta će nas napasti nekoliko stotina divljaka.

– Pa imamo samo da zatvorimo podmornicu – reče kapetan mirno.

I kapetan pritisnu na jedno dugme.

– Eto, gotovo je – reče kapetan.

– Ali postoji još jedna opasnost. Sutra će biti potrebno da se otvori podmornica, da uzme vazduh. Onda će divljaci ući unutra.

– Pa neka uđu. Ne vidim zašto bismo ih u tome spriječili. To su jadnici i ja ne želim da moja posjeta ovom ostrvu stane života i jednoga od ovih nesrećnika.

Ja izaðoh.

Te noći sam rđavo spavao, jer sam stalno čuo divljake kako lupaju i deru se po krovu. Ujutro se poklopac na "Nautilusu" ne otvori. Vazduh smo dobijali iz rezervoara. Sve do podne ne vidjeh kapetana. Kapetan je bio obećao da će u dva sata i četrdeset minuta "Nautilus" poći, ali već je bilo i dva sata, a ja ne primjetih nikakve pripreme za polazak.

Međutim, u dva i po časa kapetan uđe u salon.

– Za koji minut mi ćemo poći – reče on. – Naredio sam da se otvore poklopci.

– A Papuanci? Kapetan sleže ramenima.

– Profesore Aronakse, – odgovori on mirno – ne ulazi se tako lako u

"Nautilus" čak i kad su poklopci otvoreni. Dodite, pa ćete vidjeti.

Mi dođosmo do glavnih stepenica. Ned Lend i Savjet su radoznalo gledali nekoliko mornara kako otvaraju poklopce, dok se napolju čula strahovita graja. Pojavi se dvadesetak strašnih lica. Ali prvi divljak koji stavi ruku na ogradu stepenica bi odbačen unazad nekom nevidljivom snagom. Jadnik pobježe derući se strahovito i skaćući. Desetorica pođoše za njim, ali se i oni isto tako provedoše.

Ned Lend ne htjede da vjeruje svojim očima i zaletje se na stepenice, ali čim dohvati ogradu, on pade.

– Do sto đavola! – povika on. – Grom me je pogodio!

Meni je sve bilo jasno. Struja je bila puštena kroz ogradu i niko nije mogao da prođe u unutrašnjost podmornice. Uto Papuanci pobjegoše preplašeni. Mi smo se smijali i masirali jadnog Neda, koji je psovao kao pomaman. U tom trenutku osjetismo kako se "Nautilus" podiže i zaplovi tačno u čas kad je rekao kapetan Nemo. Uskoro izadismo iz opasnog Toreskog moreuza.

Idućih dana išli smo strahovitom brzinom. Na dan 13. januara stigismo u Timorsko more, u kome je bilo ostrvo istog imena, a na kome su vladale radže. Oni su smatrali da su sinovi krokodila, to jest da imaju najviše porijeklo koje čovjek može da ima na zemlji. Urođenici ih obožavaju, štite, maze, hrane, daju im najljepše djevojke i teško strancu ako im učini šta nažao.

Idućih dana često smo mijenjali brzinu i dubinu. Osamnaestog januara nađosmo se na 150° dužine i 15° širine. Spremala se strašna bura. Ja sam bio na platformi, kad je kapetanov pomoćnik izgovarao meni nerazumljive riječi. Ovoga puta rekao je nešto drugo nego obično. Odmah se i kapetan pojavi na platformi i dogledom počeo da razgleda vidik. I on i njegov pomoćnik bili su jako uzbuđeni. Ja sam gledao u tom pravcu, ali ništa nisam mogao da vidim. Kapetan naredi da podmornica pođe brže. Utom pomoćnik opet skrenu pažnju kapetanu na nešto. On okrete dogled na tu stranu i posmatraše dugo. Ja siđoh u salon i ponesoh jedan odličan dogled, ali mi ga kapetan istrže iz ruku. Pogledah kapetana i ne mogadoh ga poznati, toliko se bio promijenio. Bio je strašno namršten i gledao je mrko. Njegovo držanje odavalo je strahovitu mržnju.

– Profesore Aronakse, – reče mi – došao je čas da ispunite vašu obavezu za koju ste dali obećanje. Moram da zatvorim vas i vaše drugove, a pustiću vas kad to nađem za potrebno.

– Mogu li da vam uputim jedno pitanje, kapetane?

– Nikako!

Ja siđoh u kabinu kod Neda i Savjeta i stavih im do znanja kapetanovu odluku. Uskoro dođoše četiri moranara i zatvoriše nas u onu ćeliju, gdje smo proveli prvu noć na podmornici. Ručak je bio serviran na stolu. Ned odmah zaspao, a Savjet za njim. Ja sam se čudio što su tako brzo zaspali, kad i sam osjetih kako mi je glava teška i kako padam u neki nesavladljivi san pun strašnih snova. Morali su nam staviti neko uspavljujuće sredstvo u jelo.

Kad se sutradan probudili, vidjeh da sam u svojoj sobi. Što se desilo te noći ne znam. Otvorih vrata od svoje sobe i vidjeh da sam slobodan. Kad sam izašao na platformu tamo su me čekali Ned i Savjet. Ni oni nisu bili svjesni ničega.

Oko dva časa bio sam u salonu, kad uđe kapetan. Izgledao mi je umoran. Oči su mu bile crvene. Na licu mu se ocrtavala velika tuga. Sjedio je, ustajao, šetao se, uzimao neku knjigu, pa je ubrzo ostavljao. Najzad mi se obrati:

– Jeste li vi ljekar? – upita me.

– Jesam.

– Profesore Aronakse, hoćete li pristati da pružite pomoć jednom od mojih ljudi?

– Vrlo rado.

Srce mi je lupalo. Sinoćnji događaj dovedoh u vezu s ovim bolesnikom. Uđosmo u jednu sobu na zadnjem dijelu podmornice. Na krevetu je ležao jedan čovjek četrdesetih godina. Glava mu je bila uvijena krvavim zavojima. Pogledah ranu, koja je bila strašna. Vidio sam mozak. Ja upitah kapetana otkuda mu rana.

– Nije to važno – odgovori on. – Jedan potres na "Nautilusu" slomio je jednu polugu, koja je udarila ovog čovjeka po glavi. Moj pomoćnik je bio pored njega i on se bacio ispred udarca da spase druga. Jedan brat je žrtvovao život za svoga brata, prijatelj za svoga prijatelja. To je zakon koji vlada na "Nautilusu". Ali šta mislite o njegovom stanju?

– Umrijeće za dva sata.

– Ništa ne može da ga spase?

– Ništa.

Kapetan ne mogade da zadrži suze.

– Možete da idete, profesore Aronakse.

Mene je ova scena strašno uzбудila. Cijelog dana su me mučila neka kobna predosjećanja. Noć sam proveo u ružnim snovima. Sutradan, kad se popeh na platformu, kapetan je već bio tamo i odmah mi priđe.

– Profesore, da li biste htjeli da napravite danas jednu podmorsku šetnju?

– Sa svojim drugovima?

– Ako budu htjeli.

– Vrlo rado, kapetane.

Ja rekoh Savjetu i Nedu Lendu o kapetanovom prijedlogu i ovog puta i Kanađanin pristane da pođe s nama. Mi se spremismo i pođosmo. Sa kapetanom pođe i dvanaest ljudi njegove posade. Ovdje je bilo sasvim drukčije nego pri prvoj šetnji. To je bilo koralno carstvo. Naša svjetlost je pretvarala u čarolije živo obojene grančice korala. Poslije dva sata stigismo na dubinu od tri stotine metara. Ovdje je bila prava šuma korala. Utisak je bio tako jak, da sam htio da skinem metalnu kuglu s glave i da glasno izrazim svoje oduševljenje.

Međutim, kapetan i njegovi drugovi zastadoše. Primjetih da četiri čovjeka nose na ramenima neki duguljast predmet. Zemljište na tom mjestu bilo je ponegdje ispupčeno. Na sredini se uzdizao veliki koralni

krst, koji kao da je bio od zgrušane krvi. Jedan čovjek počeo da kopa rupu i kad je bila gotova, položiše u nju svog druga koji je bio umro od rane.

Pošto smo odali posljednju poštu pokojniku, vratismo se na "Nautilus".

NOV PRIJEDLOG KAPETANA NEMA

Dvadeset osmog februara mi se našosmo pred ostrvom Cejlonom. Kapetan Nemo mi reče:

– Ostrvo Cejlon je čuveno po svojim bisernim lovištima. Da li biste htjeli da prisustvujete jednom takvom lovu?

– Razumije se, kapetane.

– To je lako, samo što nećemo vidjeti lovce, jer lov još nije počeo. Vi znate, profesore, da se biser lovi u Kini, Japanu, u američkim južnim morima, na Panami, u Kaliforniji, ali ovdje se postižu najbolji rezultati. Ovdje se čitav mjesec dana usidri tri stotine čamaca i u svakom ima po deset veslača i deset lovaca. Lovci pomoću jednog teškog kamena koji drže nogama, vezani za konopac, silaze na dvanaest metara dubine.

– Zar se još uvijek služe tim primitivnim sredstvima? – upitah ga.

– Još uvijek – odgovori kapetan. – I ti jadnici ne mogu da ostanu dugo pod vodom. Čitao sam o nekom crncu koji može da ostane po pet minuta pod vodom, ali meni to izgleda nevjerovamo. Znam da neki gnjurci izdrže po pedeset sedam sekundi, a neki, naročito vješti, i po osamdeset sedam, ali oni su rijetki i, kad izrone, iz ušiju i usta im ide krvava voda. Srednje vrijeme je trideset sekundi. Za to vrijeme ti nesretnici žure da otkinu što više školjaka i potrpaju ih u torbu. Oni ne žive dugo, brzo izgube vid, pojave im se rane po tijelu, a često ih i kaplja

udari u vodi. A što je najgore, oni su vrlo slabo plaćeni. Obično imaju po paru od školjke u kojoj se nalazi biser, a koliko školjaka oni donesu bez bisera!

– Po paru tim jadnicima koji obogaćuju svoje gazde? To je strašno!

– Nego, profesore Aronakse, da li se vi bojite ajkula?

– Ajkula? – povikah. – Priznaću vam, kapetane, da nisam imao prilike da postanem prisan s tom vrstom riba.

– Mi smo na njih navikli, a vremenom ćete se i vi navići. Uostalom, mi ćemo biti naoružani, a možda ćemo uz put i uloviti koju. To je vrlo interesantan lov. Dakle, sutra rano ujutru, profesore.

I kapetan Nemo izađe. Ja prevukoh rukom preko čela, na kome su bile krupne graške hladnog znoja. Počeh da razmišljam. Znam da u nekim predjelima crnci bez predomišljanja napadaju ajkulu s kamom u ruci, ali znam da mnogi od njih ne stignu živi. Po mojoj glavi stadoše da se vrzmaju ajkule. Vidio sam već njihove strašne čeljusti, pune oštarih zuba, koji mogu da presijeku čovjeka nadvoje, i osjećao sam hladno oko srca. Divio sam se hladnokrvnosti kapetana Nema, koji je tako ravnodušno govorio o tome. Ali, pomislih, sigurno Savjet neće pristati i ja ću imati izgovor da ne idem sa kapetanom. Što se tiče Neda, nisam mnogo vjerovao u njegovu mudrost, jer ukoliko je opasnost bila veća, utoliko ga je više privlačila.

Uto udoše Ned i Savjet vrlo raspoloženi. Nisu znali šta ih očekuje.

– Boga mi, – reče Ned, – vaš kapetan Nemo, neka ga đavo odnese, stavio nam je jedan vrlo lijep prijedlog.

– A vi znate? A da li vam je dao kakva opširnija obavještenja?

– Nije. Jedino to da je i sa vama o tome razgovarao. Hoćete li da pođete s nama?

– Ja...dabogme. Vidim da vam se taj prijedlog mnogo dopao.

– A, to će biti fino, profesore.

– A možda i opasno, – dodadoh ja.

– Opasno? Jedan mali izlet do bisernih školjki?

Ja sam ih gledao kao da im već fali neka ruka ili noga. Trebalo je da ih obavijestim o opasnosti, ali nisam znao kako. Srećom Savjet se sjeti i upita:

– Da li je taj lov opasan?

– Nije, – odgovorih ja, – samo ako se dobro pripremimo. Je l' te, Ned, vi se ne bojite ajkula! – upitah ga ja podražavajući kapetanovu hladnokrvnost.

– Ja da se bojim ajkula! Pa moj je zanat takav da mogu samo da im se rugam.

– Ne radi se o tome da ih vi lovite na čamcu harpunom.

– Nego?

– Nego u vodi.

– Boga mi, sa dobrim harpunom, što da ne! Znae, ta životinja je nekako nezgodno skrojena. Ona mora da se okrene na leđa da bi vas progutala, a za to vrijeme...

– Dobro, Savjete, šta ti misliš o tim ajkulama?

– Ja ću biti iskren.

– Hvala bogu, – pomislih.

– Ako vi idete na ajkule, zašto vaš vjerni sluga ne bi pošao s vama?

LOV NA BISERNE ŠKOLJKE

Te noći sam sanjao samo ajkule. Sutra ujutru me probudi kapetanov sluga. Kad uđoh u salon, tamo me je već čekao kapetan.

– Profesore, ja se nisam dosta približio obali, ali sam spremio čamac koji će nas odvesti donde. U njemu su i naša odijela.

Kad izađosmo, pet mornara nas je već čekalo u čamcu. Ned i Savjet su se radovali kao djeca. Noć je još bila mračna. Postepeno počeo da svijeće. More je bilo potpuno pusto. Nigdje čamca, nigdje gnjurca. Oko šest časova odjednom nastade dan, jer u tim tropskim predjelima nema ni sumraka ni zore. Kad stigosmo, navukosmo gnjuračka odijela. Primijetih da nemam lampe i spomenuh to kapetanu.

– Lampe nam neće biti potrebne, – odgovori mi on, – jer nećemo ići u velike dubine. Uostalom, ne bi ni bilo preporučljivo da ih ponesemo, jer bi njihova svjetlost mogla da privuče neke neželjene stanovnike ovih predjela.

– A oružje? Puške? – upitah ja.

– Puške? Čemu bi nam služile? Evo vam ova oštra kama. Ona će vam ovdje biti potrebnija.

Savjet i Ned su se već bili obukli. Ned je držao u ruci ogroman harpun. Kad uđosmo u vodu, ja zaboravih na strah. Oko nas su bježale ribe na sve strane. Poslije jednog časa hoda mi stigosmo do mjesta gdje bisernih školjki ima na milione. Taj izvor je bio neiscrpan. Ned Lend počeo odmah da otkida školjke i napuni njima torbu, koju je bio ponio. Ali, moralo se naprijed.

Najzad se pred nama ukaza otvor jedne prostrane pećine, koja mi se učini vrlo mračna. Kapetan Nemo uđe unutra, a mi za njim. Moje oči se uskoro navikoše na mrak. Stigosmo u neko udubljenje koje je ličilo na bunar. Kapetan stade i pokaza nam jednu ogromnu školjku, široku dva metra. Bila je veća nego ona u kapetanovom muzeju. Morala je biti teška oko tri stotine kilograma. Bilo je jasno da kapetan Nemo nije došao ovdje prvi put. Školjka je bila poluotvorena. Kapetan zavuče kamu u otvor i

između školjkinih nabora izvuče jedno zrno bisera veliko kao kokosov orah. Zbog divnog oblika, savršene boje i preliva njegova vrijednost ne bi mogla ni da se procijeni. Ja htjedoh da ga bolje zagledam i izmjerim težinu, ali me kapetan naglo zaustavi, vrati biser natrag i izvuče kamu. Školjka se onda naglo zatvori. Meni bi jasno da je kapetan ostavio to zrno da raste neosjetno, jer je svake godine školjka izlučivala nove slojeve. Samo je kapetan znao za tu pećinu, gdje je raslo to prirodno čudo. Kad sam uporedio onaj biser iz kapetanove zbirke s ovim, procijenih da može da vrijedi najmanje deset miliona franaka.

Kad smo izašli iz pećine, išli smo svaki za svoj račun, razgledajući oko sebe divna prirodna čuda. Ja sam bio zaboravio na svaku opasnost. Odjednom, kapetan Nemo zastade i jednim pokretom nam naredi da se zbijemo uz njega u jedno udubljenje u stijeni. Ja pogledah u pravcu koji nam je pokazivao. Na pet metara od nas pojavi se jedna sjenka i spusti se na zemlju. Kao munja meni sinu misao da je to ajkula, ali sam se bio prevario. To je bio čovjek, živ čovjek, Indijac, neki nesrećni lovac bisera. Više naših glava opazih njegov čamac. Čim bi stigao na morsko dno, kleknuo bi, brzo kidao školjke i bacao ih u torbu. Onda bi izronio, praznio torbu i opet se vraćao. U vodi je ostajao svega trideset sekundi. On nas nije mogao vidjeti. Pri svakom ronjenju nije mogao da otrgne više od desetak školjki, a koliko ih je bilo bez bisera! Tako je radio pola sata. Odjednom primijetih da se Indijac uplašeno trže, odbaci se od zemlje da izroni. Ja razumjedoh njegov strah. Jedna ogromna sjenka se pojavi. To je bila strašna ajkula, užarena pogleda i otvorenih čeljusti. Životinja poletje na crnca. Međutim, on se baci u stranu i izbježe ujed, ali ne i strašan udarac repom, koji ga obori na zemlju. Ajkula se vrati, okrete se na leđa i otvori čeljusti da proždere jadnika, kad osjetih kapetana kako se naglo diže i sa kamom u ruci pođe pravo na ajkulu. Životinja primijeti svog novog neprijatelja, okrete se na trbuh i poletje na kapetana. Kapetan sačeka mirno ajkulu, baci se u stranu i izbježe udarac, a u isto vrijeme zabode kamu životinji u trbuh. Onda nastade strahovita bitka. Ajkula takoreći zarika. Krv je jurila iz rane. More se oboji crveno i ja jedno vrijeme ništa ne mogoh da vidim. Kad se voda malo razbistri, primijetih kapetana kako se grčevito uhvatio za jedno peraje i kamom udara u trbuh strašne životinje, ali nikako nije mogao da je pogodi u srce. Ajkula je tako jako udarala repom o vodu da su vrtlozi htjeli da me obore. Htio sam da pomognem kapetanu, ali sam bio skamenjen od straha. Vidjeh kako kapetan pade na tle; onda se čeljusti proždrljive životinje strahovito razjapiše i kapetan bi bio gotov, da se Ned, brzo kao munja, nije ustremio

na ajkulu i udario je ostrim šiljkom. Voda se zamuti od krvi i bijesnog udaranja repom. Ned Lend nije promašio. Strašna životinja je bila u ropcu. Ned izvuče kapetana koji nije bio ranjen, a ovaj odmah priđe crncu, presiječe konopac koji ga je vezivao za kamen, uze ga u naručje i izroni. Mi pođosmo za njim.

Kapetanova je prva briga bila da nesrećnika vrati u život. Savjet pomože kapetanu. Oni stadoše da ga masiraju i primijeniše vještačko disanje. Postepeno crnac dođe k sebi. On otvori oči i možete zamisliti njegovo zaprepašćenje i čak i strah kad ugleda iznad sebe velike metalne glave. A šta li je tek mogao misliti kad mu kapetan tutnu u ruku jednu kesu punu bisera!

Na kapetanov znak mi zaronismo i poslije pola časa hoda stigismo srećno do "Nautilusa". Kad skidosmo oklope, prva kapetanova riječ bila je:

– Hvala vam, majstor-Nede!

Ja sam se divio kapetanu zbog njegove hrabrosti, a i zbog samilosti prema jednom ljudskom biću, jednom predstavniku zemlje, koju je on toliko izbjegavao. Kad mu to primijetih, on mi odgovori:

– Ovaj Indijac, profesore, pripada jednom potlačenom narodu, a ja sam uvijek bio i bit ću do svog posljednjeg daha zaštitnik potlačenih.

ISPOD ZEMLJOUZA

7. februara bili smo u Crvenom moru; ali i pored imena, voda je bila bistra i obične boje. Kad to primijetih kapetanu, on mi reče:

– Kad budemo išli dalje, vidjećete njegovu neobičnu boju, tako da

izgleda da je cijelo more od krvi.

– Vi to pripisujete nekim mikroskopskim sitnim algama?

– Da.

– Ovo vam, dakle, nije prvi put da plovite Crvenim morem?

– Nije.

– Pošto ste mi već govorili o prolazu Jevreja kroz ovo more i propasti egipatske vojske kao i istorijskom paktu, jeste li našli tragove pod vodom?

– Nisam, profesore, zato što je ono mjesto kuda je prošao Mojsije sa svojim narodom toliko zatrpano pijeskom, da za moju podmornicu nema dosta vode da bi mogla da prođe. Ja mislim, kad bi se na tom mjestu vršila iskopavanja, da bi se naišlo na puno oružja i sprava faraonove vojske.

U daljem razgovoru kapetan Nemo reče da ćemo prekosutra biti u Sredozemnom moru.

– U Sredozemnom moru?! – iznenadih se ja.

– Da. A što se toliko čudite?

– Čudim se zbog strahovite brzine kojom će "Nautilus" morati da ide da bi obišao Afriku.

– A ko vam kaže da ćemo obići Afriku, gospodine profesore?

– Osim ako "Nautilus" ne bude išao po suvu ili iznad zemljouza!

– Ili ispod, profesore Aronakse.

– Ispod?

– Razumije se, razumije se – odgovori mirno kapetan. – Već davno je priroda učinila ispod tog zemljouza ono što ljudi rade na njegovoj površini.

– Šta? Zar postoji neki podzemni prolaz?

– Da. Ja sam ga nazvao Arabljanskim tunelom.

– Ali taj zemljouz je sav od živog pijeska.

– Donekle, ali na dubini od pedeset metara nalaze se slojevi najtvrdih stijena.

– A jeste li slučajno otkrili taj prolaz?

– Nešto slučajno, a nešto razmišljanjem, i to više razmišljanjem. Bio sam primijetio da i u Sredozemnom i u Crvenom moru postoji veliki broj riba iste vrste. Onda mi je sinula misao da, možda, nema neke veze između ova dva mora. Da bih to provjerio, ulovio sam dosta riba oko Sueca, stavio im po jedan metalni prsten oko repa i ponovo ih bacio u more. Poslije nekoliko mjeseci na sirijskoj obali uhvatih nekoliko riba s tim prstenom. Onda potražih tu vezu i nađoh je ispod Sueca. Uskoro ćete i vi, profesore, proći kroz moj Arabljanski tunel.

Sutradan, dok sam sjedio sa Nedom i Savjetom na platformi, Ned odjednom pokaza rukom u jednom pravcu i reče:

– Vidite li nešto tamo? Vidite li kako se nešto miče?

– Jeste, vidim neko duguljasto crno tijelo na površini.

– Još jedan "Nautilus" – reče Savjet.

– Ne, odgovori Kanađanin – ako se ne varam, to je neka morska životinja.

– Ima li ovdje kitova? – upita Savjet.

– Ima, ali ovo nije kit – odgovori Kanađanin. – Ja i kitovi smo stari poznanici. A, pa ono ide, pliva! – povika Ned. – Koja je to životinja? Sad se okrenula na leđa.

– Pa to je sirena! – uzviknu Savjet, – prava sirena, profesore! Ta je životinja pripadala onoj vrsti morskih životinja koje je bajka prozvala "pola riba – pola djevojka".

– Ne, to nije sirena, – reče Ned, – nego jedna čudna životinja koje ima još vrlo malo samo u Crvenom moru. To je morska krava. O, – reče on drhtavim glasom od uzbuđenja, – ja još nikad nisam ubio tako nešto.

U tom naiđe kapetan, vidje morskú kravu i razumjede Nedovu želju.

– Hoćete li da pokušate da je ulovite?

– O, vrlo rado! – reče Ned, kome oči zasijaše od dragosti.

– Što? Zar je tako opasno da se ona napadne? – upitah ja.

– Jeste. Poneki put se ta životinja vrati i prevrne čamac svojih napadača. Ali majstor Ned je sigurno neće promašiti i ta opasnost ne postoji. Njeno meso je vrlo cijenjeno, a znam da majstor Ned ne mrzi dobro parče mesa. Njeno meso se služi samo kneževima i zbog toga se ta životinja toliko lovi da postaje sve rjeđa.

Na kapetanov znak sedam ljudi iz posade izađe na palubu noseći harpune i još neki pribor koji se upotrebljava za lov na kitove. Začas smo bili u čamcu. Mornari zaveslaše prema životinji. Kad joj se približismo, Ned ode na kljun čamca i uze harpun u ruku. Morska krava je bila dugačka preko sedam metara. Na gornjoj vilici je imala dva dugačka i oštra zuba. Ona se nije micala, izgledalo je kao da spava. Kanađanin baci harpun, ali životinje odjednom nestade.

– Do sto đavola! – povika Ned sav bijesan – promašio sam je!

– Niste, evo, voda je krvava, ali vaš harpun joj nije ostao u tijelu.

– Moj harpun! Moj harpun! – povika Ned.

Mornari zaveslaše i kad dohvatismo harpun počesmo da gonimo životinju, koja je s vremena na vrijeme izlazila na površinu da uzme vazduha. Izgleda da rana nije bila opasna, jer je životinja bježala nevjerovatnom brzinom. Nekoliko puta smo joj se približili i Ned je već bio zamahnuo, ali je krava naglo zaronila, tako da ju je bilo nemoguće uhvatiti. Možete zamisliti Nedov bijes. On je psovao životinju na sva usta. Tako smo je gonili cio sat, a onda se ona riješi da nas napadne. Ned primijeti njenu namjeru i reče:

– Pazite!

Vođa mornara reče svojim ljudima nekoliko riječi na njihovom jeziku. Sigurno ih je opomenuo da dobro paze.

Kad životinja dođe na dvadesetak stopa od nas, ona zastade, uze dosta vazduha i poletje prema nama. Čamac ne mogade da izbjegne udar, i samo zahvaljujući krmanošu ne prevrnu se, ali zahvati dosta vode. Ned Lend poče harpunom da udara džinovsku životinju, koja dohvati čamac zubima i poče da ga diže iz vode kao igračku. Mi popadasmo jedan na drugoga i ne znam kako bi se ta naša avantura svršila da Ned najzad ne pogodi životinju u srce. Zubi zaškripaše uz ivicu čamca i krave nestade zajedno sa harpunom. Ali burence koje se nalazi vezano za kanap harpuna ubrzo ispliva, a malo zatim i tijelo životinje okrenuto na leđa. Kad je dovukosmo do podmornice, trebalo je upotrijebiti naročite konopce da se ona izvuče. Težila je pet hiljada kilograma. Tog istog dana sam imao za ručak to čuveno meso koje je bolje i od mlade teletine.

Kad stigosmo do Sueca, kapetan mi reče da je prolaz ispod zemljouza vrlo težak i da će on sam upravljati podmornicom, pa me pozva da iz pilotskog kaveza posmatram to u isto vrijeme i podzemno i podmorsko plovljenje. Na sredini te sobe nalazio se jedan točak kojim se krmani.

Postoje soba bila sva od stakla, moglo se lijepo vidjeti na sve strane. Soba je bila mračna, a more jako osvijetljeno našom svjetiljkom.

U deset i četvrt kapetan Nemo uze upravljač u svoje ruke. Pred nama se ukaza širok i mračan hodnik. "Nautilus" smjelo zaroni. Oko podmornice se čulo neko čudnovato šuškanje. To je voda iz Crvenog mora jurila ka Sredozemnom moru. "Nautilus" pođe ponesen tom bujicom, brzom kao strijela. Po zidovima uskog hodnika vidio sam samo sjajne pruge kao vatrene brazde električne svjetlosti. Srce mi je toliko lupalo da sam ga pritisnuo rukama. U deset i trideset pet minuta kapetan pusti upravljač i reče mi:

– Sredozemno more!

"Nautilus" je nošen bujicom prošao kroz tunel za manje od dvadeset minuta.

NA "NAUTILUSU" JE LIJEPO, ALI ...

Sutra ujutru ja otrčah na platformu. Docnije dođoše i Ned i Savjet i ja im ispričah o događajima te noći. Ned u početku nije vjerovao, ali na kraju reče:

– Dobro, profesore Aronakse, mi smo u Sredozemnom moru. Onda hajde da razgovaramo o našim privatnim stvarima, samo da to niko ne čuje.

Ja sam razumio šta Kanadanin hoće. Njega nikako nije napuštala misao o bjekstvu. Nisam imao kud, a i jednom se moralo o tome ozbiljno razgovarati sa Nedom.

Kad smo se povukli na zadnji dio platforme, Ned počeo:

– Mi smo u Evropi i prije nego što nas kapetanova čud odvuče u polarna mora, ja hoću da napustim "Nautilus".

Meni je razgovor o ovoj stvari uvijek bio mučan, jer nisam imao ni najmanje volje da napustim kapetana Nema. Zahvaljujući njemu i njegovoj podmornici, ja sam svakog dana dopunjavao svoje studije i knjigu o morskim dubinama. Hoću li ikada još imati tako sjajnu priliku da vidim sva čuda prirode? Sigurno ne!

– Druže Nede, – rekoh mu – odgovorite mi iskreno: je li vam dosadno ovdje? Žalite li što vas je sudbina bacila na kapetanovu podmornicu?

On počuta neko vrijeme, pa odgovori:

– Pravo da vam kažem, ne želim. Baš sam zadovoljan što sam učinio ovaj put, ali on jednom treba da se završi. Ja tako mislim.

– Pa svršiće se, Nede!

– Gdje i kad?

– Ne znam. Ali sve što jednom počne ima i svoj kraj. Ja mislim da će nam se, recimo, za šest mjeseci, ukazati prilika da pobjegnemo.

– A gdje ćemo biti onda, profesore?

– Možda ovdje, a možda u Kini. Vi znate da za "Nautilusa" daljina ne znači ništa. Otkud znate da se jednog dana nećemo naći pored francuske ili engleske obale? Tamo će nam biti lakše da pobjegnemo.

– Profesore, – reče Kanadanin – vi sve govorite u budućem vremenu: "Bićemo tamo, bićemo ovdje!" a ja govorim u sadašnjem vremenu: "Mi smo ovdje i treba to da iskoristimo."

Nisam znao šta da mu odgovorim. Onda me Ned upita:

– Pretpostavimo i nemogućno: da vam kapetan Nemo još danas ponudi slobodu. Da li biste je vi primili?

– Ne znam – odgovorih.

– A ako vam kaže da vam tu slobodu više neće ponuditi, da li biste je onda primili? Ja ne odgovorih.

– A šta o tome misli drug Savjet? – upita Ned.

– Drug Savjet, – odgovori mirno ovaj krasni mladić, – drug Savjet nema tu šta da kaže. Kao i njegov profesor, kao i njegov prijatelj Ned, on je neženjen, ne čeka ga žena, ne čekaju ga ni roditelji, ni djeca. On je u profesorovoj službi i misli kao profesor i govori kao profesor. Zato neka na njega ne računaju kao na većinu. Ovdje postoje samo dvije osobe: profesor s jedne i Ned Lend s druge strane. Neka oni riješe.

Morali smo doći do rješenja i ja rekoh Nedu:

– Vi imate pravo. Ne može se računati na dobru volju kapetana Nema i sasvim je pametno to što vi kažete da treba da iskoristimo prvu priliku da napustimo "Nautilus". Samo, prilika treba da bude ozbiljna. Ona treba da uspije, jer ako ne uspijemo, više nam se neće ukazati prilika,

a kapetan Nemo nam to neće oprostiti.

– Sve je to tačno – reče Ned. – Ta prilika će biti onda kad se neke mračne noći "Nautilus" približi evropskoj obali. Ako budemo na površini, pokušaćemo da isplivamo, a ako budemo u dubini, iskoristićemo čamac, pošto znamo kako se njime upravlja, i izronićemo na površinu.

– Dobro, a sad, Nede, više ni riječi o tome. Kad budete spremni, vi ćete nas obavijestiti i mi ćemo poći za vama.

Tako se ovaj razgovor, koji će docnije imati tako ozbiljne posljedice, završi na tome.

Sutradan, četrnaestog januara, mi smo išli ka Kritu. Baš u ono doba kad sam se bio ukrcao na "Abraham Linkoln", to se ostrvo bilo pobunilo protiv turske vlasti, ali šta je bilo odonda, to nisam mogao znati. Uveče, dok sam bio u salonu, uđe kapetan Nemo i naredi da se podignu kapci sa prozora, pa je išao od jednog do drugog i pažljivo posmatrao. Odjednom se pojavi jedan gnjurac koji je snažno plivao. S vremena na vrijeme izlazio bi na površinu da uzme vazduha i opet bi zaronio.

– Jedan čovjek! Davljenik – povikah ja. – Treba ga spasiti po svaku cijenu!

Kapetan mi ne odgovori i pride prozoru. Čovjek se bio sasvim približio prozoru i gledao nas. Na moje najveće zaprepašćenje kapetan mu dade jedan znak. Gnjurac mu odgovori rukom, odmah izroni na površinu i više se ne pojavi.

– Ne bojte se, – reče mi kapetan. – To je Nikola sa rta Matapana. On je smion gnjurac. Voda je njegov elemenat i on u njoj više živi nego li na suvu.

– Vi ga poznajete?

– Zašto da ne, profesore Aronakse?

Onda kapetan pride jednom gvozdenom sanduku i otvori ga. U njemu je bilo puno zlatnih poluga. Otkuda ovom čovjeku toliko zlato, koje je predstavljalo ogromnu vrijednost i šta misli s njim da radi?

Ja ne rekoah ništa, samo sam ga posmatrao. U sanduku i na poklopcu napisa nešto grčkim slovima, zatim pritisnu jedno dugme. Pojaviše se četiri čovjeka i s mukom izguraše sanduk iz salona. Zatim čuh kako se penju uz stepenice. Onda i kapetan izađe.

Ja uđoh u svoju sobu i uzalud sam pokušavao da zaspim. Stalno sam tražio neku vezu između gnjurca i sanduka sa zlatom. Uskoro osjetih da se "Nautilus" popeo na površinu, onda čuh neke korake na platformi. Osjetih da su stavili čamac u more, a zatim prestade svaki šum. Tek poslije dva časa čuh opet isti šum, iste korake po platformi i čamac bi opet prikačen za podmornicu. Na koji li je kontinent poslato to zlato? Kome li ga je poslao kapetan Nemo?

Sutradan radio sam u salonu sve do pet časova, kad osjetih strahovitu vrućinu. To me iznenadi jer smo pod vodom. Već sam htio da odem iz salona, kad uđe kapetan Nemo, pogleda u termometar i reče:

– Četrdeset dva stepena.

– Osjećam, kapetane, i ako ovako produži više nećemo moći da izdržimo.

– O, profesore, ta temperatura će opasti samo ako mi budemo htjeli.

– Vi, dakle, možete njome da upravljate po svojoj volji?

– Ne, ali mogu da se udaljim od ognjišta koje je proizvodi.

– Znači ona dolazi spolja?

– Razumije se. Mi plovimo u struji ključale vode.

– Nije moguće! – povikah ja.

– Pogledajte!

Poklopci na prozorima se razmakoše i ja vidjeh da je voda oko "Nautilusa" potpuno bijela, i ključala je kao u loncu na vatri. Ja stavih ruku, ali je odmah trgoh, toliko je bilo toplo.

– Pa gdje smo mi? – upitah kapetana.

– Blizu ostrva Santorina, profesore. Htio sam da vam pokažem kako izgleda podmorska erupcija.

I kapetan mi ispriča kako u tom dijelu mora sve nove i nove erupcije izbacuju nova ostrva na površinu i zatrpavaju stara.

Vrućina je postajala neizdržljiva. I pored toga što je "Nautilus" bio hermetički zatvoren, po salonu počeo da se širi neki neizdržljivi sumporni miris i primjećivao sam neke plamenove, pred čijim se sjajem gubio sjaj električne svjetlosti.

– Ne, ne bi bilo pametno – reče mirno kapetan, i na njegov znak "Nautilus" se udalji od tog žarkog ognjišta. Poslije četvrt sata disali smo slobodno na morskoj površini.

Onda pomislih, da je nešto Ned bio izabrao to mjesto da izvede svoje bjekstvo, stigli bismo pečeni na obalu.

Za četrdeset osam idućih sati mi predosmo cijelo Sredozemno more i osamnaestog februara kroz Gibraltar izađosmo u Atlanski okean. Ja izađoh na platformu, gdje su već bili Ned i Savjet. Okean je bio vrlo uzburkan, tako da nismo mogli duže da izdržimo i ja odoh u svoju sobu. Ned pođe za mnom, sjede preko puta mene. Vidjeh da ga stalno muči misao o bjekstvu.

– Spremite se za večeras – reče mi.

Ja skočih. Nisam se nadao tome, ali nisam znao šta da mu kažem.

– Dogovorili smo se da ugrabimo zgodnu priliku. Noćas ćemo biti svega na nekoliko milja od španjolske obale. Noć je mračna. Dali ste mi riječ i ja računam na vas, profesore Aronakse, – reče kratko Ned. – Dakle, večeras, u devet časova. Savjet je već obaviješten. Kapetan Nemo će sigurno spavati u svojoj sobi. Niko nas ne može vidjeti. Savjet i ja ćemo se popeti glavnim stepenicama. Vi ćete biti u biblioteci i čekaćete naš znak. Ja sam se već postarao da u čamac unesem i malo hrane, vesla i jedra. Sve je spremno.

– More je uzburkano – rekoh.

– Nešto moramo da reskiram. Uostalom, čamac je vrlo jak i vjetar

će nam pomoći. Ko zna da li sutra nećemo biti sto milja od obale? Ako budemo imali sreće, mi ćemo oko jedanaest sati već biti na čvrstoj zemlji, ili mrtvi. Dakle, doviđenja, večeras.

Kad Kanađanin izađe, ja ostadoh zabezeknut. Mislio sam, da ću, kad dođe vrijeme za bjekstvo, imati vremena da razmislim i da raspravljam o tome. Ali moj tvrdoglavi drug mi to nije dopuštao. A šta bih i mogao da mu kažem? On je imao pravo.

U tom trenutku čuh da se rezervoari pune vodom i "Nautilus" zaroni u dubinu. Ja ostadoh u svojoj sobi, da bih izbjegao susret s kapetanom. Taj sam dan proveo u mukama između želje da se dokopam slobode i žaljenja što ću napustiti taj divni "Nautilus", prije nego što dovršim svoje pomorske studije. Naposljetku ja se spremih za bjekstvo.

Nisam bio vidio kapetana od ostrva Santorina i pomislih da li se on uopšte nalazi na podmornici. Poslije onog događaja sa sandukom zlata, počeo sam da mislim da kapetan Nemo mora da ima neke veze sa zemljom. Poneki put bi prošle čitave nedjelje, a ja ga ne bih nikako vidio. Ko zna da li je za to vrijeme uopšte bio na "Nautilusu", ali je vršio tajanstvenu misiju. Hiljadu najraznovrsnijih misli mi je prolazilo kroz glavu. Taj dan mi se učinio najduži u životu. Časovi, pa i minuti, su mi prolazili vrlo sporo, a moje nestrpljenje je sve više raslo. Večerao sam vrlo malo u sedam sati. Ostalo mi je bilo još sto dvadeset minuta. Postajao sam sve uzbuđeniji i nervozno sam šetao gore-dolje po sobi. Misao o tome da bi naš poduhvat mogao da propadne nije me mučila, ali pomisao na to da naš plan bude otkriven prije nego što odemo sa "Nautilusa" i da budemo izvedeni pred ljutog kapetana Nema, kome bi sigurno bilo žao da ga napustim, dovodila me je do ludila.

Htjedoh posljednji put da vidim muzej gdje sam proveo toliko lijepih i korisnih časova. Htio sam da posljednji put uživam u tom blagu i prirodnim čudima. Htio sam da pogledam i u nepoznati Atlanski okean, ali su kapci bili zatvoreni. Dođoh i do vrata kapetanove sobe i iznenadih se kad ih vidjeh odškrinuta. Soba je bila prazna. Sat otkuca osam. Pri ovom udaru ja uzdrhtah i pobjegoh iz sobe. Zatim se vratih u svoju sobu i počeh da osluškujem. Da slučajno nije Nedov plan otkriven? Obli me samrtnički znoj od strepnje. Uzalud sam pokušavao da se umirim. Nekoliko minuta prije devet časova prislonih uvo uz vrata na kapetanovoj sobi. Ništa se nije čulo. Onda odoh u salon, koji je bio prazan. Otvorih

vrata od biblioteke. Tamo je vladao polumrak. Čekao sam na Nedov znak. Odjednom elisa na podmornici prestade da radi. Ja nisam znao šta je to trebalo da znači. Tišinu je poremetilo samo lupanje moga srca.

Osjetih blag udarac. "Nautilus" se bio spustio na morsko dno. Ja se još više uznemirih. Ned nikako nije davao ugovoreni znak. Već sam htio da odem do Neda i da ga zamolim da odgodi naše bjekstvo, jer se na "Nautilusu" dešavalo nešto izvanredno. U tom trenutku se otvoriše vrata i uđe kapetan Nemo.

– A, profesore, baš sam vas tražio. Zna li istoriju Španije?

Mogao sam da znam istoriju Španije napamet, ali u ovom trenutku, sav izgubljen, ja ne bih znao da mu kažem ni kako se zovem. Zato mu odgovorih:

– Vrlo slabo, kapetane.

– E, onda ću vam ispričati jedan odlomak iz njene istorije.

Onda mi kapetan Nemo ispriča o nekom blagu koje je trebalo da stigne u Španiju, ali je propalo zajedno sa brodovima koji su ga prenosili. Ja nikako nisam mogao da pogodim zašto mi on to priča. Šta je htio s time?

– E, profesore Aronakse, mi se baš nalazimo na mjestu gdje je to blago propalo.

Uđosmo u salon i kroz prozore vidjesmo posadu s broda u gnjuračkim odijelima, kako izvlači neke veće trule burice i sanduke iz kojih su ispadale zlatne i srebrne poluge i drago kamenje. Oni su to blago nosili u "Nautilus" i opet se vraćali da nastave taj neiscrpni lov.

– Da li ste znali, profesore, da more sadrži toliko bogatstvo? – upita me kapetan smiješeći se.

– Znao sam. Ali da li ste vi čuli da se sprema neko društvo da izvadi to blago? Ja ih žalim što ništa neće naći, a potrošiće silan novac na to. Ali njih manje žalim, nego milione onih nesrećnika koje bi to blago nahranilo i izvuklo iz bijede, a ovako će ostati potpuno beskorisno za njih.

– Beskorisno! – odgovori kapetan uvrijeđeno. – Mislite li da je to blago izgubljeno, ako sam ga ja pokupio? Mislite li da zbog sebe skupljam to bogatstvo? Ko vam kaže da ga ne iskorišćujem u plemenite svrhe? Mislite li da ne znam da postoji toliko bića koja pate, da postoje potlačeni narodi na zemlji, da ima toliko nesrećnika koje treba pomoći i žrtava koje treba osvetiti? Ne razumijete li?...

Kapetan naglo ućuti kao da je rekao više nego što je htio. Vidjelo se da on još uvijek gaji plemenita osjećanja prema čovječanstvu i njegova beskrajna samilost se protezala i na pojedince kao i na cijele potlačene rase. Onda pogodih kome su bili upućeni oni milioni kad smo prolazili pored pobunjenog Krita.

NESTALI KONTINENT

Sutra ujutru uđe Kanadanin u moju sobu sav razočaran. Ja mu ispričah šta sam vidio te noći, nadajući se da će ga to odvratiti od misli da napusti kapetana, ali je Ned samo žalio za propalom prilikom i spremao se da te večeri ponovo pokuša ako se budemo nalazili blizu obale. U podne ja izađoh na palubu. Ned je već bio tamo, sav bijesan što se nigdje okolo nije moglo ugledati nikakvo parče zemlje. Meni kao da se skinu neki veliki teret s duše kad vidjeh na mapi da se nalazimo na sto pedeset milja od obale.

Oko jedanaest časova uveče kapetan Nemo me iznenadi svojom posjetom i upita me da li bih htio da vidim morske dubine i po noći. Ja vrlo rado prihvatih poziv.

– Samo ta će šetnja biti vrlo naporna, upozoravam vas unaprijed – reče mi kapetan. – Imaćemo dugo da idemo, pa ćemo morati da pređemo i jednu planinu, na kojoj se niko ne stara o putovima.

Stigavši u garderobu, vidjeh da nas neće pratiti niko od posade, pa

neće ići ni moji drugovi. Kad smo se obukli, primjetih da lampe nisu spremljene. Kapetan mi reče da nam neće biti potrebne. U naknadu za to dade mi jedan okovani štap. Siđosmo na tri stotine metara dubine. Priblažavala se ponoć. Oko nas je bilo potpuno mračno, ali mi kapetan Nemo pokaza u daljini neku crvenkastu tačku koja je sijala na dvije milje od "Nautilusa".

Naš put se sve više osvjetljavao. Svjetlost je dolazila iza jednog vrha planine, visoke otprilike osam stotina stopa, ali je to bio samo odsjaj, a ognjište se nalazilo s druge strane planine.

Mi smo bili stigli u podnožje planine, pokrivene gustom šumom okamenjenog drveća kroz koje je bilo vrlo teško ići.

Prizor je bio divan. Mi smo skakali sa stijene na stijenu, od kojih se odvaljivalo kamenje uz potmulu grmljavinu. I slijeva i zdesna nalazile su se ogromne provalije u kojima se gubio pogled. Da nisam bio zanesen tom divljom ljepotom, uhvatila bi me vrtoglavica. Drveće, i stijene nalazili su se u položajima koji su bili nemogući na zemlji, jer se protive svakom zakonu ravnoteže. I ja sam se osjećao lakši u toj gustoj atmosferi i pored teškog odijela, i preskakao sam ponore, peo se uz stijene sa nevjerovatnom lakoćom. Rojevi riba su se dizali ispod naših nogu kao ptice kad ih iznenadite u visokoj travi. Hiljadu svijetlih tačaka sijalo je u mraku. To su bile oči ogromnih ljuskara.

Stigosmo do prve visoravni, na kojoj su se nalazile živopisne razvaline, koje su odavale ljudsku ruku. Mogao sam da razlikujem nejasne siluete zamkova, hramova, palata prekrivenih morskim cvijećem i biljkama. Htio sam da pitam kapetana koji je to dio zemljine kugle što se survao i uhvatih ga za ruku, ali mi on pokaza najviši vrh planine. Pođoh za njim i uskoro se nađosmo na vrhu. Planina na koju smo se popeli nije bila toliko visoka s te strane, ali sa suprotne je bila dva puta viša. Ta planina je u stvari bila vulkan, iz čijeg je kratera izbijala bujica lave koja se rasipala u vatrenim vodoskocima usred ove tečne mase. Vulkan je osvjetljavao cio vidik. Pred očima sam imao čitavu jednu porušenu varoš. Gdje sam se nalazio? Htio sam da to doznam po svaku cijenu. Kapetan dohvati jedan kamen i na jednoj stijeni ispisa samo jednu riječ:

ATLANTIDA

Ta zemlja, koju su i stari i novi historičari poricali i smatrali da je

postojala samo u bajkama, prostirala se pred mojim očima. Ostali smo tu cio sat udubljeni u posmatranje i razmišljanje. Na podmornicu smo se vratili u zoru.

Sutradan ujutru, kad sam izašao na platformu, oko mene je vladao potpuni mrak. Odjednom čuh kapetanov glas:

- Jeste li vi, profesore?
- Kapetane, gdje smo mi? – upitah ga.
- Pod zemljom!
- Pod zemljom! "Nautilus" još uvijek plovi?
- Da.
- Ali, ja ne razumijem kako?
- Sad ćemo zapaliti reflektor, pa ćete vidjeti.

Mrak je bio tako gust da nisam mogao da vidim ni kapetana. Samo, kad sam pogledao gore, tačno iznad glave, učini mi se da vidim neku nejasnu svjetlost u jednoj rupi. "Nautilus" se nalazio u nekoj vrsti jezera, potpuno zatvorenog sa svih strana ogromnim zidovima od stijena koje su se zaokružavale gore u svod. U sredini je bio jedan okrugao otvor kroz koji sam opazio onu svjetlost.

- Gdje smo? – upitah kapetana.

– U sredini jednog ugašenog vulkana – odgovori kapetan. "Nautilus" je ušao kroz jedan otvor na desetak metara ispod morske površine.

– Zašto smo došli ovdje, kapetane? "Nautilusu" nije potrebno ovako skriveno utočište.

– Nije, ali mu je potreban elektricitet, koji dobijam iz sodijuma, a ovdje je neiscrpan rudnik za njega.

Idućih dana plovili smo stalno na jug. Sve do trinaestog marta naše putovanje je prošlo bez ikakvih događaja. Onda kapetan riješi da spusti "Nautilus" dokle god je moguće niže, da bi izmjerio dubinu Okeana. Elisa

poče da se okreće najvećom brzinom, "Nautilus" se zatrese pod jakim naponom i zaroni. Kapci na salonskim prozorima se razmaknuše i ja sam mogao da posmatram podmorski svijet na svim dubinama. Poslije dva sata spuštanja bili smo na trinaest hiljada metara, a tek na četrnaest hiljada metara opazismo neke crnkaste vrhove koji su štrčali u vodi. Ipak to nije bilo dno okeana, jer su to virili vrhovi velikih planina, viših od Himalaja. "Nautilus" siđe još dublje, i pod ogromnim pritiskom sve se treslo i škripalo. Okna na prozorima kao da su se bila ugnula pred vodenim pritiskom. Kad smo sišli na dubinu od šesnaest hiljada metara, više nije bilo živih stvorova u vodi, a "Nautilus" je trpio pritisak od hiljadu šest stotina kilograma na svaki kvadratni centimetar. Teško je opisati čudnovati izgled stijena raznih oblika, pustih pećina, savršeno čiste profile planina, sve to sjajno uglačano, bez mahovine, bez ijedne mrlje.

– Vratimo se profesore – reče kapetan. – Ne treba zloupotrijebiti ovaj položaj i izložiti suviše dugo "Nautilus" ovako velikom pritisku. Držite se dobro.

Nisam ni imao vremena da razmislim zašto mi je to rekao kapetan, kad se nađoh na podu. Na kapetanov znak "Nautilus" je bio okrenut vertikalno naviše i poletio je kao strijela. Ništa nisam mogao da vidim. Za četiri minuta podmornica je izbila na površinu i zbog jakog zaleta prednji dio pade u vodu i odbaci s obje strane vrlo visoke talase.

"Nautilus" nastavi da ide na jug. Gdje namjerava da ide? Neće, valjda, na Južni pol? To bi bilo ludo. Bio sam počeo da vjerujem da se Ned s razlogom boji kapetanove neustrašivosti.

Jednog dana dok smo sjedili na platformi, Ned primijeti u daljini neko crnkasto tijelo kako se diže i spušta na pet milja od "Nautilusa". To je bio kit. Ned je bio bijesan što nije mogao da ga ulovi. Što se kit više približavao, Ned je sve manje mogao da se savlađuje. Odjednom, on povika:

– A, pa to nije samo jedan kit. Ima ih deset, dvanaest, pa to je jedna velika grupa! I ja ne mogu ništa da radim! Vezane su mi na ovom prokletom "Nautilusu" i noge i ruke!

– Ali zašto ne pitate kapetana za dozvolu da lovite? – reče mu

Savjet.

Savjet još nije bio ni dovršio svoju rečenicu, a Ned se strmoglavi kroz mali otvor. Ubrzo se pojaviše kapetan Nemo i Ned. Kapetan pogleda gomilu kitova. Kad Kanađanin zamoli za dozvolu da ih lovi, ovaj reče:

– Zašto? Da lovite samo zato da biste ubijali? Nama njihovo ulje nije potrebno.

– Ali u Crvenom moru vi ste mi dozvolili da ulovim morsku kravu.

– Onda je trebalo svježeg mesa za moju posadu. A ovdje bi se ubijalo samo da se ubija. Na taj način se istrebljuju dobre i neškodljive životinje. Ostavite ih na miru. Dosta im je što imaju svoje prirodne neprijatelje.

Možete zamisliti kakvo je lice bio napravio Ned za vrijeme te predike. On nije mogao da razumije šta je kapetan htio da mu kaže, zato zazvižda neku pjesmu, ugura ruke u džepove i okrete nam leđa. Međutim, kapetan je i dalje posmatrao kitove i reče mi:

– Imao sam pravo kad sam rekao da, osim ljudi, kitovi imaju još dosta neprijatelja. Ovi jadnici će uskoro imati posla. Primjećujete li, profesore Aronakse, na osam milja one crne tačke koje se kreću?

– Da, kapetane, – odgovorih mu.

– To su divlji kitovi, strašne životinje, koje sam ponekad sretao u grupama od dvije ili tri stotine. Što se tiče ovih gadnih i krvožednih životinja, njih treba istrebljivati.

Na te riječi Kanađanin se živo okrete.

– E pa, kapetane, – rekoh – u interesu je samih kitova da...

– Nije nužno – prekide me kapetan. – "Nautilus" će biti dovoljan da otjera ove divlje kitove. On ima jedan čelični ledolom koji, valjda, vrijedi koliko Nedov harpun.

Kanađanin sleže ramenima.

– Čekajte samo, profesore Aronakse, sad ćemo vam pokazati lov koji još nikad niste vidjeli. Za ove krvožedne životinje nema milosti! One se sastoje samo iz čeljusti i zuba.

To je, zaista, bio najtačniji opis ovih životinja, koje su mogle da dostignu dužinu od dvadeset pet metara. Njihova ogromna glava sačinjava trećinu cijelog tijela. Mnogo bolje naoružan nego kit koji ima samo rožnate zube, divlji kit ima dvadeset pet velikih zuba, od kojih svaki teži po kilogram. To je nezgrapna i ružna životinja; cijela lijeva strana joj je nekako deformisana i može da vidi samo na desno oko.

Međutim, ta krvožedna grupa je već bila primjetila kitove i spremala se da ih napadne.

Bilo je vrijeme da "Nautilus" pođe u pomoć kitovima, i on zaroni. Kapetan Nemo ode sam da upravlja podmornicom. Borba između kitova i divljih kitova je već bila počela i "Nautilus" upade među glavonje. Oni se u početku ne uzbuđuju ništa kad vidješe da se neko novo čudovište umiješalo u njihovu borbu, ali uskoro moradoše da se čuvaju njegovih udaraca.

Kakva je to bila borba! I sam Ned se oduševio i počeo da tapše rukama. "Nautilus" se pod kapetanovom rukom bio sav pretvorio u strašan mač. On se zaletio na te mesnate gomile, i skroz ih presijecao, ostavljajući za sobom dvije polovine koje su se koprcale. "Nautilus" nije ni osjećao strahovite udarce životinjskih repova. Kad bi svršio s jednim, jurio je na drugoga, okretao se, išao naprijed, vraćao se natrag, gnjurao za životinjom i izlazio za njom, pa je prepolovljavao ili cijepao svojim strašnim mačem.

To je bio užasan pokolj. Čula se zaglušna buka, oštro zviždanje i brektanje preplašenih životinja. Cio sat je trajalo to klanje. Nijedan glavonja nije mogao da umakne. Nekoliko puta desetak njih bi se skupilo da pod svojom težinom spršti "Nautilus", ali bez uspjeha. Uz prozor smo mogli da vidimo njihove razjapljene čeljusti pune strašnih zuba i zvjerske oči. Osjećali smo da se penju na podmornicu, ali ih je "Nautilus" odvlačio pod vodu ili ih izbacio na površinu, ne obzirući se nimalo na njihovu težinu. Najzad se grupa divljih kitova razide. "Nautilus" izroni na površinu i mi poletjesmo na palubu. More je bilo pokriveno unakaženim tijelima. Ni najstrašnija eksplozija ne bi mogla tako da prepolovi,

pocijepa i rastrgne te mesnate gomile. Mi smo plovili kroz džinovska tijela, plavkastih leđa, bjeličastih trbuha, sa ogromnim gukama. Nekoliko preplašenih divljih kitova bježalo je na vidiku. Talasi su bili obojeni crveno na više milja unaokolo i "Nautilus" je plovio po moru krvi.

POD LEDENIM STIJENAMA

"Nautilus" je dalje išao na jug. Da li je zaista htio da stigne na Južni pol? Ja to nisam mogao da vjerujem, jer su dotle svi pokušaji da se dođe do te tačke propali. Četrnaestog marta primijetili ledene sante. Ukoliko smo više silazili na jug, sante su se pretvarale u čitava ledena ostrva puna polarnih ptica. Ponekad je vidik izgledao potpuno zatvoren, ali je kapetan uvijek nalazio kakvu pukotinu kojom je pažljivo klizio, mada je vrlo dobro znao da će se za njim zatvoriti. Temperatura je bila dosta niska, dva do tri stepena ispod nule, ali mi to nismo osjećali. Da smo došli prije dva mjeseca imali bismo stalno dan, ali sad je noć već trajala tri do četiri sata, a uskoro je trebalo da nastane noć od šest mjeseci. Ne mogu da izrazim koliko su me oduševljavale ove dosada potpuno nepoznate ljepote. Ledena ostrva su imala najnevjerovatnije oblike. Čas su ličila na neku istočnjačku varoš sa kubetima, minaretima i bezbrojnim džamijama, čas na neki porušeni grad. Sa svih strana su se čula bučna stropoštanja, pucanja leda, i neka potmula grmljavina. Kad se "Nautilus" nalazio pod vodom, prilikom tih stropoštanja, zvuk se raznosio mnogo jače i nastajali su takvi vrtlozi i talasi, da je izgledalo da svijet propada.

Često mi se činilo da više nema izlaza, ali puštajući da ga instikt vodi, kapetan je uvijek nalazio nove pukotine. Petnaestog marta čitavo ledeno polje prepriječi nam put. Međutim, ta prepreka nije mogla da zaustavi kapetana. On strahovitom snagom naletje, i "Nautilusov" kljun zasiječe led uz veliki prasak. Led je padao oko nas kao grad. Poneki put, ponesen silnim zaletom, "Nautilus" bi najašio na led i slomio bi ga svojom težinom. Ponekad, od gustog snijega nismo mogli da se vidimo s

jednog kraja platforme na drugi. Temperatura je bila pet stepeni ispod nule i po "Nautilusu" počeo da se hvata led.

Najzad osamnaestog marta bili smo opkoljeni beskrajnom i nepomičnom pregradom od slijepljenih planina.

– Ledena planina! – reče mi Ned.

Znao sam da je to neprelazna prepreka. Nigdje više nismo mogli da vidimo more, nego samo prostranu ledenu ravnicu, pretrpanu krupnim blokovima leda.

I pored svih napora "Nautilus" nije mogao da krene dalje, ali mu je isto tako bilo nemoguće i da se vrati, jer su sve pukotine bile zatvorene iza nas. Te noći led uhvati "Nautilusa" sa svih strana. Kapetanov postupak mi se učini nesmotren. On me upita:

– Pa, profesore, šta mislite o ovome?

– Mislim da smo prikliješteni.

– Kako to?

– Pa ne možemo ni naprijed, ni natrag, ni na koju stranu.

– Znači, vi mislite da nećemo moći da se izvučemo?

– Teško, kapetane, jer u ovo godišnje doba vi ne možete računati na pucanje leda.

– A, profesore, reče kapetan Nemo ironično, vi ste uvijek isti! Vi samo vidite prepreke. Ja vam tvrdim da će se "Nautilus" ne samo izvući, nego će ići dalje.

– Dalje na jug?

– Da, profesore, ići će na Južni pol.

Meni se činilo da je kapetan poludio. Upitah da li je već otkrio Pol.

– Ne, – odgovori mi on – otkrićemo ga zajedno. – Tamo gdje drugi nisu uspjeli, uspjećemo mi. Nikada još nisam zašao tako daleko na jug,

ali vam ipak kažem da ću ići još dalje.

– Vjerujem vam, kapetane – rekoh mu malo ironično. – Hajdemo samo naprijed! Za nas nema prepreka! Hajde da razbijemo ovaj ledeni zid, a ako da otpora, onda ćemo dati "Nautilusu", krila da bi mogao da pređe odozgo.

– Odozgo? – reče mirno kapetan Nemo. – Ne odozgo, nego odozdo.

Ja razumjedoh njegovu namjeru.

– Dakle, najzad smo se razumijeli! – reče kapetan. – Ono što ne može običan brod, može podmornica, i, ako se na Polu nalazi neki kontinent, mi ćemo stati, a ako je more, ići ćemo na sam Južni pol.

– Tačno – odgovorih. – I, ako se ne varam, gornji dio ovog zida koji je na površini tri puta je niži od onoga koji se nalazi u vodi.

– Tako je, – reče kapetan – i pošto ova brda nisu viša od sto metara, to ćemo da plovimo na tri stotine metara pod morem. A možemo i da zaronimo dublje, jer ćemo tako izbjeći ovu hladnoću. Jedina je nezgoda što nekoliko dana nećemo moći da izronimo da bismo uzeli čist vazduh.

– Pa "Nautilus" ima rezervoare – odgovorih mu ja.

– Ali ima još jedna nezgoda, a to je da more, koje možda postoji na Polu, bude zamrznuto i da mi uopšte ne iziđemo na površinu.

– Pa zar "Nautilus" nema ledolom, kojim ćemo razbiti led više nas? Uostalom, zašto na Južnom polu ne bi bilo nezaleđeno more kao na Sjevernom?

"Nautilus" počeo da se sprema za put. Jedno desetak ljudi se pope na "Nautilusova" leđa i pijucima počeo da lome led koji je stezao podmornicu. Kad je bilo gotovo, svi uđosmo unutra i "Nautilus" zaroni. Srce mi jako lupalo. Da li ćemo uspjeti da izronimo na površinu Pola? Jedan udarac mi stavi do znanja da je led deblji, nego kad smo pošli. Podmornica je nekoliko puta tako pažljivo udarala o led, da bi oprobala njegovu debljinu. Išli smo velikom brzinom. Plovili smo tako dvadeset osam sati. Vazduh nije obnavljan. Morali smo da ga štedimo. Druge noći sam rđavo spavao, jer sam stalno lebdio između nade i straha. Led je

postepeno postajao sve tanji i umjesto planina sada je već bila ravnica. Najzad, sutradan u šest časova izjutra, kapetan uđe u salon i reče:

– More!

U podne utvrdismo da se nalazimo na Južnom polu.

Naša radost je bila ogromna. Kapetan razvi jednu veliku crnu zastavu na kojoj je bilo izvezeno zlatom jedno veliko "N", pobode je u zemlju i reče:

– Ovaj kontinent od danas postaje moja svojina.

Sutradan počesmo da se spremamo za povratak. Temperatura je bila dvanaest stepeni ispod nule. Voda poče da se mrzne. Bilo je jasno da se to more za vrijeme noći, koja traje šest mjeseci, cijelo zamrzne.

Uveče smo već plovili pod velikim ledenim zidom. Čelični kapci na "Nautilusu" su bili zatvoreni, da neka ledena santa ne bi udarila u prozore i razbila ih. Ja sam stalno mislio na to kako smo doprli do te nedostižne tačke bez umora, ne osjetivši put. Za pet i po mjeseci, koliko smo bili na podmornici, prešli smo četrdeset hiljada milja, i desilo se toliko lijepih i strašnih avantura. Razmišljao sam o tome da li mi povratak sprema još kakva iznenađenja.

Oko tri časa izjutra, probudi me vrlo jak udarac. Ja se uspravih u krevetu i oslušnuh, kad se odjednom našoh na podu. "Nautilus" je sigurno udario u neku ledenu stijenu i iskrenuo se. Ja dopuzah do salona. Namještaj je bio sav oboren. Srećom, prozori su nam ostali cijeli. Slike na desnoj strani podmornice bile su se priljubile uza zid, a one na lijevoj strani su visile udaljene za čitavu stopu od zida. "Nautilus" se nije micao. Ja čuh neke korake i glasove, ali se kapetan ne pojavi. Dodoše Ned i Savjet.

Niko nije znao tačno šta se dogodilo, ali je mene naročito interesovalo da li smo na površini. Pogledam na manometar. On je pokazivao dubinu od tri stotine šesdeset metara. Potrčasmo da potražimo kapetana, ali ga ne našosmo i vratismo se u salon da čekamo. Prećutaću sve Nedove grdnje i psovke. Pustio sam ga da se izviče do mile volje i ništa mu nisam odgovorio.

Kad kapetan uđe, on kao da nas nije vidio. Njegovo lice, uvijek mirno i hladnokrvno, odavalo je zabrinutost. Ja ga upitah šta se desilo. On mi odgovori:

– "Nautilus" se nasukao, ali bez krivice mojih ljudi. Nije se desila ni jedna greška u upravljanju. Čovjek može da prkosi ljudskim zakonima, ali ne može da izbjegne prirodni zakon.

– Da li mogu da doznam šta je izazvalo ovaj nesrećni slučaj?

– Cijela jedna ledena planina se prevrnula – odgovori mi on. Kada se pod ledenim brdima pojavi struja toplije vode ili nastanu neki sudari, onda se ona prevrnu. Tako je jedna planina u padu udarila u "Nautilus", a onda je skliznula ispod njega i dižući se ponijela ga na sebi.

– Pa zar "Nautilus" ne može da se oslobodi na taj način što će se isprazniti rezervoari?

– To se baš sad i radi, gospodine. Vidite da manometar pokazuje da se "Nautilus" penje, ali se i ledeno brdo penje s njim i sve dok neka prepreka ne zaustavi njegovo penjanje, mi ćemo ostati u ovom položaju.

Odjednom osjetim neki pokret. Predmeti okačeni u salonu počеше da se vraćaju u svoj stari položaj. Svi smo bili uzbuđeni. Osjećali smo da se vraćamo u normalan položaj. Pod se ispravi ispod naših nogu. Prođe deset minuta i mi se sasvim ispravismo.

– Ali hoćemo li moći da plovimo? – upitah kapetana.

– Razumije se. Čim se rezervoari isprazne, "Nautilus" će se popeti na površinu.

Kapetan izađe i morade da naredi da "Nautilus" prestane da se penje, jer bi inače udario u ledeni brijeg.

– Ala smo se izvukli! – reče Savjet. – Ove ledene planine su mogle da nas spršte ili bar da nas zatvore i onda ne bismo mogli da obnovimo vazduh... Da! Sjajno smo se izvukli!

Oko pet časova osjetismo jak potres. Kljun podmornice je bio udario

u neku ledenu planinu. "Nautilus" poče osjetljivo da se vraća.

– Mi se vraćamo – reče Savjet.

– Da – odgovorih. – Sigurno je ovaj hodnik bez izlaza s ove strane.

– Pa onda?

– Onda ćemo se vratiti i izaći ćemo na južni izlaz. To je sasvim prosto.

Trudio sam se da mi glas bude siguran dok sam to govorio. Međutim, "Nautilus" se vraćao velikom brzinom.

– To će biti dosta veliko zadocnjenje – reče Ned.

– Ne mari. Glavno je da iziđemo.

U LEDENOM OKLOPU

Prođe nekoliko časova. Manometar je pokazivao da se "Nautilus" nalazi stalno na istoj dubini od tri stotine metara. Jurili smo strahovitom brzinom, jer je svaki minut vrijedio koliko cio vijek. U osam i četvrt osjetismo još jedan udarac pozadi. Mi se zgledasmo. U tom trenutku uđe kapetan.

– Put nam je zatvoren na jugu? – upitah ga.

– Jeste, profesore. Kad se planina prevrnula, zatvorila je svaki izlaz.

– Znači da smo zatvoreni sa svih strana?

– Jesmo.

Ned lupi pesnicom o sto. Savjet je ćutao. Kapetanovo lice je bilo mirno. On skrsti ruke i poče da razmišlja. "Nautilus" se nije micao.

– Postoje dva načina da se umre u ovakvom položaju – poče kapetan, mirnim glasom.
– Prvi je da umremo prignječeni, drugi da umremo ugušeni.

– Pa "Nautilus" ima dosta rezervnog vazduha i nemamo da se bojimo da ćemo biti ugušeni.

– Jeste, ali nam može davati vazduha samo još dva dana. Mi se već trideset šest časova nalazimo pod vodom i vazduh je postao težak. Za četrdeset osam sati iscrpićemo sav vazduh.

– Onda ćemo se osloboditi za četrdeset osam sati.

– Pokušaćemo, – odgovori kapetan – da probijemo neki zid, koji bude najtanji. Kapetan izađe.

– Prijatelji, – rekoh ja Savjetu i Nedu – naš položaj je vrlo ozbiljan i ja sad računam na vašu hrabrost i energiju.

– Ja vam stojim na raspolaganju i gotov sam sve da činim za opšte dobro – reče Ned. – Ako mogu da budem od koristi kapetanu, ja ću vam vrlo rado ponuditi svoju snagu.

Ja mu stegoh ruku i povedoh ga u sobu, u kojoj je posada već navlačila gnjuračko odijelo. Kapetan primi Nedovu ponudu i Kanadanin obuče gnjuračko odijelo, kao i ostali članovi posade. Svaki je od njih nosio na leđima rezervni vazduh, koji se morao uzeti na uštrb "Nautilusa".

Savjet i ja vratismo se u salon i kroz prozor ugledasmo nekoliko ljudi iz posade i između njih Neda, koji se isticao svojim stasom. Ledeni zid ispod nas bio je debeo svega deset metara. Trebalo je u njemu probušiti rupu od šest hiljada pet stotina kubnih metara, da bi "Nautilus" mogao da prođe. Ljudi se dadoše žurno na posao. Poslije dva časa napornog rada, Ned se vrati premoren. Njega i njegove drugove zamijeniše novi ljudi kojima se pridružismo Savjet i ja. Voda mi se učini vrlo hladna, ali se ubrzo zagrijah udarajući pijukom. Kad se poslije dva sata rada vratih da se odmorim i da jedem, osjetih priličnu razliku između vazduha koji sam bio ponio i ovoga u podmornici. Vazduh nije bio

promijenjen četrdeset osam sati i bilo je već dosta ugljendioksida. Međutim, za dvanaest časova rada mi smo uspjeli da odvalimo samo šest stotina kubnih metara leda. Znači, da bi nam trebalo još pet noći i četiri dana napornog rada da probušimo zid.

– A da ne računamo to koliko ćemo još vremena biti pod ledenim zidom, ako uspijemo da se izvučemo iz ove proklete tamnice – dodade Ned.

Dotle ćemo svi biti ugušeni. Zar je "Nautilusu" dodijeljena ta sudbina da propadne u ovoj ledenoj grobnici? Naš položaj je bio strašan, ali svi su bili riješeni da svoj zadatak ispune do kraja.

Sutradan, kad odoh na rad, hladnoća je bila sedam stepeni ispod nule. Primijetili da se zidovi sa strane polako primiču "Nautilusu". Voda koja se nalazila oko nas počinjala je da se smrzava. Pred ovom novom opasnošću naše nade na spas bile su izgubljene. Ako se voda smrzne, zidovi podmornice će prsnuti kao staklo. Ja ne smjedoh to da kažem svojim drugovima, da ne bi izgubili energiju za rad, ali kad se vratih na podmornicu, saopštih to kapetanu.

– Znam – reče mi on mirno. – To je nova opasnost i ja ne vidim kako bismo to mogli spriječiti. Jedini je način da probijemo otvor prije nego što se voda smrzne.

Toga dana sam radio nekoliko časova sa najvećom upornošću. Taj posao mi je prijao. Uostalom, to je bio jedini način da izađem iz "Nautilusa" i da dišem čist rezervni vazduh. Uveče, kad se vratih s rada, činilo mi se da će me ugušiti pokvareni vazduh na podmornici. Kapetan Nemo je morao da pusti malo rezervnog vazduha, inače se ne bismo probudili.

Sutradan primjetih da su zidovi sa strane i ledena tavanica primjetno odebljali. Bilo je jasno da će se oni spojiti prije nego što "Nautilus" uspije da se odatle izvuče. Mene obuze očajanje. Zašto da se mučim kad ću umrijeti prignječen tim ledom! Činilo mi se da se nalazim u čeljustima nekog čudovišta i da se njegove strašne vilice primiču.

Kad vidjeh kapetana, upitah ga koliko će još vremena trajati rezervni vazduh.

– Prekosutra će rezervoari biti prazni – reče mi on.

Mene obli hladan znoj. Taj odgovor nije trebalo da me iznenadi, jer već pet dana trošimo rezervni vazduh, a ono malo vazduha što je ostalo, treba sačuvati za radnike. U trenutku kada pišem ove redove, taj utisak je još uvijek tako jak u meni, da me obuzima neodoljivi užas i čini mi se da se gušim.

Međutim, kapetan Nemo je razmišljao. Najzad mi reče:

– Ključala voda.

– Ključala voda? – uzviknuh ja.

– Da, profesore. Mi smo zatvoreni u dosta uzanom prostoru i mlazovi ključale vode koje će stalno izbacivati pumpe moći će da povise temperaturu i tako će usporiti smrzavanje.

Kapetan Nemo naredi odmah da se sva električna toplota baci na zagrijavanje vode. Za nekoliko minuta voda dostiže sto stepeni. Pumpe su je izbacivale, a za to vrijeme dolazila je nova voda i zagrijavala se velikom brzinom. Poslije tri časa voda se zagrijala za jedan stepen, a poslije dva sata za još dva stepena.

– Izgleda da ćemo uspjeti – reče kapetan. – Otklonićemo tu opasnost da budemo smravljeni, ali postoji bojazan da ćemo se ugušiti.

Sutradan nam je još bilo ostalo samo pet metara leda da odvalimo. Za to nam je trebalo još dvadeset četiri časa rada. Vazduh se više nije mogao obnavljati i grudi mi je već pritiskivala neka nepodnošljiva težina. Oko tri časa poslije podne ja sam bio polumrtav od straha. Zijevao sam da izvalim vilice. Vazduh je bio sve zagušljiviji. Mene obuže neka obamrlost. Bio sam se opružio gotovo bez svijesti. Savjet se nije odvajao od mene, iako je patio isto koliko i ja. Držao me je za ruku, hrabrio me i čuo sam kako je šaptao:

– Ah, kad bi samo mogao da ne dišem, da bi bilo više vazduha za profesora!

Meni su navirale suze na oči slušajući ga da tako govori.

Jedino olakšanje nam je bilo kad je dolazio na nas red da radimo. Sa koliko smo sreće i žurbe navlačili gnjuračko odijelo! Pijuci su odjekivali. Bili smo mrtvi umorni, ali šta smo marili za taj umor, kad je svjež vazduh prodirao u pluća! Disali smo! Disali! Ipak, niko nije produžavao preko određenog vremena svoj rad. Čim bi došao određeni minut, svaki je predavao svome zamjeniku rezervni vazduh koji mu je produžavao život. Kapetan Nemo je davao primjer, jer je prvi skidao sa sebe gnjuračko odijelo, uvijek miran i bez ikakve žalbe.

Toga dana radili smo sa još više snage. Ostalo je bilo da se odvali još svega dva metra. Još svega dva metra. Još svega dva metra su nas razdvajala od mora. Ali rezervoari su već bili gotovo prazni. To malo što je ostalo moralo se čuvati za radnike. Za "Nautilus" ništa!

Kad se vratih u podmornicu, skoro sam se gušio. Muke koje sam pretrpio te noći, ne bih mogao da opišem. Sutradan sam jedva disao. Pored strašne glavobolje osjećao sam takvu vrtoglavicu kao da sam pijan. Moji drugovi su se osjećali isto kao i ja. Nekoliko ljudi iz posade već je bilo u agoniji.

To je bio šesti dan našeg tamnovanja.

Svi uđosmo u "Nautilus" i dvostruka vrata se zatvoriše. Čekali smo i osluškivali, zaboravljajući na patnje i nadajući se još uvijek. Ovo je bio posljednji pokušaj za naše spasenje. I pored zujanja u ušima uskoro sam čuo neko pucanje oko "Nautilusa". Led pršte praveći šum sličan cijepanju hartije i "Nautilus" se spusti.

– Prošli smo! – reče mi Savjet na uvo.

Nisam mogao da mu odgovorim, nego mu samo stegoh ruku. Odjednom, ponesen svojom težinom "Nautilus" pade kao u neku šupljinu. Onda se sva električna snaga prebaci na pumpe koje izbacije vodu iz rezervoara. Poslije nekoliko minuta naše padanje prestade i mi pođosmo vrtoglavom brzinom na sjever. Ali koliko li će trajati to naše plovljenje ispod ledenih planina? Ako bude još samo jedan dan, ja ću već biti mrtav! Opušten na jednom divanu u biblioteci, ja sam se gušio. Bio sam sav pomodrio u licu, nisam mogao više ništa ni da vidim, ni da čujem. Izgubio sam i pojam o vremenu. Mišićima nisam mogao da mičem. Ne znam koliko je časova tako prošlo, ali sam osjetio kad je počela moja

agonija. Osjetio sam da ću umrijeti...

Odjednom dođoh k sebi. Vazduh je prodirao u moja pluća. Da nismo izronili na površinu? Ne! Tu su se Ned i Savjet žrtvovali da me spasu. Našli su bili nešto malo vazduha u jednoj spravi i umjesto da ga udišu, oni su ga sačuvali za mene i tako su mi ulivali kaplju po kaplju života. Htio sam da odgurnem spravu, ali su mi oni držali ruke i nekoliko trenutaka sam požudno disao. Pogledah u sat. Bilo je jedanaest časova prije podne. "Nautilus" je išao strahovitom brzinom od četrdeset milja na sat. Gdje li se nalazi kapetan Nemo? Da li je podlegao? Da li su i njegovi drugovi umrli sa njim? U tom trenutku manometar pokaza da se nalazimo svega dvadeset stopa od površine. Od vazduha nas je razdvajao samo tanak ledeni pokrivač. Zar ne bismo mogli da ga probijemo? Možda. Osjetih da "Nautilus" uzima zalet i pognan svojom snažnom elisom, on udari u ledenu koru. Postepeno ju je bušio, onda se povlačio, ponovo se zalijetao i, najzad, ponesen snažnim zamahom, on izletje na ledenu površinu koja se prolomi pod njegovom težinom.

Kapci se otvoriše naglo i čist vazduh pokulja u sve prostorije "Nautilusa".

Ne bih mogao da se sjetim kako sam se našao na palubi. Znam samo da sam punim grudima disao svjež morski vazduh.

– Ah, – reče Savjet – kako divan kiseonik! Neka se profesor ne boji da ga udiše, jer ima za sve.

Ned nije ništa govorio, ali je otvarao vilice toliko da bi i ajkulu uplašio.

Snaga nam se polako vraćala. Kad pogledah oko sebe, vidjeh da smo sami na palubi. Nigdje jednog čovjeka iz posade, pa ni kapetana Nema. Ti čudni mornari su se zadovoljavali vazduhom koji je strujao u unutrašnjosti podmornice.

Poslije nekoliko dana primijetih da idemo na sjever kroz Atlanski okean.

– Da kapetan Nemo ne misli, poslije Južnog da nas odvede na Sjeverni pol? – reče Savjet.

– E, bogami, mi mu nećemo praviti društvo! – odgovori Kanadanin.

– U svakom slučaju, to je sjajan čovjek, i mi nećemo žaliti što smo ga sreli.

– Naročito kada ga budemo napustili! – dodade Ned. Mi smo stalno jurili velikom brzinom, tako da smo jedanaestog aprila već bili presjekli polutar.

BORBA SA OKTOPODIMA

Dvadesetog aprila oko jedanaest časova gledali smo kroz prozore salona, kad mi Ned obrati pažnju na ogromne alge.

To su prave pećine oktopoda, i ja se ne bih iznenadio kad bih u njima vidio ta čudovišta.

– E, baš bi htio da vidim jednog oktopoda, jer sam slušao o njima da mogu sa sobom da odvuku i cio brod na dno mora.

– Niko me ne može uvjeriti da postoje takve životinje – reče Ned.

– Postoje, Nede, – rekoh mu – ako ne tolike da odvuku cio brod, a ono mogu biti velike preko tri metra; ali njihovi pipci su vrlo dugački, tako da životinja izgleda ogromna. Jedan moj drug, kapetan jednog broda, pričao mi je da je jednog dana vidio ogromnog oktopoda otprilike na ovom mjestu gdje se sada nalazimo. Gađali su ga i harpunima i iz pušaka, ali bez uspjeha, jer je njegovo meso tako piktijasto da su mu meci i harpuni prolazili kroz njegovo tijelo, ali mu ništa nisu naškodili. Onda se sjetiše da naprave omču i zategoše mu je blizu repa. Zatim pokušашe da ga izvuku na brod, ali je bio tako težak, da mu se rep odvojio od tijela, i on ostade u vodi.

– A koliko je bio dugačak? – upita Kanadanin.

– Da li je bio dugačak otprilike šest metara? – upita Savjet, gledajući kroz prozor.

– Tačno toliko – odgovorili.

– A da li je na glavi imao osam ogromnih pipaka koji su se uvijali u vodi kao zmije?

– Jeste.

– I njegove oči koje se nalaze na glavi bile su vrlo velike?

– Tako je, Savjete.

– A usta su mu ličila na ogroman papagajski kljun?

– Jeste, Savjete.

– E pa, profesore, – reče Savjet – ako ovo nije baš taj oktopod vašeg prijatelja, a ono mora da je neki njegov brat. Ned Lend potrča prozoru i povika:

– Uh, da strašne životinje!

To je bio oktopod dugačak preko osam metara.

Išao je pravo ka "Nautilusu" i gledao svojim gadnim zelenkastim očima. Pipci su mu bili dva puta duži i uvijali su se kao kose furija. Jasno smo mogli da vidimo dvije stotine pedeset sisaljki na pipcima. Otvarao je i zatvarao svoja strašna usta, a iz njih je palacao jezik pokriven oštrim zubima. Trup mu je mogao biti težak oko dvadeset pet hiljada kilograma. Boja mu se vrlo brzo mijenjala.

– To je, možda, baš taj koga je vidio vaš prijatelj, – reče Savjet.

– Nije, – odgovori Kanadanin – jer je ovaj cio, a onaj je izgubio rep.

– To ne bi morao biti razlog – odgovorili mu. – Pipci i rep ovih životinja mogu ponovo da izrastu i za sedam godina, otkad ga je vidio

moj prijatelj, rep je mogao da se obnovi.

– Pa ako nije baš ovaj, a onda je to neki od onih – povika Ned.

Oko prozora se pojavi puno oktopoda. Oni su išli uporedo sa "Nautilusom" i to tako lako da mi je izgledalo da stoje. Mi smo išli dosta sporo, kad odjednom "Nautilus" stade i mi osjetismo jak udarac. Nismo čuli udaranje elisa. Kapetan uđe u salon praćen svojim pomoćnikom. Izgleda je mračan i ne pogleda nas, nego ode pravo ka prozoru, pogleda i reče nekoliko riječi svome drugu. Ovaj izađe; kapci se zatim zatvoriše. Ja pridoh kapetanu i rekoh mu:

– Lijepa zbirka oktopoda.

– Jeste, profesore, i borićemo se s njima prsa u prsa.

– Prsa u prsa? – upitah ja, jer mi se učini da nisam dobro razumio.

– Da, profesore. Elisa se zaustavila. Izgleda da se neki od njih zapleo u elisu i sad ne možemo da krenemo dalje.

– Pa šta ćete raditi?

– Popećemo se na krov i poklaćemo svu tu gamad.

– To će biti teško.

– Razumije se. Električni meci im ne mogu ništa, ali ćemo ih napasti sjekirama.

– I harpunom, kapetane – reče Ned – ako hoćete da primite moju pomoć.

– Primam je, majstor-Nede.

Svi pođosmo na stepenice. Tu je već stajalo desetak ljudi naoružanih sjekirama. Savjet i ja uzesmo po jednu sjekiru, a Ned harpun. "Nautilus" je bio izronio. Tek što je jedan mornar odvio kapke, kad se oni naglo otvoriše, sigurno povučeni sisaljkaama jednog oktopoda, i jedan ogroman pipak se uvuče kao zmija kroz otvor. Dvadeset drugih pipaka se uvijalo iznad otvora. Kapetan Nemo jednim udarcem sjekire odsiječe pipak koji

se skotrlja niz stepenice uvijajući se. Dok smo mi žurili na stepenice, dva pipka dohvatiše jednog mornara koji je bio ispred kapetana i podigoše ga neodoljivom snagom. Kapetan kriknu i potrča na palubu. Mi pojursimo za njim. To je bio strašan prizor. Nesrećnik koga su sisaljke čvrsto držale lelujaao se u vazduhu. On je krkljao, gušio se i vikao: "U pomoć! U pomoć!" Ti krici izgovoreni na francuskom jeziku zapanjiše me. Dakle, ja sam imao jednog sunarodnika na podmornici! Možda ih je bilo i više! Taj razdirući krik će mi biti u ušima cijelog života. Jadnik je bio izgubljen. Ko bi ga mogao otrgnuti iz tog grčevitog zagrljaja! Međutim, kapetan Nemo se baci na oktopoda i odrubi mu još jedan pipak. Njegov pomoćnik se bijesno borio sa drugim oktopodima koji su puzali po "Nautilusu". Svi smo udarali sjekirama po tim mesnatim gomilama. Jak miris mošusa zaguši nas. Bilo je užasno! Jednog trenutka mi se učini da će nesrećni Francuz biti oslobođen, jer je kapetan Nemo bio odsjekao svih sedam pipaka. Ostao je bio samo onaj jedan koji je lelujaao jednog čovjeka po vazduhu kao da je pero. Ali baš kad kapetan i njegov pomoćnik poletješe na oktopoda, on izbaci čitav stup neke crnkaste tečnosti, koja nas zapljusnu tako da ništa nismo mogli da vidimo. Kad se to razide, oktopod je već bio iščezao i s njim i moj nesrećni sunarodnik.

Sa kolikim smo bijesom onda navalili na ta čudovišta! Više nismo vladali sobom. Čitavo tuce oktopoda bilo je pokrilo podmornicu. Mi smo se valjali usred tih odsječenih zmija u talasima krvi i crnog mastila. Činilo nam se da ti ljepljivi pipci ponovo izrastaju kao glave u aždaja. Ned Lend je pri svakom udarcu zabadao svoj harpun u njihove sivkaste oči, ali ga odjednom oboriše pipci jednog čudovišta. Ja ne znam kako mi srce ne puče od uzbuđenja i groze. Užasan kljun se bio otvorio i začas je trebalo da ga presiječe nadvoje. Ja mu poletjeh u pomoć, ali je kapetan bio brži. Njegova sjekira iščeze u ogromnim čeljustima i kao čudom spašen Kanađanin ustade i zabi svoj harpun oktopodu u srce.

– To sam vam dugovao! – reče kapetan Nemo Nedu.

Borba je trajala četvrt sata. Čudovišta sva unakažena najzad iščezoše u talasima. Kapetan Nemo, crven od krvi, stajao je nepomično i gledao u more koje mu je progutalo jednog druga i krupne suze su tekle niz njegovo blijedo lice. Njegov bol je bio neizmjeran.

OSVETA

Idućih dana "Nautilus" je, izgleda, pod utjecajem kapetanovog očajanja, išao bez cilja. Išao je, vraćao se, plovio kao leš po volji talasa. Elisa je bila slobodna, ali se nije okretala. "Nautilus" nije mogao da se odvoji od toga mora koje mu je odnijelo jednog od njegovih ljudi.

Tako je prošlo deset dana. Tek prvog maja "Nautilus" pođe na sjever. Kako je podmornica išla nasumce i dosta blizu obale, naše bjekstvo je imalo izgleda na uspjeh. Međutim, vrijeme je bilo vrlo ružno. U ovim predjelima su bure i orkani vrlo česti, zahvaljujući toploj Golfskoj struji. Ned Lend je bio očajan i tih dana više nego ikada osjećao je tugu za otadžbinom.

– Profesore, – reče mi on jednog dana – ovo jednom mora da se svrši. Hoću da budem načisto. Kad samo pomislim da će za koji dan "Nautilus" biti prema Novoj Zemlji i da se tu uliva Sveti Lorens, moja rijeka, rijeka koja protiče kroz Kvibek, moje rodno mjesto, onda me spopada bijes i kosa mi se diže na glavi. Ja ću prije skočiti u more, nego što ću ostati ovdje. Gušim se, razumijete li? Morate da pitate kapetana misli li on da nas zauvijek zadrži u ovoj proklesoj tamnici. I to imate s njim da govorite još danas ili ću ja to sam učiniti.

Kad sam ušao u svoju sobu, čuo sam kapetana kako šeta po svojoj sobi. Ja odlučno zakucah na vrata. Ne dobih odgovor. Zakucah ponovo i udoh. Kapetan se bio udubio u neki posao. Kad mu pridoh, on podiže glavu, namršti se i reče mi dosta osorno:

– Vi ovdje? Šta hoćete od mene?

– Hoću da govorim s vama.

– Ali ja sam zauzet, profesore. Zar tu slobodu koju sam dao vama u radu, ne mogu i ja da imam?

– Kapetane, – rekoh mu hladno – moram da govorim s vama o jednoj stvari koju ne mogu da odložim.

– Da niste učinili kakvo otkriće? – upita me on ironično. – Evo, profesore Aronakse, moje studije o moru napisane na više jezika i, akobogda, one neće propasti zajedno sa mnom. Tu se nalazi i moj dnevnik. Sve ću to zatvoriti u jednu kutiju koja neće moći da potone. Ko posljednji ostane na "Nautilusu", baciće tu kutiju u more.

– Kapetane, – rekoh mu – zaista bi bio grijeh da to propadne, samo mi se ne dopada način koji vi hoćete da upotrijebite. Ko zna u čije će ruke to pasti! Zar ne biste mogli da nađete bolji način? Ja i moji drugovi smo gotovi da čuvamo taj rukopis i ako nam vratite slobodu...

– Slobodu! – reče kapetan i ustade.

– Da, kapetane, zbog toga sam i došao kod vas. Već sedam mjeseci mi smo vaši zarobljenici i ja vas sada pitam u ime svojih drugova i svoje, da li mislite da nas zauvijek zadržite ovdje.

– Profesore Aronakse, – reče kapetan – odgovoriću vam danas ono što sam vam odgovorio prije sedam mjeseci, ko jednom uđe u "Nautilus", ne smije više da ga napusti. To je sve što imam da vam kažem. Neka to bude i prvi i posljednji put da mi postavljate to pitanje, jer drugi put neću moći ni da vas saslušam.

Kad to ispričah svojim drugovima, Ned reče:

– Sad znamo da od tog čovjeka ne možemo ništa da očekujemo. "Nautilus" se približava Islandu i mi ćemo pobjeći, pa ma kakvo vrijeme bilo.

Osamnaestog maja bješnjela je strašna bura. Kapetan Nemo je htio da joj prkosi i ostao je na palubi dobro privezan da ga ne bi odvukli grdni talasi koji su zapljuskivali. I ja sam se bio popeo i divio se u isto vrijeme veličanstvenoj buri i tom nenadmašnom čovjeku koji joj je prkosio. Bijesni talasi su se igrali podmornicom kao nekom ljuskom. Oko pet časova nastade provala oblaka. Uragan je jurio brzinom od četrdeset pet metara u sekundi. Kad dostigne tu brzinu, on obara kuće, lomi gvozdene šipke i ruši sve pred sobom. Ali "Nautilus" je, zahvaljujući svome sastavu, mogao da prkosi jer mu se pokoravao, puštajući da ga baca na

sve strane. Bura je sve jače bješnjela. U sumrak vidjeh, jedan brod koji se jedva borio sa valovima. Uskoro ga nestade. Oko deset časova nebo je bilo sve u plamenu. Munje su sijevale na sve strane, tako da su mi oči bile zasjenjene, a kapetan ih je gledao kao da je htio u sebe da udahne dušu oluje. Strahovita buka, u kojoj se miješalo rikanje talasa, zavijanje vjetra i pucanje gromova, prolamala je cio prostor. Golfska struja je s pravom nazvana kraljicom bura, jer ona stvara te strašne ciklone.

Izgledalo je da je kapetan Nemo tražio smrt dostojnu sebe, jer su gromovi svakog časa udarali u "Nautilus" i varnice su prštale sa njegovog kljuna.

Sav slomljen, na ivici snage, ja se skotrljah niz stepenice. Oluja je bila dostigla vrhunac i bilo je nemoguće zadržati se na palubi. Kapetan Nemo se vratio tek u ponoć. Onda zaronismo i kroz prozore na salonu vidjeh velike ribe kako jure preplašene kao utvare kroz vodu u plamenu. Neke poginuše od gromova pred mojim očima. Mislio sam da ćemo naići na mirnu vodu već na petnaest metara dubine, ali je okean bio tako uzburkan da smo morali da siđemo na pedeset metara. Tamo je vladala takva tišina da niko ne bi mogao da pomisli da orkan bjesni na površini.

Poslije te bure, mi smo pošli na istok i nije bilo nikakvog izgleda da bismo mogli da pobjegnemo na američku obalu. Jadni Ned, sav očajan, osami se kao kapetan Nemo. Savjet i ja nismo se razdvajali. Kapetan Nemo kao da je htio, pošto je Nedu pokazao američku obalu, meni da pokaže evropsku jer smo tridesetog maja plovili prema Engleskoj. Pitao sam se da kapetan ne misli da prođe kroz La Manš, ali se on udalji i trideset i prvog maja, cijelog dana, vrtio se ukруг. Izgledalo je da traži neko mjesto koje mu ne polazi za rukom da nađe. U podne on izvrši mjerenje na palubi i izgledao mi je mračniji nego ikad. Zbog čega li je mogao biti tako tužan? Da li zato što je blizu evropska obala, pa se sjetio nekih uspomena iz domovine? Sutradan se ponovi ista stvar. U podne, kad je kapetan Nemo, vršio mjerenje, primjetih na osam milja od nas neki veliki parabrod. More je bilo savršeno mirno. Kapetan reče:

– Ovdje je!

Ja se vratih u salon i uskoro osjetih da smo zaronili. Poslije nekoliko minuta mi se našosmo na dnu. Kroz prozor primjetih kao neke ruševine prekrivene slijepljenim bijelim školjkama kao snijegom. Kad dobro

zagledah, primjetih da su to ostaci nekog broda koji je morao odavno da potone. Kapetan mi reče da je "Osvetnik". Ja se zaprepastih, jer sam čuo za taj brod.

– Da, profesore, "Osvetnik". Divno ime! – prošaputa kapetan.

Način na koji je to izgovorio učini jak utisak na mene. Gledao sam u kapetana, čije su oči imale naročiti sjaj dok je posmatrao potonuli brod. Osjetio sam da kapetan Nemo gaji neku čudnu mržnju koju vrijeme nije moglo da ublaži. "Nautilus" počeo lagano da se penje. Kad smo došli na površinu, čuh neki pucanj. Pogledah kapetana, ali on i ne mrdnu. Onda otrčah na platformu i spazih onaj brod koji je bio svega na šest milja od nas.

– To je topovski pucanj – reče Ned.

– Kakav je to brod, Nede? – upitah ga.

– Kladio bih se da je neki ratni brod. O, kad bi samo htio da nas napadne i da potopi ovaj prokleti "Nautilus".

– Da li možete da mi kažete kojoj narodnosti pripada, Nede? Ned gledaše nekoliko trenutaka, ali najzad reče:

– Ne mogu, profesore, jer nema zastavu. Brod se sve više približavao.

– Profesore, – reče Ned – ako nam se ovaj brod približi na jednu milju, ja ću skočiti u more, a nadam se da ćete vi poći za mnom.

Baš sam htio da mu odgovorim, kad na prednjem dijelu broda suknu bijeli dim, a ubrzo neko teško tijelo pade u vodu blizu podmornice i jedan talas zapljusnu "Nautilus". Uskoro začuh i pucanj.

– Šta? Oni pucaju na nas! – povikah. – Znači da oni ne misle da smo davljenici na nekoj olupini.

– Boga mi, profesore... – reče Savjet i otrese vodu kojom ga je zasulo drugo đule – oni su poznali narvala i pucaju na njega.

– Ali oni sigurno vrlo dobro vide da su na njemu ljudi!

– Možda baš zato i pucaju – reče Ned.

Ja se onda osvijestih. Oni sada sigurno znaju kakvo je to morsko čudovište. Vjerovatno je kapetan sa "Abraham Linkolna" primjetio da je taj narval-podmornica opasnija od svih morskih čudovišta. Sigurno je sada progone po svim morima. Sad mi je bilo jasno da je kapetan Nemo iskorišćavao "Nautilus" u osvetničke svrhe. Tako i one noći kad nas je zatvorio napao je neki brod.

Međutim, đulad je padala kao kiša oko nas, ali ni jedno ne pogodi "Nautilus". Kanađanin mi reče:

– Profesore, mi moramo sve da pokušamo da se odavde izvučemo. Hajde da im damo znak! Možda će vidjeti da smo poštteni ljudi.

– Bijedniče! – povika kapetan strašnim glasom. Lice kapetana Nema je bilo prebljedilo. Njegovo tijelo je bilo pognuto. Svojim gvozdenim rukama on je drmusao Neda. Onda se okrete brodu koji je pucao i doviknu:

– A! Ti znaš ko sam ja. Meni nije bila potrebna tvoja zastava da bih te poznao! Gledaj! Ja ću ti pokazati svoju zastavu.

Jedno đule proletje pored samog kapetana i nestade ga u vodi. Kapetan Nemo samo sleže ramenima, pa se okrete meni i reče mi kratko:

– Sidite! Sidite zajedno sa vašim drugovima!

– Kapetane, zar ćete da napadnete taj brod?

– Potopiću ga.

– Vi to nećete učiniti!

– Učiniću – reče hladno kapetan. – Nemojte ni pomišljati na to da mi sudite. Slučaj vam je pokazao nešto što nije trebalo da vidite. Napad je počeo. Odgovor će biti koban po njih. Uđite!

– Čiji je taj brod?

– Vi ne znate? Utoliko bolje! Bar će njegova narodnost ostati tajna za vas. Silazite!

Oko kapetana se bilo okupilo jedno petnaestak mornara i svi su sa neizrecivom mržnjom gledali brod. Oni su žudjeli za osvetom. Ja počeh da silazim baš u trenutku kad jedno đule okrznu podmornicu.

– Pucaj, luđački brode! Troši metke uzalud! Nećeš pobjeći od "Nautilusovog" kljuna. Ali nećeš ti propasti na ovom mjestu. Neću da se tvoji ostaci pomiješaju sa slavnim ostacima "Osvetnikovim".

"Nautilus" poče brzo da odmiče, ali ga je brod gonio. Oko četiri časa poslije podne nisam mogao da odolim nestrpljenju i popeh se na palubu. Kapetan Nemo je šetao, nervozno je gledao u brod koji je bio na pet do šest milja od nas. Ja htjedoh još jednom da posređujem kod kapetana, ali me on presiječe:

– Ja imam pravo! – reče mi. – Ja sam potlačen, a onaj je tlačitelj. Zbog njega sam izgubio sve što sam volio i obožavao: otadžbinu, ženu, djecu, roditelje! Sve što mrzim – tu je! I ćutite!

Ja nađoh Neda i Savjeta i rekoh im da bježimo.

– Dobro, ali čiji je taj brod?

– Ne znam – odgovorih. – Znam samo da će biti potopljen do večeras i bolje je da poginemo s njim, nego da budemo saučesnici osvete, čiji razlog ne znamo.

– I ja tako mislim – reče Ned. – Ali sačekajmo noć.

Kad je došla noć, moji drugovi i ja čekali smo da nam se brod približi toliko da nas može vidjeti ili čuti, pa da bježimo. Kad stignemo do njega, ako ne uspijemo da spriječimo neizbježan udarac, mi ćemo bar pokušati sve što stoji do nas. Više puta mi se učinilo da se "Nautilus" sprema da napadne; međutim, on je dopuštao brodu da mu se približi, pa opet nastavljao bjekstvo. Ned je već htio da skoči u more, ali ga ja prinudih da čekamo. U tri časa izjutra odoh na platformu. Kapetan Nemo je još uvijek bio tamo i nikako nije ispuštao brod iz vida. Njegov snažan pogled kao da je privlačio i očaravao brod. Mjesečina je sijala, nebo i more kao da su se takmičili u mirnoći. I kad pomislih na tu duboku tišinu

prirode, upoređenu sa silnom mržnjom koja se kuvala u "Nautilusu", žmarci su me podizali.

Ostao sam na palubi sve do šest časova ujutro. Brod je bio na milju i po od nas. Čim svanu, nastade pucnjava. "Nautilus" počeo da se sprema za napad. Ja siđoh kod drugova i rekoh im:

– Prijatelji, vrijeme je da stisnemo jedan drugome ruku.

U tom čusmo kako se kapci na "Nautilusu" naglo zatvoriše i mi zaronismo. Bilo je dockan! Mi smo ponovno bili zatvoreni i bili smo prinuđeni da budemo svjedoci tragedije koja se približavala. Najednom čuh jak udarac. "Nautilus" ponesen neodoljivom snagom, prođe kroz brod kao što igla prolazi kroz platno!

Nisam mogao više da izdržim. Sav izbezumljen, poletjeh u salon. Kapetan Nemo je bio tamo i mirno gledao kroz prozor. Neka ogromna masa je tonula i da ništa ne bi izgubio od njene agonije "Nautilus" je silazio zajedno s njom. Paluba je bila načičkana crnim sjenkama koje su jurile tamo-amo. Voda se pela i nesrećnici su se pentrali uz katarke. Potpuno uzet i ukočen od užasa, razgoračenih očiju, bez daha i bez glasa, gledao sam i ja. Neka neodoljiva privlačnost me vukla prozoru. Odjednom, začu se strašna eksplozija. Brod koji je tonuo nestade zajedno sa ljudima.

Pogledah kapetana. Taj strašni osvetnik, pravi anđeo mržnje, gledao je i dalje. Zatim on uđe u svoju sobu. Između slika velikih ljudi spazih sliku jedne mlade žene sa dvoje djece. Kapetan je gledao nekoliko trenutaka, pruži ruke njima i počeo da jeca. Ja se vratih u svoju sobu, gdje su još uvijek sjedjeli Ned i Savjet. Osjećao sam nesavladiv užas prema kapetanu Nemu.

BJEKSTVO

Podmornica je jurila velikom brzinom ka sjeveru. Do večeri prešli smo dvije stotine milja kroz Atlanski okean. Te noći nisam mogao da zaspim. Onaj strašni prizor mi je stalno bio pred očima.

Od toga dana više nisam mogao da vodim računa o tome kuda nas vodi podmornica vratolomnom brzinom. Više nisam mogao da vodim računa ni o vremenu, jer su svi satovi na podmornici bili zaustavljeni. Mislim, da je ta jurnjava mogla da traje petnaest do dvadeset dana. Više nisam vidio kapetana Nema niti ikoga od posade. Išli smo stalno pod vodom. Kad bismo izronili da obnovimo vazduh, kapci su se otvarali i zatvarali automatski. Mjerenje nije vršeno i apsolutno nisam znao gdje se nalazimo.

Ni Kanadanin se više nije pojavljivao. Savjet nije mogao da izvuče ni riječi od njega i bojao se da će u nekom nastupu očajanja ili čežnje za domovinom izvršiti samoubistvo. Jednog jutra, kad se probudih, ugledah Neda više sebe. On mi reče tiho:

– Noćas bježimo! Izgleda da više nema nikakvoga nadzora na podmornici! Hoćete li biti spremni, profesore?

– Hoću, ali gdje se nalazimo?

– Blizu neke zemlje koju sam jutros ugledao na dvadeset milja.

– A koja je to zemlja?

– Ne znam, ali bila koja mu drago, mi ćemo pobjeći.

– Dobro, Nede, pobjeći ćemo, pa makar propali u moru.

– More je uzburkano, vjetar je vrlo jak, ali neće biti teško prevaliti dvadeset milja u onom lakom čamcu. Ja sam tamo već prenio nešto hrane i vode. Ako nas iznenade, ja ću se braniti, pa neka me i ubiju.

– Umrijećemo zajedno, Nede.

– Ipak se nadam da će nam uspjeti bjekstvo. U deset časova mjesec se još neće pojaviti, pa ćemo iskoristiti pomrčinu. Dodite kod čamca,

tamo ćemo vas čekati Savjet i ja.

I iziđe. Srce poče jako da mi lupa. Obukoh toplo odijelo i oslušnuh da li se čuje kakav šum u kapetanovoj sobi. Čuh korake. Činilo mi se svakog časa da će doći da me pita zašto bježimo. Moja mašta je sve preuveličavala. Uspio sam ipak da se malo umirim i legoh u krevet. U pola devet sam držao glavu da mi ne prsne. Nisam više htio da mislim. Imao sam da čekam još pola sata. Za to vrijeme činilo mi se da ću poludjeti.

Utom začuh nejasne zvuke orgulja, neku tužnu muziku koja je ličila na jecaje izmučene duše. Kroz glavu mi sinu misao da se sada kapetan nalazi u salonu kroz koji ja moram da prođem, da bih otišao do čamca. Tamo ću ga sigurno vidjeti posljednji put. On će me vidjeti i možda će razgovarati sa mnom. Jedan njegov pokret mogao bi da me uništi. Jedna njegova riječ da me veže zauvijek za podmornicu.

Dode čas kad sam morao da pođem. Pažljivo otvorih vrata na svojoj sobi. Učini mi se da ona jako zaškripaše. Išao sam polako kao lopov, zastajući svakog časa da bih zaustavio lupanje srca. Salon je bio u potpunom mraku. Kapetan je bio tu, ali me nije vidio. Mislim da me ne bi vidio ni po danu, toliko se bio zanio muzikom. Ja sam puzio po tepihu, da bih izbjegao svaki šum. Trebalo mi je pet minuta dok sam stigao do drugih vrata koja su vodila u biblioteku. Baš sam htio da ih otvorim, kad me jedan kapetanov uzdah prikova na mjestu. On pođe k meni skrštenih ruku, idući kao neka utvara. Iz grudi su mu se otimali prigušeni jecaji i čuh kako prošaputa ove riječi:

– Oh! Dosta! Dosta!

Ja pojurih u biblioteku i uz stepenice stigoh do čamca.

– Bježimo! Bježimo! – povikah.

– Odmah! – odgovori Kanađanin.

Kanađanin poče da priprema čamac, kad čusmo neku larmu u podmornici. Da nisu primijetili naše bjekstvo? Ned mi pruži jednu kamu. Mi oslušnusmo, ali jedna riječ koju smo stalno čuli, otkri mi razlog te uzrujanosti na podmornici:

– Melstrom! Melstrom!

Nijedna riječ ne bi bila strašnija za položaj u kome smo se nalazili. Mi smo se nalazili u užasnom vrtlogu blizu norveške obale, iz koga se nijedan brod još nije spasao. Sa svih strana se tu skupljaju ogromni talasi. To su mjesto s pravom nazvali "Okeanov pupak", jer se tu voda kovitla na petnaest kilometara unaokolo. Tu je "Nautilus", da li slučajno ili namjerno bio upao i počeo da se vrti u krug koji je postajao sve uži. Čamac se, još uvijek privezan za podmornicu, stalno okretao vrtoglavom brzinom. Krv nam se bila sledila u žilama. Kupali smo se u hladnom samrtnom znoju. Oko čamca je vladala zaglušujuća buka. Talasi su se lomili o oštre podmorske litice, tamo gdje se i najtvrdi predmeti lome. "Nautilus" se borio kao neko ljudsko biće. Njegovi čelični mišići su škripali.

– Treba da ponovo zašarafimo čamac – reče Ned. – Ako ostanemo prikačeni za "Nautilus", možda ćemo se spasti...

Još nije ni dovršio, a mi čusmo neko škripanje. Čamac se otkaci i bačen kao kamen iz praćke upade usred vrtloga. Ja udarih glavom o čeličnu ivicu i izgubih svijest.

Šta se desilo te noći, kako je čamac uspio da se spase iz tog užasnog vrtloga i kako smo sva trojica ostali živi, ne bih umio da kažem. Kad sam došao k sebi, ležao sam u jednoj kolibi na ostrvu Lofodenu. Moji drugovi su bili pored mene.

Šta je bilo sa "Nautilusom"? Da li se iščupao iz melstroma? Da li je kapetan Nemo još živ? Ništa ne znam. Ipak vjerujem da je podmornica uspjela da se izvuče iz vrtloga u kome su svi brodovi našli smrt.

BILJEŠKA O PISCU

Žil Veni (1828-1905) započeo je književnu karijeru kao pisac

požorišnih komada, ali su ga interesovanja za naučna otkrića i razna istraživanja podstakla da napiše prve romane fantastičnog sadržaja. Napisao je romane *Putovanje u središte zemlje* (1864), *Djeca kapetana Granta* (1867), *Dvadeset hiljada milja pod morem* (1870) i *Put oko svijeta za osamdeset dana* (1873).

U svim djelima Vern veliča bogatstvo prirodnih ljepota i snagu čovjekove volje da upornošću i razumom savlada prepreke i otkrije tajne.